

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU’NUN YESİLİ HOCA AHMED
ÜÇLEMESİNDE EĞİTSEL UNSURLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit KOCABAY

TOKAT- 2022

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN YESİLİ HOCA AHMED
ÜÇLEMESİNDE EĞİTSEL UNSURLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümit KOCABAY

Danışman

Doç. Dr. Mehmet Celal VARİŞOĞLU

TOKAT- 2022

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Mehmet Celal VARIŞOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesinde Eğitsel Unsurlar” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../2022

Ümit KOCABAY

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince kendisinden çok şey öğrendiğim, bilgi ve tecrübesi ile bana yol gösteren, benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Celal VARIŞOĞLU'ya,

Yüksek lisans eğitimim boyunca akademik bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan Sayın Doç. Dr. Behice VARIŞOĞLU'ya,

Tez yazım sürecinde destekleriyle beni cesaretlendiren Şerife KAFALI, Atmaca POLAT ve Dr. Eda ALTU'ya,

Tez çalışmam sırasında benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli eşim ve sevgili aileme gösterdikleri sabırdan dolayı teşekkür ederim.

ÖZET

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU’NUN YESİLİ HOCAAHMED ÜÇLEMESİNDE EĞİTSEL UNSURLAR

Kocabay, Ümit

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet Celal Varışoğlu

Mayıs 2022, x + 85 sayfa

Eğitsel unsurlar erdemli bir birey olabilmenin yapı taşları, olmazsa olmazlarıdır. Toplumsal yaşamın yazılı olmayan kuralları, insan davranışları ve bu davranışların eğitsel unsurlarla birlikte kimliğin inşa edilmesi ile oluşmaktadır. Bundandolayı eğitsel unsurlar bireyin doğru tercihi yapmasında yol gösterici, bireyin hayatı için ışık olmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu, edebiyatımızda yazdığı eserlerde Türk tarihini ve kültürünü işleyen bir yazardır. Eserlerinde Türk kültürüne ait eğitsel unsurları yansıtmayılavatandaş kimliğinin oluşmasında ve gelecek nesillerle buluşturulmasında önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada Sepetçioğlu’nun YesiliHoca Ahmed üçlemesinde yer alan Sesler ve Işıklar, Hurmalığın Akdoğanı ve Aydınlığın Mühürü adlı eserlerinde eğitsel unsurlar incelenmiştir. Çalışmada etkileşimsiz nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve doküman incelenmesiyle elde edilen veriler üzerinde betimsel analiz yapılmıştır. İncelenen üçlemede yazarın eserlerinde en sık rastlanan ilk üç eğitsel ileti sırası ile kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler (%45), ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletiler (%17) ve dinî değerleri destekleyen eğitsel iletilerdir (%14). Üçlemedeki romanlar arasında en çok ileti barındıran roman Aydınlığın Mühürü (192) iken en az ileti barındıran roman Sesler ve Işıklar (98).

Anahtar Kelimeler: Eğitsel unsurlar, değerler eğitimi, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yesili Hoca Ahmed.

ABSTRACT

EDUCATIONAL ELEMENTS IN MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'S YESİLİ HOCA AHMED TRILOGY

Kocabay, Ümit

Master of Arts, the Program of Turkish Teaching

Advisor: Assoc. Prof. Mehmet Celal Varışoğlu

July 2022, x+ 85 pages

Educational elements are the building blocks and sine qua non of being a virtuous individual. The unwritten rules of social life are formed by human behaviors and the construction of identity with educational elements of these behaviors. For this purpose, educational elements guide the individual to make the right choice and enlighten the life of the individual. Mustafa Necati Sepetçioğlu is a writer who deals with Turkish history and culture in his works in our literature. Reflecting the educational elements of Turkish culture in his works has an important place in the formation of Turkish identity and transferring it to future generations. In this study, educational elements in Sepetçioğlu's works called Sounds and Lights, The Gerfalcon of Hurmalık and Seal of Light, which are included in the Yesili Hoca Ahmed trilogy, were examined. In the study, the document analysis model, which belongs to the qualitative research method, was used. The data collected in the study were analyzed according to the descriptive analysis method. In the trilogy examined, the first three educational messages that are most frequently seen in the author's works are educational messages that support personal development (45%), educational messages that support national consciousness (17%), and educational messages that support religious values (14%). Among the novels in the trilogy, the novel with the most messages is The Seal of Light (192), while the novel with the least message is Sounds and Lights (98).

Keywords: Educational elements, values education, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yesili Hoca Ahmed.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç.....	1
Önem.....	1
Sayıtlar.....	2
Sınırlılıklar	2
Tanımlar.....	2
BÖLÜM II.....	3
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	3
İleti, Değer ve Eğitsel İleti.....	3
Edebi Eserlerde Eğitsel İletinin Yeri.....	4
Eğitsel İleti Çeşitleri.....	4
Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler.....	4
Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletiler.....	5
Toplumun Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletiler.....	5
Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletiler.....	5
Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler.....	6
Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen İletiler.....	6
Dinî Değerleri Destekleyen Eğitsel İletiler.....	6
Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hayatı ve Eserleri.....	6
Hayatı.....	6
Eserleri.....	7

Ahmed Yesevi'nin Hayatı.....	8
Ahmed Yesevi'nin Türk Edebiyatındaki Yeri.....	10
Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmesi Üçlemesi.....	10
Sesler ve Işıklar.....	10
Hurmaliğın Akdoğanı.....	11
Aydınlığın Mühürü.....	12
BÖLÜM III.....	13
YÖNTEM.....	13
Araştırmanın Modeli.....	13
Araştırmanın Kapsamı	13
Veri Toplama Araçları	13
Verilerin Analizi.....	14
Verilerin Sınıflandırılması.....	14
İnandırıcılık ve Tutarlık	14
BÖLÜM IV.....	16
BULGULAR VE YORUMLAR.....	16
Sepetçioğlu'nun Üçlemesinde Yer Alan Eğitsel Unsurlara Dair Bulgular.....	16
Üçlemede Sık Kullanılan Eğitsel Unsurlara Dair Bulgular.....	16
Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletiler.....	18
Toplumun Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletiler.....	23
Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler.....	27
Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletiler.....	54
Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler.....	63
Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen İletiler.....	69
Dini Değerleri Destekleyen Eğitsel İletiler.....	72
BÖLÜM V.....	79
SONUÇ	79
ÖNERİLER.....	81
KAYNAKLAR.....	83
ÖZGEÇMİŞ.....	86

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Eğitsel İletilerin İncelenen Kitaplardaki Dağılımı.....	17
Tablo 4.2. Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	18
Tablo 4.3. Toplumun Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	23
Tablo 4.4. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	28
Tablo 4.5. Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	55
Tablo 4.6. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı....	64
Tablo 4.7. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	69
Tablo.4.8. Dinî Değerleri Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	72

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesindeki Eğitsel İletilerin Yüzdelik Dağılımı.....	16
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

İLESAM: Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları, tanımlara yer verilmiştir.

Problem

Bu çalışmada Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed üçlemesindeki eğitsel unsurların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda:

1. Sepetçioğlu'nun üçlemesinde hangi eğitsel unsurlara yer verilmiştir?
2. Üçlemede sık kullanılan eğitsel unsurlar nelerdir?
3. Türk tarihi ve kültürel değerler açısından romanlardaki eğitsel unsurların önemi nedir? sorularının yanıtlarının bulunması hedeflenmiştir.

Amaç

Eğitim toplumda istendik davranışlar oluşturma sürecidir. Eğitsel unsurlar ise toplumsal hafızanın oluşmasını sağlayan kimliğin oluşmasında, kültürel değerlerin taşınmasında en önemli unsurdur. Toplumun eğitsel unsurlarının arasında ahlaki değerler, maddi ve manevi unsurlar, sözlü ve yazılı eserler, inanışlar, gelenek ve görenekler yer almaktadır. Bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması noktasında önemli bir yere sahip olan İslam ile Türk kültürünü ve tarihini harmanlayarak eserlerinde büyük bir ustalıkla işleyen Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun, Yesili Hoca Ahmed üçlemesindeki eğitsel unsurları ele almak ve değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Önem

Çağımızın Dede Korkut'u (Ünal, 2016) olarak nitelendirilen Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yesili Hoca Ahmed romanında Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi'yi anlatmaktadır. Bu çalışmada Sepetçioğlu'nun gözünden ve onun kaleminden Yesili Hoca Ahmed'in tanıtılmasına katkı sağlamak amaçlanırken kitaplarındaki eğitsel unsurlara yer verilerek yeni nesillerin bu değerler çerçevesinde faydalanması amaçlanmaktadır. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) tarafından 2016 yılının Ahmed Yesevi yılı ilan edilmesiyle de bu alanda yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Ayrıca bu konuda, farklı yönlerden ele alınan çalışmalara da ihtiyaç olduğu ortadadır.

Türk ve İslâm tarihinin önemli olaylarının anlatıldığı Yesili Hoca Ahmed romanında Mustafa Necati Sepetçioğlu, dönemin kültürünü ve eğitsel unsurlarını ustalıkla yansıtmıştır. Söz konusu eser, eğitsel unsurlar bağlamında ele alınmıştır.

Sayıtlar

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun eserlerinde kullandığı eğitsel unsurların Yesili Hoca Ahmed Üçlemesi olarak bilinen Sesler ve Işıklar, Hurmalığın Akdoğanı ve Aydınlığın Mühürü isimli kitapları ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelenen bu eserlerde eğitsel unsurların ve değerlerin tüm yönleriyle ele alındığı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesi olarak bilinen Sesler ve Işıklar, Hurmalığın Akdoğanı ve Aydınlığın Mühürü isimli kitapları ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Eğitsel unsur: Eğitim sürecinde ortaya çıkan, eğitimle ilişkisi olan ve eğitim sürecinde kullanılması yararlı bulunan kavram.

Değerler eğitimi: MEB kazanımlarına göre belirlenmiş adalet, saygı, sevgi, hoşgörü gibi kişiliğin oluşumunu destekleyen eğitsel unsurlar.

Mustafa Necati Sepetçioğlu: "Çağımızın Dede Korkut'u" olarak nitelenen 1932 yılı Tokat doğumlu olan yazar.

Yesili Hoca Ahmed: Ahmed Yesevî'nin hayatının anlatıldığı Yesili Hoca Ahmed, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun vefatı öncesi yazdığı son roman üçlemesi.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

İleti, Değer ve Eğitsel İleti

Kavram olarak ileti, iletişim esnasında alıcıya aktarılmak istenen mesaj şeklinde tanımlanırken aynı zamanda eğitici ve öğretici yapıtlarda yazarın ana fikri olarak da ifade edilebilir. Bir başka deyişle yazarın okuruyla paylaşmak istediği düşünce, okurunda oluşturmak istediği duygu ortaklığı olarak tanımlanabilir (Sever, 2013).

Eğitsel ileti kavramı da sosyal disiplinler içerisinde önemli bir yer tutmakla birlikte özellikle eğitim alanında daha çok değerlendirilmektedir. Değer ve tema kavramları ile ilişkilendirilerek ele alınabilir. Değerlerin edebiyat eserlerinde kendine yer bulması temalar ve eğitsel iletiler aracılığıyla gerçekleşmektedir (Kavak ve Baş, 2018).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından eğitsel unsurlara yer verilebilmesi ve değerlerin ders kitaplarında yer bulabilmesi için bir öğretim programı hazırlanmıştır. 2019 yılında güncel olarak hazırlanan öğretim programında eğitsel unsurlara ve değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir (<https://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi>).

Değer kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde ilk olarak bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet üstün, yararlı nitelikleri olan kimse olarak tanımlanmıştır. İkinci tanım olarak değer bir şeyin parayla ölçülebilen karşılığı, eder, paha; yaşama yön veren düzenleyicilerdir. Üçüncü tanım olarak yüksek ve yararlı nitelik; kişinin isteyen, gereksinme duyan bir varlık olarak nesneyle bağlantısında beliren şey şeklinde nitelendirilmiştir. Nitekim değer kelime olarak Latince Valere kelimesinden türemiştir. Valere kavramı köken bakımından Valiant: yiğit, kuvvetli, Valor: cesaret ve Valid: geçerli terimlerinden türemiştir. Kavram olarak ise layık, önemli ve güçlü olması gereken anlamlarına gelmektedir (Aydın, 2014). Değer bir şeyin arzu edilebilir veya arzu edilemez olduğunu belirten inançtır. Bu bağlamda değer dünyayı idrak etmek duygu ve bilgilerimizi düzen içine koymaktır (Güngör, 2000). İncelenen bu eserde de Türk kültürüyle yoğrulmuş ahlaklı bireylerin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Edebî Eserlerde Eğitsel İletinin Yeri

Eğitsel iletiler edebî eserlerin varoluş sebepleri içinde barındırdığı açık ya da kapalı iletilerdir. Eserlerde iletiler, yazar tarafından bazen açık bir şekilde de verilse de, eserin özellikleri de göz önünde bulundurularak verilmek istenen mesaj, paylaşılacak istenen düşünce metin içinde gizli bir şekilde yer alabilir (Tekin ve Büyükkız,2019)

Öğretici veya yazınsal metinlerin ortak özellikleri hepsinin bir yazılış amacının olmasıdır. Yazınsal metinlerde ileti, önerme biçimine, daha doğrusu kesin bir yargıya dönüştürülmeden örtük ileti şeklinde verilir. İleti bir bakıma yazarla paylaştığımız ya da metinden yaşantımıza kattığımızdır (Özdemir, 2007). Öğretici metinlerde ise, amaç okura bilgi vermek, öğretmektir. Bu metinlerde ileti cümlesi, yazıda vurgulanan düşünceyi yoğun ve özlü bir biçimde ifade eder. Amaç ya da ana düşünce cümlesi okunan metnin kavranmasında ileti sayesinde, okura kılavuzluk eder (Akçay ve Bayram, 2015).

Eğitsel İleti Çeşitleri

Birçok araştırmacı tarafından iletiler çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Sunuş şekillerine göre; doğrudan aktarılan iletiler (açık iletiler) ve dolaylı yoldan aktarılan iletiler (Örtük İletiler)'dir. Amaçlarına göre iletiler; kişisel gelişimi destekleme amaçlı iletiler, sosyal gelişimi destekleme amaçlı iletiler ve ahlaki gelişimi destekleme amaçlı iletilerdir. İçeriklerine göre ulusal iletiler ve evrensel iletiler olarak sınıflandırma yapılabileceği gibi etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve öteki iletiler olarak da sınıflandırılma yapılabilir (Kaplan, 2013; Yavuz, 1997).

Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Kişisel gelişim, öncelikle bireyin çeşitli alanlarda desteklenmesini ve daha iyi bir konuma gelmesini amaçlarken aynı zamanda bireyin hayata karşı olumlu bir bakış açısı kazanabilmesini, karşılaştığı sorunlara çözümler bulabilmesini ve başkalarıyla iyi iletişim kurabilmesini hedeflemektedir. Kişisel gelişimi destekleyen iletiler, bireyleri diğer bireylerden ayıran sosyal, duygusal, zihinsel her türlü niteliklerin toplamıdır. Edebî eserlerdeki kişisel gelişimi destekleyen iletiler sayesinde okuyucular sahip oldukları kişisel eğitim durumlarının farkına varabilir ve kendi kişisel gelişimini tamamlama fırsatına sahip olabilirler (Durdu, 2019).

Eğitim kurumlarının varlık sebebi toplumu oluşturan bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunup iyi yetişmelerini sağlamaktır. Bu sebeple genç nesillere

aktarılabacak olan kişisel gelişimi destekleyen unsurlar önem arz etmektedir. Mustafa Necati Sepetçioğlu eserlerinde bu özelliği ile ön plana çıkmaktadır.

Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletiler

Birey ve toplum birbirinden ayrı düşünölemeyen bir bütündür. Bu sebeple bireyin kazanımları bir yandan kendini geliştirirken diğler taraftan da içinde yaşadığı toplumu da olumlu yönde etkilemektedir (Derman ve Acele, 2019). Toplumsal yaşamı destekleyen eğitsel iletiler; yardımseverlik, arkadaşlık, dürüstlük, barışçıl olmak, hoşgörölü olmak, düşünceli olmak, yararlı olmak, paylaşımcı olmak, birlik ve beraberliğe önem vermek, ahlaklı olmak şeklinde sıralanabilir. Toplumdaki bireylerin bu değörlere sahip olması toplumsal yaşam açısından önem arz etmektedir.

Toplunun Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletiler

Sahip olunan değörleri gelecek nesillere aktarmak, toplumun devamlılığı ve düzeni için gereklidir. Bu sebeple değörlerin bireye aktarılması, hedeflenen başarıya ulaşılmasında önemli rol oynamaktadır (Aydoğdu ve Alkan, 2020). Eşitlik ilkesine sahip olmak, aileye değör vermek, geleneklere bağılı olmak, geçmişe değör vermek, toplumsal kurallara önem vermek, toplumsal sorumluluğun bilincinde olmak, misafirperverlik ve adaletli olmak ile ilgili mesajlar toplumun devamlılığını destekleyen eğitsel iletilerden bazılarıdır.

Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletiler

Bireyin mensubu olduğı ulusun değör yargılarını taşıması, ulusal benliğini koruması, kendi ulusuna ait maddi ve manevi kültür özelliklerini bilmesi gerekmektedir (Cesur, 2015). Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarından biri olan bu durum Millî Eğitim Temel Kanunu'nda:

“Türk Milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağılı; Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değörlarini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” olarak belirtilmiştir (<http://mevzuat.meb.gov.tr>).

Ulusal bilinci destekleyen iletilerin amacı okura ülkenin kültürü, kutsal saydığı değörların kazandırılmasıdır. Bu yüzden yazılan eserlerde kişinin ulusal bilincini

destekleyici; kültürel varlıklara önem vermek, Türkçeye önem vermek, devlet bilincine sahip olmak, vatani sevmek gibi eğitsel iletilere yer verilmelidir.

Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Sevgiye önem vermek, bencil olmamak, kibirli olmamak, akla önem vermek, sınıfsal farklılıkları reddetmemek vb. değerleri evrensel değerler içinde sayabiliriz. Bu değerler insanlığı tümüyle ilgilendirmekte ve insanlığın ortak hareket etmesini gerektirmektedir. Kendi haklarımızı savunduğumuz gibi toplumdaki diğer bireylerin de haklarına saygı gösterebilmeliyiz. İnsanlığa faydalı birey yetiştirmek için evrensel değerlere önem vermeliyiz (Öztürk, 2021).

Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen İletiler

İnsan içinde yaşadığı çevresiyle bir bütün halindedir. Kendi yaşadığı habitatı ve onun özelliklerini bilmelidir. Küresel ısınmanın arttığı son dönemlerde doğa ve çevre bilincinin artırılması oldukça önemlidir. Edebi eserlerde okuyucuya, doğanın değeri, hayvan sevgisi ve tabiat sevgisi kazandırmak eğitsel iletiler ile sağlanmaktadır.

Dinî Değerleri Destekleyen Eğitsel İletiler

İnsanlık tarihi kadar eski olan din insanı diğer canlılardan ayırt eden bir kavramdır (Bates, 2013). Bireyin vicdan sorgulaması, manevi huzuru bulması dinî değerleri ile orantılıdır. Aynı zamanda dinî değerler toplum yaşamına yön vererek toplumdaki bir kısım algılar ve kalıp davranışlar üzerinde etkileyici role sahiptir.

Dinî gelişimi destekleyen eğitsel iletiler, okurun dinî kuralları doğru bir şekilde öğrenmesini ve benimsemesini sağlamaktadır. Okuyucunun dinini doğru öğrenmesi yaşadığı toplumla bütünleşmesi açısından önemlidir (Babacan ve Kaplan, 2018).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hayatı ve Eserleri

Hayatı

Mustafa Necati Sepetçioğlu, 1932'de Tokat'ın Zile ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaokulu Zile'de; liseyi Sivas, Tokat, Bursa ve İstanbul'da okumuştur. 1957 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiş ve okul arkadaşı Muazzam Gürşen Hanımefendi ile evlenmiştir (Çakır, 2007).

Askerliğini yaptıktan sonra 1959 yılında İstanbul Adalar Belediyesi'nde memuriyete başlamıştır. Daha sonrasında Eminönü Belediyesi (1960-62), Kızılay Genel

Müdürlüğü (1963), İstanbul SSK (Sosyal Sigortalar Kurumu) Hukuk İşleri Müdürlüğü(1963-66) şube müdür ve yardımcılıkları memuriyete devam etmiştir. 1967 yılında SSK Şişli Hastanesi Müdürlüğü, 1968-74 yılları arasında İstanbul Millî Eğitim Basımevi ve Derleme Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 1976 yılında İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğünden emekli olmuştur. Eserleriyle Türkiye Millî Kültür Vakfı ödülleri başta olmak üzere birçok ödül alan ve İLESAM (Türkiye İlim Ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) Üstün Hizmet Beratı sahibi olan Sepetçioğlu, ayrıca 1998 yılında Atatürk Dil-Tarih Kurumu Şeref Üyeliğine seçilmiştir. Cumhuriyet devri Türk edebiyatının millî hassasiyete önem veren temsilcilerinden biri olan Mustafa Necati Sepetçioğlu, 8 Temmuz 2006'da İstanbul'da vefat etmiştir (Ünal, 2016).

Eserleri

Mustafa Necati Sepetçioğlu, hikâye, tiyatro, destan, efsane, inceleme, araştırma, deneme, makale, çocuk kitabı gibi alanlarda çok sayıda eser yazmıştır. Eserlerinde sembollere sıklıkla yer vermiştir. Böylelikle okuyucudaki ortak bilinci açık tutmayı ve geliştirmeyi amaçlamıştır. Sembolleri daha çok tarihî, ahlakî ve kültürel unsurlardan hareketle oluşturan Sepetçioğlu, okurlarında ortak duygular geliştirmiştir. Sembollerle anlatım şekli Sepetçioğlu'nun üslûbuna ait önemli bir özelliktir. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanlarında yer verdiği ve birçoğu millî kültüre ait olan semboller, tarihi kurgulamasına yardımcı olmuştur. Böylelikle anlatımına doğallık ve inandırıcılık katmış olur (Gündüz, 2007).

Sepetçioğlu'nun ilk eseri bir hikâye kitabıdır: Abdürrezzak Efendi (1956). 1968 yılında Trampacılar oyununun İstanbul Şehir Tiyatroları'nda oynanması ardından, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu'nun sahneye koyduğu Büyük Otmarlar çıkmıştır. Yaratılış ve Türeyiş(1965), kitabında İslâmlıktan önceki destanlarımızı günümüz diline aktaran yazarın öteki oyunları şunlardır: Çardaklı Bakıcı(1969), Köprü (1969), Son Bloklar (1969), Her Bizans'a Bir Fatih(1972)(Baş, 2007).

Yedi kitaptan oluşan, destansı bir roman dizisine Malazgirt savaşından Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuna kadar, Anadolu'da Türk tarih ve hayatını konu edinmiştir: Kilit (1971), Anahtar(1973), Kapı (1973), Çatı (1974), Üçler-Yediler-Kırklar (1975), Bu Atlı Geçide Gider (1977). 1965 yılında Destan konusunda Yaratılış ve Türeyiş, Türk Destanları ve Dede Korkut Hikâyeleri (1973). Yazar bir yandan geniş bir tarih atlası

üzerinde çalışırken, bir yandan da Türkiye'nin bugünkü toplumsal yapısını gösteren romanlar yazmaya yöneldi. Cevahir ile Sadık Çavuş'un Buğday Kamyonu bu yönelişinin bir sonucudur. Daha sonra Karanlıkta Mum Işığı (1978), Darağacı (1979), Ebemkuşağı (1980), Geçitteki Ülke (1980) adlı kitapları çıkartmıştır (Altınova, 2018).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun çeşitli alanlarda yazdığı eserlerin bazıları, Araştırma; Hamdullah Suphi Tanrıöver- Seçmeler (1971). Deneme: Can Ocağında Pişen Aş (1979), Sonsuza Uyanan Taşlar (1973). Senaryo: Çanakkale İçinde Bir Dolu Mermi (8 bölüm), İki Suyun Arasında (12 bölüm). Makale: Dünden Bugüne ve Yarına 1-2 (1999). Çocuk Kitabı: Beyaz Güvercin (1978), Kutsal Kaya (1978), Demir Dağlar Sıra Sıra (1978). Tefrika romanları: Çağlayanlı Vadi (1964, Vatan Gazetesi), Kırım Kırımı (1985, Tercüman Gazetesi). (Argunşah, 2007; Yeşilyurt, 2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu Türk edebiyatında millî değerleri yayma, millet ve milliyet bilincini oluşturma ve diri tutma amacıyla yazılan tarih romancılığında önemli bir yere sahiptir. Eserlerinde ideal Türk kahramanlarına, onların zaferine, alplara ve erenlere sıklıkla yer verirdi. Sepetçioğlu, Türk tarihini şekillendiren bütün bireysel ve kurumsal unsurlara gerektiği kadar yer verdiği gibi Onun romanında şamanla Ahmed Yesevî, Alevî-Bektaşî erenleriyle Sünnî evliyalari, milletine ihanet edenlerle millet mistiği şeref abideleri yan yana görülmekteydi (Çetin, 2007).

Ahmed Yesevî'nin Hayatı

Türk kültür coğrafyasının en önemli mihenk taşlarından birisi olan ünlü sûfî ve mürşîd, Ahmed Yesevî ile ilgili, nerede, ne zaman doğduğu, anne-babası, kardeşleri, öğrenim hayatı, evliliği ve çocukları hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ahmed Yesevî'nin hayat hikâyesi hakkındaki gerçeklik unsurlarını taşıyan ve tarîkatının temel unsurlarını yansıtan Dîvân-ı Hikmet önemli yazılı kaynaktır. Dîvân-ı Hikmet'te yer alan iki ayrı hikmetinde kendisi de doğum yeri ve yurdunu Türkistan olarak bildiren Yesevî, Batı Türkistan'da bugünkü Kazakistan Cumhuriyeti'nin güneyindeki Çimkent şehri yakınlarında bulunan Sayram kasabasında dünyaya gelmiştir. Yesevî bugünkü adı ile Türkistan şehri ünlü Türk destanının kahramanı Oğuz Han'ın idari merkezidir. Aynı zamanda Ahmed Yesevî'nin bu şehre izafetle Yesevî ünvânını alması, Türk dünyasındaki tarihî önemini arttırmıştır (Eraslan, 1995).

Ahmed Yesevî'nin doğum yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte kendisine izafe edilen "Fakr-nâme" adlı risalede yer alan 73 yıl yaşadığı ve 1166 yılında öldüğü

şeklindeki bilgiler gözüne alındığında 1093 yılında doğduğu kabul edilmektedir. Ahmed Yesevî daha çocuk denilecek kadar küçük bir yaşta iken anne ve babasını kaybederek hem öksüz hem de yetim kalmıştır. Menkıbelerde babası tarafından ablası Gevher Şahnâz'a emanet edildiği bildirilen küçük Ahmed, ablası ile beraber o sırada Arslan Baba'nın yaşadığı Yesi'ye göç etmiştir (Gündüzöz, 2017).

Yesili Ahmet, ilk eğitimini önce babası İbrâhim Şeyh'den ve Sayram'ın önde gelen âlimi Şehabeddin İsicabî'den almıştır. Ahmed ilk gençlik yıllarında ise Yesi'de Arslan Baba'dan eğitim almıştır. Ahmed Yesevî'nin gerek kendi hikmetlerinde, gerekse çeşitli kaynaklarda manevî feyz aldığı kaynaklar arasında Hazret-i Hızır zikredilir. Ahmed Yesevî'nin küçüklüğünden itibaren bütün hayatı boyunca devam ettiği çeşitli kaynaklarda kaydedilen Hazret-i Hızır (a.s.) ile sohbetleri hakkındaki rivayet tasavvufi açıdan önem taşır. Ablası Gevher Şahnâz ile Yesi'ye gelip yerleşen ve daha küçük yaşlarından itibaren manevî tecellilere mazhar olarak yaşı ile bağdaşmayan halleri gözlemlenen küçük Ahmed, Arslan Baba'nın teveccüh ve iltifatını almıştır (Özköse,2017).

Yedi yaşına kadar babasının dizi dibinde manevî feyz ve fütuhata mahzar olduktan sonra, Arslan Baba'nın ruhanî eğitimiyle ileri bir olgunluk mertebesine erişen ve zâhiren koruması altında olduğu ablasının sözlerine uyan küçük Ahmed, yavaş yavaş yakın çevresinde tanınmaya başlamıştır. Arslan Baba nezdindeki bu ilk manevî eğitimi sonrasında henüz genç sayılabilecek bir çağında olan Yesevî, zâhirî ve bâtinî eğitimini tamamlamak için Buharaya gitmiştir. Bütün tasavvuf büyükleri gibi Ahmed Yesevî'nin de gerek hayatında gerekse ölümünden sonra gösterdiği kerâmetler hakkındaki birçok rivayet; hem halk arasında dilden dile aktarılmış hem de menkıbe kitaplarına kaydedilmiştir. Hazret Sultan Yesevî, yeraltı çilehanesinde uzun bir hayat geçirerek öldükten sonra da birçok kerâmetler gösterdiği rivayet edilmektedir. Sadece Kazakistan'da değil, Kırgızistan'dan Tataristan'a bütün Kıpçak bozkırlarında ve Özbekistan'dan Türkiye'ye bütün Oğuz yaylalarında Yesevî'ye ait menkıbelerin izlerine rastlamaktadır (Bice, 2011).

Ahmed Yesevi'nin Türk Edebiyatındaki Yeri

Hâce Ahmed-i Yesevî Hâce-i Türkistân ve Ferîdüddin Attâr'ın yâd ettiği gibi, Pîr-i Türkistân da denilen Yesevî, bir anlamda Anadolu'nun da manevi fatihidir. İzlediği yol ve yöntemle tasavvufî Türk Edebiyatı'nın kurucusu ve ilk büyük şairidir. Kendine mahsus bir üslubu ve meşrebi alan Yesevî bazı eserlerde “Türk meşayihinin meşrebi” veya “Türkistan meşayihinin usul ve erkânı” gibi isimlerle de bilinmektedir.

Yesevî'nin en büyük özelliği metafizik değerleri sade ve anlaşılabilir bir dil ile halka anlatmasıdır. Kendinden sonraki mutasavvıf şairlere bakıldığı zaman onun yönteminin etkisinin büyüklüğü ortadadır (Uyanık, 2016).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesi

Yesili Hoca Ahmed'i konu alan üçlemesi Sepetçioğlu'nun vefatı öncesi yazdığı ve en “büyük eserim” diye nitelendirdiği son romanıdır. 2002 yılında iki kitap olarak yayınlanan eser Sesler ve Işıklar, Aydınlığın Mühürü'nden oluşmaktadır. Daha sonrasında ikinci baskısı gözden geçirilen roman 2004 yılında 3 cilt olarak basılmıştır. Son haliyle bu üçleme Yesili Hoca Ahmed 1.Cilt: Sesler ve Işıklar, Yesili Hoca Ahmed 2.Cilt: Hurmalığın Ak Doğanı, Yesili Hoca Ahmed 3.Cilt: Aydınlığın Mühürü isimleri ile yayınlanmıştır.

Üçlemenin ilk iki kitabında Yesili Hoca Ahmed'in ortaya çıkışı anlatılmaktadır. Son eser olan Aydınlığın Mühürü ile Yesili Hoca Ahmed'nin tasavvufî şahsiyeti betimlenmekte ve Yesili Hoca Ahmed ile İslam ve Türk tarihi bir bütün olarak izah edilmektedir (Soydaş,2019)

Dönemin Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek'e göre eserin yazılması konusunda önemli katkısı olan “Sepetçioğlu, Yesili Hoca Ahmet'i yazmadan önce Turan'ı gezdi... Türkistan'a gitti... Hoca Ahmed Ata'mızın türbesine girdi... Onu yaşadı... Onunla neler konuştu, nereden bilebiliriz... Ama işte en büyük destan elimizde... Orada ne anlatıyorsa onu bilebiliriz” ifadelerini kullanmıştır (Zeybek, 2015).

Sesler ve Işıklar

Sesler ve Işıklar'da Ahmed Yesevi'nin doğumu öncesi olaylarına yer verilmektedir. Farklı kurgularla verilen ve bağımsız görünen olaylar bir şekilde Ahmed Yesevi ile ilişkilendirilerek birbirine bağlanmaktadır. Üçlemenin ilk kitabı Sesler ve Işıklar'da yazarın Dinler Tarihi açısından geniş bilgi dağarcığına sahip olduğu

görülmektedir. Kitapta Oğuz Han'ın hastalığı esnasında şamanların yaptığı ayinler, zaman zaman verilen halk inanışları, Budacı rahiplerden bahsedilmesi bunun bir göstergesidir. Farklı din ve mezheplerin bakış açıları, Sepetçioğlu'nun diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da ustalıkla ele alınmaktadır.

Ölüm döşeğindeki Oğuz Han'ın torunu Kayıbeğ'e verdiği öğütler son derece dikkat çekicidir:

“Yönetmek...Torunum ülkeyi yönetmek bugünü kurtarmak demek değildir! Ülkeyi yönetmek yarını kurabilmek hüneridir... öğreneceğin tek hüner bu olmalıdır. Bunu aklından çıkarma. Ben savaşlarda ancak birliği sağlayabildim, dirliği düzeni getirebildim; bu bir başlangıçtır lakin..başlangıçtır.” (Sepetçioğlu, 2004a).

Hurmaliğın Akdoğanı

Üçlemenin ikinci kitabı Hurmalığın Akdoğanı'dır. İkinci cildin ortalarında hem annesi Ayşe Hatun ve babası İbrahim Şeyh'e hem de Arslan Baba'ya erkek olacağı ve adının Ahmed olacağı önceden manevi olarak sezdirilir. Ahmed Yesevi çocukluğunda yaşından daha büyük davranışlar sergilemektedir. Gördüğü bir düş aracılığı ile emanet hurma için beklenen çocuk olduğu bildirilmiştir. Onun bu sıra dışı çocukluğu romanda şu sözlerle anlatılmaktadır:

“Arslan Baba'ya bakarsan Ahmed aç idi; doğarken bilgiye aç doğmuştu, konuşurken bilgiye aç konuşmuştu, yürürken bilgiye aç yürümüştü. Sormak Ahmed için süt emmek gibi, nefes almak gibi, su içmek gibi bir ihtiyaçtı; sordukça büyüyordu herhalde veya sordukça büyüdüğünü hissediyor olabilirdi. Kimseye sormadığı vakitler kendi kendisine sorduğunu da bilmekteydi.”(Sepetçioğlu, 2004a:49).

Romanda Yesili Hoca Ahmed'in yaşadığı dönem birçok karışıklığın olduğu, İslâm yanında başka dinlerin de etkisini devam ettirdiği bir dönemdir. Hurmalığın Ak Doğanı adlı eserde, henüz Müslüman olmadığını ama ilerde belki olacağını söyleyen Hızır Bulak'a Arslan Baba'nın diliyle farklılıkların hikmeti şu sözlerle ifade edilmektedir:

“Tabiatın içinde, bağda bahçede görmüşsündür..çilek çilekliğiyle güzeldir, erik erikliğiyle, dut dutluğuyla.Çileği çilekliğiyle, eriği erikliğiyle, ak dutu kara dutu kendi görünümlerine bir çini kaseye diziver ne hoş renkler ve tatlar albenisi oluştururlar. Görünüşün uyumuna bakar kalmaz mısın? Say ki dünya, bu dünya bir çini kasedir; topluca güzelliği oluşturan uyum yetmiş iki millettir..yetmiş iki milletin dünya üzerinde hoşça, güzelce bir uyumda bir arada yaşaması insana haz vermez mi? Lakin çilek ayrı tatta, ayrı renktedir; çilekliğince yaşar o.. erik erikliği, dut dutluğu ile; ne çilek dutu yok eder ne dut eriği! Bütünün gücüdür bu, hoşluğun gücüdür... Ayrıcalıklardan bir araya gelmiş bir bütünlük? Bütünlüğün dal dal ayrışıp dağılışı, toplanışı sonra bir araya gelişi. Allah insanı bunun için yaratmadı mı?” (Sepetçioğlu, 2004b:22-23)

Aydınlığın Mühürü

Üçlemenin son kitabında Ahmed Yesevi dönemin karışıklıklarına çare olarak İslam'ı görmektedir. Aydınlığın Mühürü başlıklı üçüncü ciltte birliğe ve barışa şu ifadelerle vurgu yapılmaktadır:

“Bir vakitler Şamanlar, Budacı rahipler, ötekiler, şunlar bunlar... Uğraştı durdu. Kardaşlık olsun, barış yolunda yürünsün, sevgi saygı yerleşsin istenildi olmadı beceremediler. İslam geldi, birliğe, birlikteliğe çağırdı, çağırıyor, çağıracak. İlaç bu, iyileşme burada.” (Sepetçioğlu, 2004c:375).

Babasından sonra manevi baba kabul ettiği Arslan Baba'nın vefatından sonra Yesili Hoca Ahmed, ablası Gevher Şehnaz ile eniştesine gitme kararını açıklarken yüreğindeki olumlu duyguları şöyle ifade etmektedir: “Düşündüklerim olumlu olmalıydı.. çünkü düşüncelerim sözlerim olacaktı, öyleyse sözlerim de olumlu olmalıydı..çünkü sözlerim davranışlarıma eşlik edecek idi; demek ki davranışlarım da olumlu olmalıydı, mecburdu buna. Çünkü evet bir daha çünkü davranışlar alışkanlıkların sonucudur. Alışkanlıklarım olumlu görünmüyorsa değer yargıları da doğrulara ters düşer, olumlu olamaz; bu kaderdir işte! Bu denkliği kuramazsanız kadersizlikten yakınmanız ne işe yarar ki?” (Sepetçioğlu, 2004c:162)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde yapılan tez çalışmasının yöntemi açıklanmıştır. Çalışmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin analizi ve sınıflandırılması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesindeki eğitsel unsurların incelendiği bu çalışma etkileşimsiz nitel araştırma yöntemine göre tasarlanmıştır. Nitel çalışmalar, doküman, gözlem, görüşme gibi veri toplama araçlarını kullanan veya olayların kendi ortamında incelenmesine yönelik süreci içeren araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada gözlem, görüşme ve görüş envanterleri yoluyla doğrudan kişilerden veri toplanmadığı için çalışmanın kurgusu etkileşimsiz nitel araştırma yönteminin ilkelerine uygundur.

Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmanın kapsamı Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesi'ndeki romanlardan oluşmaktadır. Araştırmada incelenen romanlar şunlardır:

Sesler ve Işıklar: Ahmed Yesevi'nin doğumu öncesi gelişen olaylara yer verilmektedir. Üçlemenin ilk kitabıdır.

Hurmaliğın Akdoğanı: Üçlemenin ikinci kitabıdır. Yesevi'nin dünyaya gelişi ve çocukluğu anlatılmaktadır.

Aydınlığın Mühürü: Üçlemenin son kitabında Ahmed Yesevi, dönemin karışıklıklarına çare olarak İslam'ı görmektedir ve insanlığı birliğe ve barışa davet etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri, çalışmada kullanılan romanlardan elde edilen dokümanlardır. Bu nedenle romanlar temin edildikten sonra okunmuş ve literatürden elde edilen bilgiler ile eserlerde geçen eğitsel iletiler belirlenmiştir. Belirlenen eğitsel iletiler yine literatürden faydalanılarak ana başlıklar altında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin ortaya çıkarılmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanan bilimsel araştırma yöntemlerinden bir tanesidir (Sak vd., 2021).

Çalışmada ilk olarak veriler doküman analizi tekniğiyle ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra ise dokümanların gruplandırılması ve analizine geçilmiştir. Veri analizi için ilgili literatürden faydalanılmıştır. Eğitsel iletiler konusunda yapılmış bilimsel eserler, makaleler, tezler incelenmiş ve yürütülen araştırmanın kapsamına göre bazı temel başlıklar belirlenip sınıflandırılmıştır.

Söz konusu eserler okunarak tespit edilen eğitsel iletiler, sırasıyla veri kodlaması, temaların belirlenmesi ve kodlar ile temaların düzenlenmesi şeklinde betimsel analize tabi tutulmuş ve sayısal verilerine göre yeniden sınıflandırılmıştır.

Verilerin Sınıflandırılması

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun incelenen üçlemesinde 7 ana tema belirlenmiştir. Bu temalar toplumsal yaşamı, toplumun devamlılığını, kişisel gelişimi, ulusal bilinci, evrensel düşüncenin gelişimini, çevre bilincini ve dinî değerleri destekleyen eğitsel iletilerdir. Alt başlık olarak kişisel gelişimi destekleyen 58, ulusal bilinci destekleyen 11, toplumsal yaşamı destekleyen 10, evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen 10, dinî değerleri destekleyen 9, toplumun devamlılığını destekleyen 8, çevre bilinci gelişimini destekleyen 3 olmak üzere toplam 109 eğitsel ileti olarak gruplandırılmıştır.

İnandırıcılık ve Tutarlılık

Nitel araştırmalardaki geçerlik kavramının taşıdığı anlam nicel araştırmalardan farklıdır. Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının bulguların doğruluğunu birtakım yönergeleri kullanarak kontrol etmesi olarak ifade edilmektedir. Nitel araştırmalarda “iç geçerlik” yerine “inandırıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabirlik”, kavramlarının kullanımı tercih edildiği bilinmektedir (Kavak ve Baş 2018).

Yapılacak doküman analizi için öncelikle ilgili literatürden örnekler tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen eserlerde tespit edilen eğitsel iletiler ilgili alanda uzman kişilere danışılarak alt grupları oluşturulmuştur. Çalışmada geçerli ve güvenilir verilerin tespiti için gerekli olan uzman görüşü alındıktan sonra, çalışmanın veri analizindeki işlem

basamaklarına geişmiştir. Verilerin inandırıcılığını ve tutarlılığını sağlamak için ise incelenen romanlardan doğrudan alıntılar yapılarak yorumlar desteklenmeye çalışılmıştır.

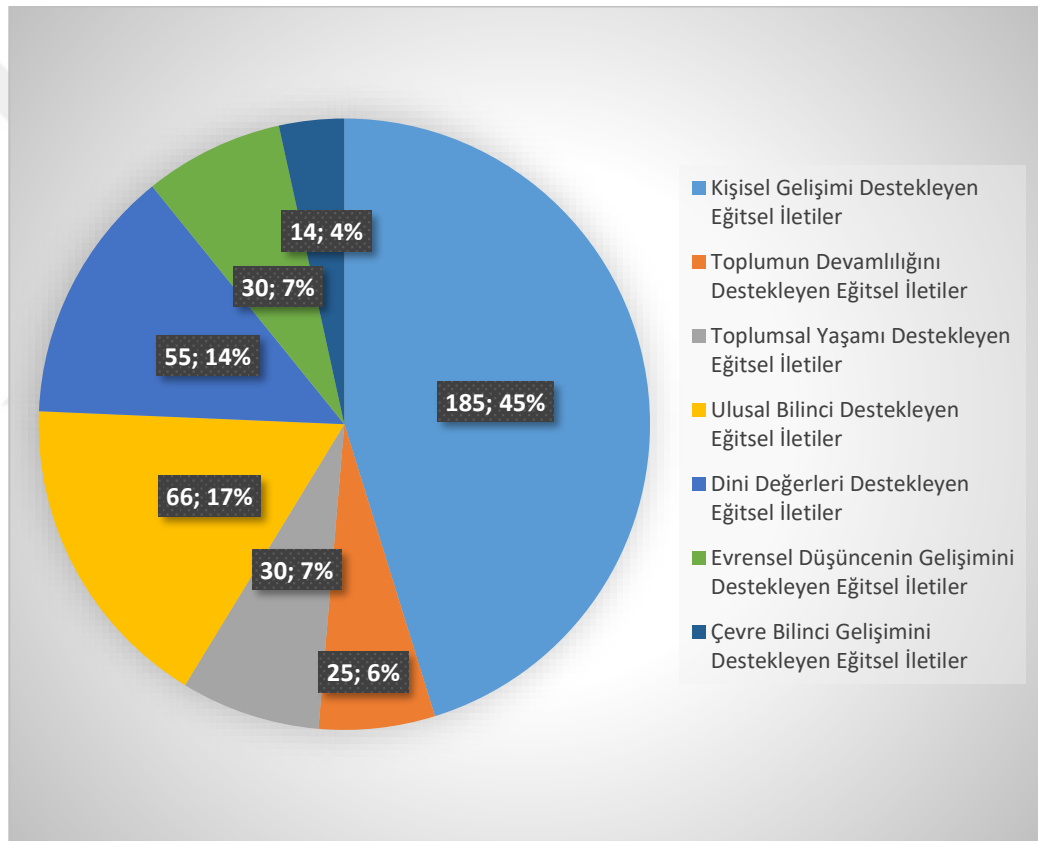

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Sepetçioğlu'nun Üçlemesinde Yer Alan Eğitsel Unsurlara Dair Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed üçlemesinde tespit edilen eğitsel iletilere yer verilmiştir. Bu eğitsel iletiler temel olarak toplumsal yaşamı, toplumun devamlılığını, kişisel gelişimi, ulusal bilinci, evrensel düşüncenin gelişimini, çevre bilinci gelişimini destekleyen ve dinî değerleri destekleyen eğitsel iletiler olmak üzere 7 ana başlık altında incelenmiştir. Toplam eğitsel iletilerin ana başlıklara göre dağılımı Şekil 4.1.'de gösterilmiştir:

Şekil 4.1. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed Üçlemesindeki Eğitsel İletilerin Yüzdelik Dağılımı.

Üçlemede Sık Kullanılan Eğitsel Unsurlara Dair Bulgular

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed üçlemesinde eğitsel iletilerin kitaplardaki dağılımı Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Eğitsel İletilerin İncelenen Kitaplardaki Dağılımı

Eğitsel İleti”	Görülme Sıklığı			Toplam ileti
	Sesler ve Işıklar	Hurmalığın Akdoğanı	Aydınlığın Mühürü	
Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	42	63	80	185
Toplumun Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletiler	8	3	14	25
Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletiler	8	5	17	30
Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletiler	16	11	39	66
Dini Değerleri Destekleyen Eğitsel İletiler	15	13	27	55
Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	9	12	9	30
Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	-	8	6	14
Toplam İleti	98	115	192	405

İncelenen üçlemenin ilk kitabı olan Sesler ve Işıklar’da 7 ana başlık altında alt grup olarak 98 eğitsel unsur tespit edilmiştir. Bunların en çoğu kişisel gelişimi, ulusal bilinci ve dinî değerleri destekleyen eğitsel iletilerdir.

Yesili Hoca Ahmed üçlemesinin ikincisi Hurmalığın Akdoğanı’nda toplam 115 eğitsel ileti bulunmuştur. İncelenen eserde en çok kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiye rastlanmıştır.

Üçlemenin son kitabında en çok rastlanan eğitsel iletiler ise ulusal bilinci, kişisel gelişimi ve dinî değerleri destekleyen eğitsel iletilerdir.

Eğitsel iletilerin en yoğun olduğu roman, üçlemenin son kitabı olan Aydınlığın Mühürü'dür. Ayrıca üç romanın tamamında en çok verilen eğitsel mesajlar kişisel gelişimi destekleyen iletiler kategorisinde yer almıştır. Bunu ulusal bilinci ve dinî değerleri destekleyen iletiler izlemektedir.

Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletiler

Toplum dinamiğini sağlayan en önemli unsur gelenek, görenek ve evrensel insani normlardır. Yardımseverlik, hoşgörülü olmak, düşünceli olmak, paylaşımcı olmak vb. özelliklerin toplumları millet yapan en önemli harçlar olduğu bilinmektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun incelenen üç eserinde (Sesler ve Işıklar, Hurmalığın Akdoğanı, Aydınlığın Mühürü) alt grup olarak toplumsal yaşamı destekleyen toplam 10 eğitsel ileti saptanmıştır. Belirlenen eğitsel iletiler ve görülme sıklıkları Tablo 4.2'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Toplumsal Yaşamı Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Eğitsel İleti	Görülme Sıklığı
1.Birlik ve Beraberliğe Önem Vermek	7
2.Düşünceli Olmak	6
3.Paylaşımcı Olmak	3
4.Dürüstlük	3
5.Hoşgörülü Olmak	3
6.Yararlı Olmak	2
7.Ahlaklı Olmak	3
8.Arkadaşlık	1
9.Barışçıl Olmak	1
10.Yardımseverlik	1
Toplam	30

Toplumu meydana getiren bireylerin bu değerlere sahip olması ile toplumun bütünlüğü sağlanmaktadır. İncelenen üçlemede toplumsal yaşamı destekleyen eğitsel iletileri yazar şu şekilde ifade etmiştir.

Yardımseverlik

Yardımseverlik insani özelliklerin en başında gelmektedir. Bu hasleti doğru yerde ve doğru zamanda kullanmak, yapılan yardımdan bir beklenti içinde bulunmamak gerekir. Sepetçioğlu Aydınlığın Mühürü adlı eserinde tamda bu noktada şu örneği vermiştir:

“...Çalışıp kazanmak, yemek ve yedirmek, açı doyurup, çıplağı giyindirmek. Ruhumu böyle arındırabilirim ancak...” (Aydınlığın Mühürü, s.223).

Arkadaşlık

Toplumu oluşturan dinamiklerin en başında bireylerin birbirini sevmesi gelir. Sevgi, saygı ve anlayış arkadaşlığı oluşturur. İnsan arkadaşlarının ortalamasıdır. Arkadaşlık kavramı incelenen eserde aşağıdaki gibi karşımıza çıkmaktadır:

“...Er kişi, er kişiyi bilir; alperen, alpereni; yiğit yiğit ile bilinir, bahadır, bahadırın ayrılmazdır; elbette hanlar hanı Oğuz Han, hem er kişidir, er kişi ile bir olacaktır, hem alperendir otağında taht kuracaktır...”(Sesler ve Işıklar, s.18).

Dürüstlük

İnsanın önce kendisine dürüst olması gerekir. Kendisine dürüst davranan kişi etrafına da doğruluk ve güven aşılar. Aynı zamanda dürüstlük kavramı adalet kavramı ile de ilişkilidir. Dolayısıyla toplumda adaleti sağlamaktadır.

“...Servet ise, bilirsin emânettir. Emânete hayınlık edilmez. Veren el üstündür buyurmuş; yüce Peygamber, sen, alan el olmanın zengini durumundasın. Ay oğul, durumun seni kibirlendirmesin, çünkü kibir insanın yoksulluğudur; zenginin kibri ise zâlimin elindeki kırbaça benzer.. İlim yolcusu bilginlerle bilgelerin kibirinden ise Tanrı hepimizi korusun. Helalinden kazanmanın ibâdetlerin en güzeli olduğunu bilebilse insanlar, dünya bu kadar karışmaz, ahiret karanlıklaşmazdı!...”(Aydınlığın Mühürü, s.32).

“...Yalancılar benim ümmetimden değildir...” (Aydınlığın Mühürü, s.181).

“...En kötüsü insanın kendi kendini aldatmasıdır...” (Aydınlığın Mühürü, s.268).

Barışçıl Olmak

Barışçıl olmak sorunları çözmek için en ideal davranış biçimidir. Barışı öncelikli hale getirmek toplumun huzurunu artırır. Kargaşanın oluşmasını önler.

“...Evet! Bazen barış uzaklaşmaktır; barışı sevmek, barış içinde nefes almak, gelmekte olduğu görünen körden kaçmak ile de mümkün olur...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.100).

Hoşgörülü Olmak

İnsanların hata ve kusurlarını araştırmak yerine, onlara karşı hoşgörü içerisinde bulunmak erdemli bir davranıştır. Bunu yaşam biçimi haline getirmek ise toplumsal yaşam düzenine hizmet eder. Sepetçioğlu eserlerinde toplumsal yaşamın temel taşlarından olan hoşgörülü olmayı şu şekilde bizlere aktarmaktadır:

“...Kağansın ama insansın, şuradaki herkes gibisin kağanlığın süresince aklından çıkmamalı bu...” (Sesler ve Işıklar, s.207).

“...Kalenin kalıntısı da yok artık... Fakat tekke var! Kılınc yok, demek bu; gönül var, artık gönül var demek... Kitap var demek! Severe; korkutarak değil, severe... duvarlara sığınarak görünmek te değil Tanrım; çağırıp görünerek, görünüp sevdirerek!. Evet, çok şükür, kalelerin yıkılışına karşı gönül evleri kuracağız... Çok şükür!...” (Aydınlığın Mühürü, s.315).

“...Bir göl düşün Baksı Bekir Fakih; göle bir ufacak taş at, isterse mercimek iriliğinde olsun, at! Taş suya düştüğü yerde bir noktadır. Nokta oracıkta çenberler oluşturur üstüste. Genişleyebildiğince genişler. Taş nece büyür; nohut kadar, böğrölce kadar, ceviz kadar mesela, suya düşüşü nece dengeli olur ise, çenberler onca çoklaşır, onca geniş olur. Noktadan kopmadan uzaklaşabildiğince uzaklaştığı halde aslı yine o nokta; o ilk noktadır. Fakat göle kocaman bir biçimsiz kaya atayım deme sakın! Noktayı da yitirirsin, çenberlerde oluşmaz, oluşamaz! Gölün suyu kırılır, paramparça olur, içi dışına çıkar.Göl gönüldür Baksı Bekir, bunu sen de bilirsin! Kaya? Kaya kuşkulardır, yanılıglardır, inanmayışlardır! Gönüle kaya düşürülmemeli diyorum...” (Aydınlığın Mühürü, s.393-394).

Düşünceli Olmak

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği düşünmesidir. Düşünen insan doğruyu ve yanlış ayırt eden insandır. Bu hassasiyetle kişinin çevresindeki her canlıya karşı düşünceli olmasını yazar şu şekilde ifade etmiştir:

“...Yavaş, düşünmenin pamuk ipliklerine bağlandığını sanarak ip kopmasın korkusunda yürüyor, karıncayı incitmekten çekinen adımlarıyla hurmalığı geziyor...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.12).

“...Hepimizin içinde canavarlar büyür hay Koca Balkan. Senin durmadan havlayan köpeğinin sebebini biliyorsun hiç değil ise. Sebebi bilinince illetin üstüne varmak kolaylaşır. Ya içindeki canavarlardan habersiz, lakin o canavara teslim olmuş olan kişiler neylesin? Hele birkaç gün kal bakalım bahçemizde; güllerimiz ile tanış, ağaçlarımız ile konuş, börtüyü böceği öğren. Bunların her biri insanın içindeki canavarları susturmaya birebir ilaçtır. Eğer sen istersen ilaçtır elbette...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.59).

“...Her şey görüldüğü gibi de olmayabilir" dediğini duydu; "Çevrede görünenlerin de göründükleri gibi olmayabileceğini ben İbrahim Şeyh'ten öğrendim. Eskiden ağacı ağaç, otu ot sanırdım; gökyüzünü de işte orada öylece durur bir yer sandığım gibi. Bilemeyiz ki..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.205).

“...Uçmasını bilen kuşun cüssesine aldanılmaz ki..." (Aydınlığın Mühürü, s.171).

“...Kurtuluş, dünyayı bir başka dünya için unutmaktır ve herkesin bir başka dünyası vardır, muhakkak vardır. Bulamıyorsan bu dünyada sıkışıp kalırsın, kurursun!.." (Aydınlığın Mühürü, s. 386).

“...İnsan kalabalığı.. Yorucu! Beden yorgunluğu dediğin ne ki? Yürek yorulunca kötü..." (Aydınlığın Mühürü, s. 411).

Yararlı Olmak

Herhangi bir karşılık beklemeden bir işe yarama duygusuna sahip olmak insani özelliklerimizdendir.

“...Kalabalığın ahlakını, bir tek kişinin ahlakını sağlamlaştırarak pekiştirebilirim. Şair değilim evet lakin şiirin büyüsunü değil, söylenişindeki güzelliği kullanmaktan yararlanabilirim..." (Aydınlığın Mühürü, s.258).

“...İnsanlardan alacak bir şeyin her zaman vardır, halbuki insanlara verecek bir şeyin bulunmalı, ancak o vakit yerin boş kalmaz, duvarların yıkık durmaz; sen yokluğa karıştığında da verdiklerinin izleri seni söyler her zaman, senin söylenmen ise senin yokluktan varlığa dönüşün olmaz mı?..." (Aydınlığın Mühürü, s.264).

Paylaşımçı Olmak

Honoré de Balzac“Bir insanın tek başına mutlu olması utanılacak birşeydir.” diyerek mutluluğun paylaşılmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Aynı şekilde üzüntülerin paylaşılarak azaldığı toplumsal bir durumdur.

“...Aşk bir paylaşabilme lezzetidir..." (Aydınlığın Mühürü, s.177)

“...Paylaşmak daha güzeldir. Paylaşmaktan daha da güzeli payına düşeni kabullenmek ve onu da paylaşabilmek olmalı..." (Aydınlığın Mühürü, s.222)

“...Tahta kılıcın bir yüzünde “Ölmeden önce ölünüz.” hadisini kazımişti. Tahta kılıcın öteki yüzüne ise: “Yoklar doymadığında varlar ağlamıyor ise dünya tez yıkılır.” yazmıştı..." (Aydınlığın Mühürü, s.273).

Birlik ve Beraberliğe Önem Vermek

Birlik ve beraberliğin önemine inanan insanların oluşturduğu toplumlar geleceğe daha sağlam ve güvenle bakabilir. Zorluklarla daha kolay mücadele edebilirler. Tarihimizden bugüne bakıldığında birlik ve beraberlik inancıyla birçok büyük mücadele başarı ile atlatılmıştır.

“...Torunum, ülkeyi yönetmek bugünü kurtarmak demek değildir! Ülkeyi yönetmek yarını kurabilmek hünerdir... Öğreneceğin tek hüner bu olmalıdır. Bunu aklından çıkarma. Ben, savaşımlara ancak birliği sağlayabildim, dirliği düzeni getirebildim; bu bir başlangıçtır, lakin başlangıçtır...” (Sesler ve Işıklar, s.34).

“...Bizim milletimizin yamalı bohça gibi obalara, avlulara, aşiretlere, boylara... Adına ne dersen de, ayrılıp bölük börçük olduğu yerde devlet kurmak zor; tek devlet, tek millet, tek dil olmak zor!...” (Sesler ve Işıklar, s.35).

“...Bir iken kırmak kolaydır; bir ok, tek başına, kolay kırılır. İkisi, üçü bir araya gelince... Gelirse, bire göre çok daha zor kırılır; beşi, onu birleşince kıramazsın! Kimse kıramaz; bükemez de, kırmaz da. Halkı ok gibi düşüneceksin. Dağınık halkı herkes ezer; birleşince halkın kırılması zorlaşır... Kenetlenmiş ise dağıtamazsın bile, imkânsızdır! Dağılmayın, parçalanmayın, birbirinize kenetlenin. Bir, çabuk kırılır; iki direnebilir, üç, korkutur... Unutma!...” (Sesler ve Işıklar, s.37).

“...Türkler, dıştan bakılınca hep beraber gibi görünürler ise de, içten birbirlerine karşı düşmanlık hissi beslerler, biri ötekini çekemez, bir başkasının yükselmesinden rahatsızlık duyar. Bu duyguları, hırsları daha doğrusu, beslenir ise ve körüklenir ise bir de, kardeş kardeş ile savaşmaktan çekinmez de kaçınmaz da! Bunun için güçlüler arasında ayrılık, aykırılık tohumları ekilmelidir; zayıflar ya da ezilmişler güçlülere karşı birleştirilerek harekete geçirilmelidir. Böyle yapılır ise Çin’in başı ağrımaz...” (Sesler ve Işıklar, s.249).

“...Türklerden bir güzel düşünür kişi demiş ki; ‘Bu yeryüzü, göğün katında, bozkırdaki bir hardal otunun tohumcuğu kadardır...’ gözünün önüne getirebiliyor musun o yuvarlacık hardal tohumcuğunu? Onu göğe at... Bizlerin o taneciğin üzerinde karıncalar gibi kaynaştığımızı düşünebiliyor musun? Ne için? Sonucu ne? İmparator babamın... Çin için Türkleri düşürmek isteyişindeki hırsı kim verdi ona?...” (Sesler ve Işıklar, s.250).

“...Çapar Murad’a; “Sendeki emanet ne?” diye sordu. Çapar Murad: “Sofra...” dedi, ötesini sakladı. “Fakat burada bir geçmiş zaman kaldı; geçmiş zamanı onarmak zordur, tek başına onarmak daha da zordur...” (Sesler ve Işıklar, s.342).

“...Çilek çilekliğiyle güzeldir, erik erikliğiyle, dut dutluğuyla. Çileği çilekliğiyle, eriği erikliğiyle, akdutu, karadutu kendi görünümlerinde bir güzel çini kâseye dizerler; ne hoş bir renkler ve tatlar albenisi oluştururlar. Görünüşün uyumuna bakar kalmaz mısın? Say ki dünya, bu dünya bir çini kâsedir; topluca güzelliği oluşturan uyum, yetmiş iki millettir. Yetmiş iki milletin dünya üzerinde hoşça, güzelce bir uyumda bir arada yağması insana haz vermez mi? Lâkin çilek aynı tatta, ayrı renktedir; çilekliğince yaşar o... Erik erikliği, dut dutluğu ile ne çilek dutu yok eder, ne dut eriği! Bütünün gücüdür bu, hoşluğun gücüdür hay Hızır Bulak. Ayrıcalıklardan bir araya gelmiş bir bütünlük.... Bütünlüğün

dal dal ayrılıp dağılışı, toplanışı sonra bir araya gelişi... Allah insanı bunun için yaratmadı mı?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.26).

Ahlaklı Olmak

Anlam olarak ahlak insanın doğru ve güzel davranışlarda bulunması, kötü davranışlardan uzak durmasıdır.

“...Beğ dediğin eline, beline, diline sağlam değilse; kadı da mı elsiz olacak, belsiz olacak, dilsiz olacaktır? O zaman adalet nerelerde sürünür? Düşünmelisin!...” (Aydınlığın Mühürü, s.30).

“...Gönül Mecusi kutsallığının çekiciliğine kapılırken yüzü Kabe’ye döndürmenin bir anlamı yoktur...” (Aydınlığın Mühürü, s.214).

“...İlk söz, ilk dersimdir: Eline, beline, diline sahip ol...!” (Aydınlığın Mühürü, s.302).

Toplumsal Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletiler

Toplumu meydana getiren bireylerin, kendi arasında sağlıklı ve tutarlı ilişkiler kurmasının toplum düzenini sağlamada ve sürdürmede önemli rolü vardır. Alt grupta toplumun devamlılığını destekleyen toplam 8 eğitsel ileti saptanmıştır ve bu iletilerin dağılımı Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Toplumsal Devamlılığını Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Eğitsel İleti	Görülme Sıklığı
1.Adaletli Olmak	8
2.Toplumsal Sorumluluğun Bilincinde Olmak	4
3.Eşitlik İlkesine Sahip Olmak	3
4.Geçmişe Değer Vermek	3
5.Aileye Değer Vermek	3
6.Toplumsal Kurallara Önem Vermek	2
7.Misafirperverlik	1
8.Geleneklere Bağlı Olmak	1
Toplam	25

Toplumsal devamlılığını sağlayan eşitlik, adalet duygusuna sahip olmak, geçmişe değer vermek vb. değerler bireyleri geliştirdiği gibi toplumun devamlılığına da katkı sağlamaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun incelenen eserlerinde toplumun devamlılığını destekleyen eğitsel unsurlar şu şekildedir:

Eşitlik İlkesine Sahip Olmak

İnsanı insan olduğu için sevmek eşitlik ilkesinin olmazsa olmazıdır. Bu sebeple kişilerin kişisel özellikleri ya da toplumsal statüleri yüzünden ayrımcılığa maruz kalmasını engelleyecek olanlar eşitlik ilkesine sahip bireylerdir.

“...Neyleyim... Keçe çadırda oturanlar ile tahta kaplı evlerde oturanlar birbirinden ayırdediliyorsa neyleyim o ışımayı? Bir tutulmuyor ise..? Neyleyim!...”(Sesler ve Işıklar, s.12).

“...Çocukların senin çocukların ise Oğuz Hanım; torunların senin torunların ise... bilirler; keçe çadırda oturanları da bilirler tahta kapılı evlerde oturanları bilirler; eşit tutarlar!...” (Sesler ve Işıklar, s.12).

“...Oğuz soyunda da şuncacık akıl var ise kızlarını yüreği aydın, gönlü ıdıklı yetiştirir...” (Aydınlığın Mühürü, s.383).

Aileye Değer Vermek

Toplumsal temel yapısını aile oluşturur. Aile yapısının güçlü olduğu toplumlarda bireyler de güçlüdür.

“...Nedir Ötüken Ormanı'nın ruhu? Aydınlıktır! Biz buralarda, bu yurttta ana olacağız, olmalıyız. Çünkü ana sağlamdır; besler büyütür, emzirir...” (Sesler ve Işıklar, s.200).

“...Biz, karım ile ben yani, oğul yetiştirmesini bilememişiz; varlıklı olmanın her şeyin üstesinden gelebileceğini sanmışız... Varlığın oğulu şımartacağını öğrendiğimde bu kuru kafa, o vakit kanlı canlı yaşayan bir güzel baş idi, boynuma asıldı. Oğlum, varlıklıyız ya, varlıklı oğlu ya, kendisi de... Yandaşlarının yellemesinden kendini dev sanır olmuş, kansızın biri kanına girmiş... Derken kansıza uymuş, herhalde onların kışkırtısına uymuş, hemen hepsi çokça kırmız sarhoşu iken komşu obadan at çalmışlar... Bizde sayısını bilmeyecek kadar at var iken hem de, sen kalk komşu obadan at çal! Akıl alacak iş mi? Fakat ana kendi havasında, baba zenginleşme sevdalısı olunca demek ki oğul hırsızlaşabiliyor imiş öğrenmesine öğrendim amma ne pahasına?...” (Sesler ve Işıklar, s.311).

“...Sofra gibiydiler!...” (Aydınlığın Mühürü, s.173).

Geleneklere Bağlı Olmak

Gelenekler toplumu oluşturan en önemli normlardandır. Geleneklerine bağlı olarak yetiştirilen nesiller toplumun devamlılığında ve dinamiklerinin diri tutulmasında önemli görev almaktadır. Yazarın eserlerinde geleneklerine bağlı kalma duygusu karşımıza şöyle çıkmaktadır:

“...Kazak Türklerinin bir sözünü tekrarlar idi; der idi ki; "Bana gençlerinizi gösterin, size geleceğinizin nasıl gelişeceğini söyleyeyim." böyle söyler ve eklerdi. "Yenilenemeyen eski yenilir, eskiyi değerlendiremeyen yeni kendini tez eskidir, çöküntüsünü erkenleştirir..." (Aydınlığın Mühürü, s.126).

Geçmişe Değer Vermek

Geleceği inşa etmek geçmişini çok iyi tahlil ederek anlamakla mümkündür. Geçmişe ait tecrübeler kişinin ilham alacağı en önemli kaynaktır.

“...Kanturalıoğlu içinde Arslan Baba adı bir tek idi ve o ancak ilk doğan erkek oğlunun adını Arslan Baba koymak hakkına sahipti...” (Sesler ve Işıklar, s.138).

“...Madem bir güneşten bir güneşe geçiyoruz, eski güneşin ateşini ayakaltına almadan yeni güneşin ateşi ile güçlenmenin yollarını aramamız gerekir...” (Sesler ve Işıklar, s.264).

“...Geleceğin yaşanılan güne güvenişi, yaşanılan günün geçmiş günden emin oluşu gibi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.21).

Toplumsal Kurallara Önem Vermek

Toplumsal kurallara önem vermek kişinin duyduğu saygı ile doğru orantılıdır.

“...Birçok insan birçok yerde aynı sözü söylüyor, inanarak söylüyor ise o gerçektir!...” (Sesler ve Işıklar, s.274).

“...Lakin ayıp; gizlice dinlemek ayıp...” "Gizlice dinlemedim ki.... Oracıktaydım." "Biz orada olduğunu biliyor muyduk?..." (Hurmaliğın Akdoğanı, s.215).

Toplumsal Sorumluluğun Bilincinde Olmak

İçinde yaşadığı toplumun farkında olan bireyler yetiştirmek eğitim sisteminin amaçlarındandır. İnsanın sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirmesi topluma karşı olan sorumluluklarını da yerine getirmesi demektir. Eserlerinde sıklıkla toplumsal

sorumluluk mesajları veren Mustafa Necati Sepetçioğlu incelenen üçlemede şöyle yer vermiştir:

“...İsterim ki herkes beni örnek alsın, bir iş edinsin meslek sahibi olsun, bir yere yerleşsin. Gezgin göçebe bir yere varamaz, varamaz! İnsanlarımız tahta kapılı evleri çoğalttıkça, kentler oluşturdukça toprağa sahiplenebilir ancak; bu da bir işi öğrenmekle başlar! Herkes sürülü, herkes koyun, at besler, herkes göçebe...?Nereye varır ki? Oğuz Han atamızın buyruğunca gidilecek ise...? İşte böyle, mesele bu!...” (Sesler ve Işıklar, s.187).

“...Kalabalığın ahlakını, bir tek kişinin ahlakını sağlamlaştırarak pekiştirebilirim. Şair değilim evet lakin şiirin büyüsunü değil, söylenişindeki güzelliği kullanmaktan yararlanabilirim...” (Aydınlığın Mühürü, s.258).

“İnsanlardan alacak bir şeyin her zaman vardır, hâlbuki insanlara verecek bir şeyin bulunmalı, ancak o vakit yerin boş kalmaz, duvarların yıkık durmaz; sen yokluğa karıştığında da verdiklerinin izleri seni söyler her zaman, senin söylenmen ise senin yokluktan varlığa dönüşün olmaz mı?...”(Aydınlığın Mühürü, s.264).

“...Tahta kılıcın bir yüzünde “Ölmeden önce ölünüz.” hadisini kazıymıştı. Tahta kılıcın öteki yüzüne ise: “Yoklar doymadığında varlar ağlamıyor ise dünya tez yıkılır.” Yazmıştı...” (Aydınlığın Mühürü,s.273).

Misafirperverlik

Kültürümüzde erdemli davranışlar arasında gösterilen misafirperverlik evimize gelen konuklara iyi davranmak, onları önemsemek ve değer vermektir.

“...Beğe yamanmış bir kadı bana adaletin köleliğini hatırlatacak yine, kendimi tutamayacağım, ağzımı açacağım. Konuğumdur, söylemem saygısızlıktır, utançlı duruma düşerim Tanrı katında, günahımı bağışlatamam, korkum bu!...” (Aydınlığın Mühürü, s.29).

Adaletli Olmak

Adaletin tesis edilmesinde hak ve hakikate riayet edilmesi gerekir.İnsan önce kendisine sonra da karşısındaki kişinin haklarına karşı adil olmalıdır.

“...Der idi ki, yeri İsa Peygamberin yanında uçmağ olan beğ babam der idi ki; güçlüyü zayıfın zararından korumak, zayıfı güçlünün davranışlarından korumaktan çok daha değerli iştir, daha niceedir. Çünkü güçlünün zayıfa kötülüğü olsa olsa adaletsizlik olur. Zayıf kişinin güçlü kisiye zarar vermesi ise hem adaletsizliktir hem de şerefsizliktir. Halk, karabudun, soylular gibi yaşarsa halkın yapması gereken işleri kim yapacak, ben mi? Böyle der idi kutsal beğ babam. Yaaa!...” (Hurmalığın Akdoğanı, s.73).

“...Kapımıza beğ gelmiş; öyle diyor, beğlik gelmiş, beğ kaynatalığı başımızın üstünde bir devlet kuşu imiş tepmemeliymişiz? Tepersek Allah ters çevirmiş bizi... Kadı efendinin Allah'ı kullanışını görebiliyor musunuz?...” (Aydınlığın Mühürü, s.23).

“...Beğ yamanmış bir kadı bana adaletin köleliğini hatırlatacak yine, kendimi tutamayacağım, ağzımı açacağım. Konuğumdur, söylemem saygısızlıktır, utançlı duruma düşerim Tanrı katında, günahımı bağışlatamam, korkum bu!...” (Aydınlığın Mühürü, s.29).

“...Beğ dediğin eline, beline, diline sağlam değilse; kadı da mı elsiz olacak, belsiz olacak, dilsiz olacaktır? O zaman adalet nerelerde sürünür? Düşünmelisin!...” (Aydınlığın Mühürü, s.30).

“...Bilirsiniz insanlar, zor da olsa, yasalar olmadan yaşayabilir, lakin adaletsiz yaşayamazlar...” (Aydınlığın Mühürü, s.233).

“...Bana karşı adaletsiz davranılması kimin umurunda ki? İnsanlar baskı altında hürlüğüne yaşıyamazken ben nasıl hürüm diyebilirim? Bana saygılı davranılıyor diye nasıl adaletsiz ortamın adaletinden söz edebilirim ki?...” (Aydınlığın Mühürü, s.234).

“...Bizim kılıncımız kesmek için değildir, kesen kılınca; “Kesme” demek içindir! Korkutmak içinde değildir. Korkutan kılınca; “Korkutma” demek içindir...” (Aydınlığın Mühürü, s.315).

“...Paranın egemenliğe kalktığı yerde adaletin kutsallığından dem vuranlara deli derler; beğliğin göstermelik varlığına güvenmek de deliliktir elbette...” (Aydınlığın Mühürü, s.346).

Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Mustafa Necati Sepetçioğlu eserlerinde en sık yer verilen eğitsel iletiler kişisel gelişimi destekleyen iletilerdir.

Bu iletiler kanalıyla okuyucular sahip oldukları kişisel eğitim durumlarının farkına varacak ve kendi kişisel gelişimini tamamlama imkânı bulacaklardır. Tablo 4.4’te incelenen eserlerdeki kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler ve dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.

Eğitsel İletinin Adı	Görülme Sıklığı	Eğitsel İletinin Adı	Görülme Sıklığı
1.Dengeli Olmak	17	30.Hedef Sahibi Olmak	6
2.Bilgiye Önem Vermek	10	31.Zamanın Değerini Bilmek	6
3.Sorgulayıcı Olmak	10	32.Okumaya Önem Vermek	5
4.Deneyimlerden Yararlanmak	8	33.Cömert Olmak	4
5.Akıl Yürütmek	7	34.Güvenilir Olmak	4
6.İlkeli Olmak	7	35.Kendini Tanımak	3
7.Tedbirli Olmak	7	36.Sabırlı Olmak	3
8.Yeniliklere Açık Olmak	7	37.Çözüm Odaklı Olmak	3
9.Zamanı İyi Kullanmak	7	38.Maddiyata Önem Vermemek	4
10.Sorumluluk Sahibi Olmak	6	39.Vefalı Olmak	3
11.Bilinçli Olmak	3	40.Planlı Olmak	2
12.Mantıklı Olmak	3	41.Pes Etmemek	2
13.Olumlu Düşünmek	3	42.Dürüst Olmak	2
14.Kişilikli Olmak	2	43.Tutarlı Olmak	1
15.Özgüvenli Olmak	2	44.Hatadan Dönebilmek	1
16.Kitaplara Değer Vermek	2	45.Kararlı Olmak	1
17.Göründüğü Gibi Olmak	2	46.Hayattan Zevk Almak	1
18.Sezgilerine Güvenmek	2	47.Karşılaştırma Yapabilmek	1
19.Gözlemci Olmak	2	48.Özgür Olmak	1
20.Sağlığın Değerini Bilmek	2	49.Aç Gözlü Olmamak	1
21.Kanaatkâr Olmak	2	50.Kendine Karşı Dürüst Olmak	1
22.Umutlu Olmak	2	51.Kendine Güvenmek	1
23.Mücadeleci Olmak	2	52.İstekli Olmak	1

24.Eğitime Önem Vermek	2	53.Başkalarını Küçümsememek	1
25.Hayal Kurmak	1	54.Meraklı Olmak	1
26.Yaşam Sevinciyle Dolu Olmak	1	55.Geçmişten Ders Çıkartmak	1
27.Yalan Söylememek	1	56.Haklının Yanında Durmak	1
28.Çalışkan Olmak	1	57.İyimser Olmak	1
29.Başarılı Olmak	1	58.İki Yüzlü Olmamak	1
Toplam	185		

Çalışmada Yesili Hoca Ahmed üçlemesinde görülen kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler ana başlığı altında toplam 58 alt grup eğitsel ileti bulunmuştur. Toplamda 184 iletiden oluşan bu değerler söz konusu üçlemede şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Çalışkan Olmak

Mustafa Kemal ATATÜRK “Tek bir şeye ihtiyacımız vardır; çalışkan olmak” sözüyle çalışkan olmanın yaşamımızda çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Üretmek, kişinin önce kendisine daha sonra topluma faydalı olması demektir.

“...Dış görünüş, dıştan görünen davranışlar bahadır olmaya yeter mi? Hatta kahraman olmaya yeter mi? Bana sorarsan insanın iç dünyasını bahadırılık alanı bilmesi bahadırılığın temeli olmalı. Duygularının bahadırılığını hissettirmeli Bahadır kişi... Bu da vererek olur Ayşem, alarak olmaz ki! Oğuz Han gibi bahadırlar dünyadan ala ala büyürler, dünyanın kahramana vereceği nesnesi kalmayınca bahadır ölür! Benim bahadırım ise dünyaya vere vere ömrünü tüketir; dünyaya verecek nesnesi kalmayınca yaşamaya başlar. Böyle bir Oğuz Han isteyelim oğlumuz için, daha iyi olmaz mı Ayşem?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.158).

Sorumluluk Sahibi Olmak

Kendi kararlarını verebilen, karar alırken sahip olduğu kaynakları etkin, doğru kullanan, bağımsız davranabilen, kendine güvenli, başkalarının haklarını çiğnemeyen bireyler sorumluluk duygusu gelişmiş bireylerdir. Toplum tarafından güvenilir kişiler olarak görülmektedir.

“...İnanmayı bıraktığın an umut seni terk eder!...” (Sesler ve Işıklar, s.158).

“...Biz, karım ile ben yani, oğul yetiştirmesini bilememişiz; varlıklı olmanın her şeyin üstesinden gelebileceğini sanmışız... Varlığın oğulu şımartacağını öğrendiğimde bu kuru kafa, o vakit kanlı canlı yaşıyan bir güzel baş idi, boynuma asıldı. Oğlum, varlıklıyız ya, varlıklı oğlu ya, kendisi de... yaşdaşlarının yellemesinden kendini dev sanır olmuş, kansızın biri kanına girmiş... Derken kansıza uymuş, herhalde onların kışkırtısına uymuş, hemen hepsi çokça kırmızı sarhoşu iken komşu obadan at çalmışlar... bizde sayısını

bilmeyecek kadar at var iken hem de, sen kalk komşu obadan at çal! Akıl alacak iş mi? (Sesler ve Işıklar, s.311).

“...İnsan yalnızken zengin idi, bütün idi, öz idi; galiba tabiat da insani yalnızlığıyla istiyor, öyle seviyordu...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.15).

“...Der idi ki, yeri İsa Peygamberin yanında uçmağ olan beğ babam der idi ki; güçlüyü zayıfın zararından korumak, zayıfı güçlünün davranışlarından korumaktan çok daha değerli iştir, daha nicedir. Çünkü güçlünün zayıfa kötülüğü olsa olsa adaletsizlik olur. Zayıf kişinin güçlü kişiye zarar vermesi ise hem adaletsizliktir hem de şerefsizliktir. Halk, karabudun, soylular gibi yaşarsa halkın yapması gereken işleri kim yapacak, ben mi? Böyle der idi kutsal beğ babam. Yaaa!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.73).

“...Yani beğlik elden gidince herkesleşebilen kişinin ne üstünlüğü olur ki nesinden korkulsun? Ona heybetini veren, saygınlığını sağlayan beğliğidir. Değerini biliyor ise kişi gerçekten beğ olur. Bunun nesinden korkacaksın ay oğul Ahmedim? Değnekçisi vardır döğdürür, kolcusu vardır kaldırır, gözcüsü vardır sordurtur... Durmadan alır, vermesini bilmeze beğ demek için düşünmek gerekmez mi?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.266).

“...Ayrıca her insan kendi günahını kendisi taşır. Sen hiç başkasının günahını taşıyanı gördün mü? Akıllısıdır, ne dediğimi anlarsın...” (Aydınlığın Mühürü, s.89).

Mücadeleci Olmak

Hiçbir başarı kolay elde edilmez. Başarıya giden yolda emek harcamak mücadeleci olmanın bir parçasıdır.

“...Yiğidin savaşta ölmesi gerektiğini söyleyen sanki kendisi değil...” (Sesler ve Işıklar, s.100).

“...Her vakit kolay olanın, her yerde kolay söylenilenin aslında ne kadar zor olduğunu hissediverdi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.152).

Maddiyata Önem Vermemek

Maddi olan her şey bir gün yok olacaktır. Kalıcı olan insanlarda manevi izler bırakabilmektir.

“...Bir gün dedim ki: şeriat; 'Sahiplenmeyi düşündüğün her ne ise o nesneyi emeklerle hak ederek aldı isen senindir, benimki de benimdir.' der. Lakin Tarikat böyle demez; O şey her ne ise hem senindir, hem benim." der, Tarikat, sahiplenmeyi ortada bırakır. Gerçekte ise, yani Hakikat der ki.. “Bunların hepsi oyalanmadır”, benimdir dediklerinin hiçbirisi senin de değildir, benim de değildir! Tanrı'nındır. Ölümü bilen kişi gerçek Hakikatı da biliyordur aslında...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.117-118).

“...Yok! İstemem!” dedi. Hayır; bu benim değil, olmasın da istemem. Neden o kadar arttırdım için hızımı alamadım, bitemeyeceğim. Babam sahip olmanın adamın suratına yük, ömrüne kanbur olabileceğini söyler idi, zaten yanlış yaptım, arzumun tutsağı olmak... Böyle işte! Bu yüzden... Aslında benim olmayanı evimize de sokamam, üstümde hiç taşıyamam, siz gerekeni yaparsınız...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.130).

“...Dış görünüş, dıştan görünen davranışlar bahadır olmaya yeter mi? Hatta kahraman olmaya yeter mi? Bana sorarsan insanın iç dünyasını bahadırılık alanı bilmesi bahadırılığın temeli olmalı. Duygularının bahadırılığını hissettirmeli Bahadır kişi... Bu da vererek olur

Ayşem, alarak olmaz ki! Oğuz Han gibi bahadırlar dünyadan ala ala büyürler, dünyanın kahramana vereceği nesnesi kalmayınca bahadır ölür! Benim bahadırım ise dünyaya vere vere ömrünü tüketir; dünyaya verecek nesnesi kalmayınca yaşamaya başlar. Böyle bir Oğuz Han isteyelim oğlumuz için, daha iyi olmaz mı Ayşem?..." (Hurmaliğın Akdoğanı, s.158).

"...Para, sırtına binmesini becerebiliyorsan at yerine geçebiliyor, seni dilediğin yere kolayca ve hızlıca taşıyordu; lakin parayı sen sırtına bindirirsen atlıktan da çıkıyordun, katır oluyordun; paranın sürdüğü yere gidiyordun, Yazık!..." (Aydınlığın Mühürü, s.356).

Planlı Olmak

Her başarısızlığın mutlaka bir mazereti vardır. Başarılı her insanın ise mutlaka bir planı vardır.

"...Niyetlenmek kolay, istemek daha kolay, lakin olabilmek zor, çok zor!..." (Aydınlığın Mühürü, s.182).

"...Bir göl düşün Baksı Bekir Fakih; göle bir ufacık taş at, isterse mercimek iriliğinde olsun, at! Taş suya düştüğü yerde bir noktadır. Nokta oracıkta çenberler oluşturur üstüste. Genişleyebildiğince genişler. Taş nece büyür; nohut kadar, böğrölce kadar, ceviz kadar mesela, suya düştüğü nece dengeli olur ise, çenberler onca çoklaşır, onca geniş olur.. Noktadan kopmadan uzaklaşabildiğince uzaklaştığı halde aslı yine o nokta; o ilk noktadır. Fakat göle kocaman bir biçimsiz kaya atayım deme sakın! Noktayı da yitirirsin, çenberlerde oluşmaz, oluşamaz! Gölün suyu kırılır, paramparça olur, içi dışına çıkar. Göl gönüldür Baksı Bekir, bunu sen de bilirsin! Kaya? Kayakuşkulardır, yanılglardır, inanmayışlardır! Gönüle kaya düşürülmemeli diyorum..." (Aydınlığın Mühürü, s.393-394).

Zamanı İyi Kullanmak

İnsanlığın sahip olduğu en büyük nimetlerden bir tanesi zamandır. Zamanı iyi kullanmak kişisel gelişime büyük katkı sağlar.

"...İnsan bedeni sağ iken; aklı, yaşanılan günlerin akışına tutsaklaşıyor yazık ki; hâlbuki yarın var, hep yarın var ve o yarınlar hemen bugün oluveriyor! Yarınları yakalamak zor, lakin yarınları sağlama almak mümkün..." (Sesler ve Işıklar, s.35).

"...Zaman dediğin, gelip seni yakaladığında sen uyuyor isen küsüp giden çocuklara benzer. Aslında zamanın kadınlara benzediği de söylenir kağanın kardaşı; gelir sana, sarılmasını bilemezsen kaçır gider. Zamana sarılacaksın tıpkı kadına sarıldığın gibi!..." (Sesler ve Işıklar, s.169).

"...Erken atılan adım erken kazanç getirir, erken atılan adımın erken zararlar getirebileceğini aklına bile getirmek istemiyordu..." (Sesler ve Işıklar, s.195).

“...En sonunda yine kapı çavuşu konuştu:” Öyleyse varın sağlıcakla gidin. Dönerseniz kapımızı açık bilin. Yollarda gafil gitmeyin; her saatin bir ayrı değeri vardır, her dökülen dakika bir altın tozudur boşa harcamayın. Herkesi yanınıza yoldaş, her önünüze çıkan arkadaş eylemeyin. Yollar boş görünür, sakın haaa, kanmayın; yeryüzünde boşluk yok, boş yoktur! Varınız, yürüyünüz, gidiniz... Tanrı yolunuzu kapamasın, açık tutsun... amiiin!...”(Sesler ve Işıklar, s.292).

“...Hâlbuki çocuk, Ayşe Hatun'a sorarsan, çocukluğun her adımı çocuk gönlünün heveslerine uygun atmalı, tadını çıkara çıkara yaşamalıydı. Önce çocukluk hevesleri yaşanabildiğince yaşanmalı ki, akıllı bilgiye acıkabilsin! Yoksa akıllı sokakta evin dışında kalmış çocuk; İbrahim Şeyh'in değil, kimin önüne oturursa otursun öğrenmek için, öğreneceği var ise de yok olur...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.193).

“...Akıllı azıcık çocukluğunu bilecek, bildirecek oyunlara, şuna buna kaysın...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.219).

“...Ölümün kesinliğini ve yaşamının bir başka yüzü olduğunu öğrenmişti zâten. Babası İbrahim Seyh de, Hocası Arslan Baba da bıçağın ağzı ve sırtı gibi ayrılmaz; bütünü tamamlayan yarımlardan farksız olan ölümün de doğumu tamamlayan bir yarım, bir bıçak sırtı ya da ağzı olduğunu söylediklerine göre, iki nokta arasındaki çizgiyi herkes yaşayabilecek, bunun adına da Ömür diyecekti...” (Aydınlığın Mühürü,s.46).

Tedbirli Olmak

Kişinin başına geleceklere önceden hazırlıklı olması, sorunları çözmesinde yardımcı olur.

“...En sonunda yine kapı çavuşu konuştu:” Öyleyse varın sağlıcakla gidin. Dönerseniz kapımızı açık bilin. Yollarda gafil gitmeyin; her saatin bir ayrı değeri vardır, her dökülen dakika bir altın tozudur boşa harcamayın. Herkesi yanınıza yoldaş, her önünüze çıkan arkadaş eylemeyin. Yollar boş görünür, sakın haaa, kanmayın; yeryüzünde boşluk yok, boş yoktur! Varınız, yürüyünüz, gidiniz... Tanrı yolunuzu kapamasın, açık tutsun... amiiin!...”(Sesler ve Işıklar, s.292).

“...İnsanları suçlamak kolaydır beğim; hele bir de sana yardımcı olanı suçluyor isen cezanı çekmelisin. Ben beğ değilim ki ceza verebileyim, han ağası değilimi ki sözümü dinleteyim. Böylelerine bu halleri yaşatmak en sağlam cezadır. Yok, iken yüreklenip o yüreklenişin de değerince davranamayan başka nasıl yola gelebilir ki... Kul kısım, başına gelmeden akıllı kımıldamaz İnsandır... Bir de, nasıl olsa buraya, panayırı görmeye gelecek idim...” (Sesler ve Işıklar, s.302).

“...Çapar Murad’a; “Sendeki emanet ne?” diye sordu. Çapar Murad: “Sofra...” dedi, ötesini sakladı. “Fakat burada bir geçmiş zaman kaldı; geçmiş zamanı onarmak zordur, tek başına onarmak daha da zordur...” (Sesler ve Işıklar, s.342).

“...Ucuz adamların dostluğu ikinci güneşine benzer, hoşluk verir belki lakin tez tükenir, akşam karanlığını da tez getirir...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.53).

“...Korkmamak akılsız kişinin yiğitliğidir...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.165).

“...Akıllı kişi zarar vericiyi görünce korkar, bu korunmadır...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.260).

“...İyi diye varırsın yanına, kötünün bir de şartlanmışına çatarsın, nevrin döner...”
(Aydınlığın Mühürü, s.195).

Sorgulayıcı Olmak

İnsanın analitik düşünme becerisi hayatta başarılı olmasını, hedeflerine daha gerçekçi adımlar atmasına katkı sunmaktadır.

“...Duyduklarınız akla yakın ise neden doğru olmasın? Lakin akıl dışı gibi görünenlerin mümkün olabileceğine inanılır; zararı yok, yararı var ise bu tür inanışların doğruluğu yalanlığı tartışılmamalı...” (Sesler ve Işıklar, s.131-132).

“...Üzerinde dursanda, durmasan da kuşku; kendi başına buyruk herhangi bir canlıdan daha saldırgandı, düşünmediğini sandığın anlarda bile saldırılarıyla rahatsız edebiliyordu...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.20).

“...Kuşku gelince huzur gidiyor, huzur gidince de gül dikene dönüyordu; dikenden medet umsan sana vereceği ancak acıdır... Kuşku ise dikenlerin en acımasızı...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.20).

“...Demek insanlar gerçekten ruhlarına benzer meslekleri seçmekteymiş. Yazık, şimdi kapımı çalıp üzüm isteyecek herkesten kuşkulanacağım, ya da kuşkulanma hastalığına tutulacağım, Evet yazık, yazık... Yazık !...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.189).

“...Demek benim oğulcuğum düşünmesini öğrenmiş, karara varmasını da öğrenmiş, yetmemiş soru da sormuş....” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.199).

“...Bitkilerin başı toprağa gömülü, hayvanların başı ise yere dönük, neden? Hiç düşündün mü?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.256).

“...Halbuki insanın başı göğe doğrudur, yüceliklere yöneliktir. Başka canlılar, bitkiler ve hayvanlar işte bu dünya içindir, bu dünyanın malıdır. İnsan daha çok, dünya ile ilgili olmasına rağmen, yâni ruhlar alemine, manevi dünyalara bağlı yaşar... Bu yüzden akıllıdır, şuurcludur. Sen Rabbulalemin olmak..? Ne demek bilir misin? Duydun mu?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.256).

“...Yani beğlik elden gidince herkesleşebilen kişinin ne üstünlüğü olur ki nesinden korkulsun? Ona heybetini veren, saygınlığını sağlayan beğliğidir. Değerini biliyor ise kişi gerçekten beğ olur. Bunun nesinden korkacaksın ay oğul Ahmedim? Değnekçisi vardır döğdürür, kolcusu vardır kaldırır, gözcüsü vardır sordurtur... Durmadan alır, vermesini bilmeze beğ demek için düşünmek gerekmez mi?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.266).

“...Ahmed zâten hocasına aklına geleni sormaktan geri kalmıyordu. Hocası da Ahmed'in hiçbir sorusunu karşılıksız bırakmıyordu. Çocuk yaşından beri, büyüüşünün her adımında hiçbir vakit çocuk dememiş, bu da sorulur mu dememiş, neden bunca soru sorarsın hiç dememiş; yaşına uygun, anlamaklığını zorlamayan cevaplarıyla Ahmed' in açlığını gidermenin bir yolunu bulmuştu...” (Aydınlığın Mühürü, s.52).

“...Yanılgılar insanın güçsüzlüğüdür...” (Aydınlığın Mühürü, s.391).

Özgüvenli Olmak

Bir insanın başarabilirim deme gücüne özgüven denir. Özgüveni gelişmiş bireyler başkalarının yönlendirme ve yorumlarına değil kendi bireysel yeteneklerine inanır. Hatalarından ders çıkartmayı da bilir.

“...Yolcu! İşte geldin, gidiyorsun! Gelişini düşünür isen gidişin seni yormaz...” (Sesler ve Işıklar, s.292).

“...İnsan yalnızken zengin idi, bütün idi, öz idi; galiba tabiat da insani yalnızlığıyla istiyor, öyle seviyordu...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.15).

Hedef Sahibi Olmak

Başarıya giden yolda hedef sahibi olmak en önemli motivasyon kaynağıdır.

“...Denize varılmadıkça hangi ırmak durulabilir ki?...” (Sesler ve Işıklar, s.157).

“...Sen inandığından şaşma. İnanmak umudu pekiştirir, umut yüreği...” (Sesler ve Işıklar, s.313).

“...Aynı yola gidenler, yolu paylaşırlar; yol ile yolcu ile yoldaş yolun sonunda yola başladıkları gibiyse ne mutlu onlara! Senin ölmen benim yaşaman içindir...” (Sesler ve Işıklar, s.334).

“...Aramak, başlangıç; bulmak son olduğuna göre, mesele aradaki mesafededir...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.25).

“...Bizde eski, en eski, Oğuz Han’dan kalma bir Kızılelma ışığı vardır; Kızılelma ışığını ben gidebileceğimiz en son yer, tutunacağımız en uç nokta bilir, Bir sonraki durağın ışığıdır diye düşünürüm; o son durağa vardığımızda yandığını, daha ötede bizi çağırdığını gördüğümüz ışık!...” (Aydınlığın Mühürü, s.322).

“...Çıkacaksın, tırmanacaksın, emek harcayıp çabalayacaksın, alacaksın! Aldığın anda başka bir kızıl elma göreceksin az ötede! Tıpkı aldığının benzeri bir kızıl elma. Artık bu yenisi senin ulaşip almak isteyeceğin olacaktır. Ülkü budur!...” (Aydınlığın Mühürü, s.392-393).

Pes Etmemek

Pes etmemek; insanın karşısına çıkan zorluklarla mücadele edebilme kabiliyeti olarak da tanımlanabilir. Her zorluğun bir çözüm noktası mutlaka vardır. Önemli olan bu çözüm noktasını pes etmeden aramak ve bulmaktır.

“...Ölümsüzlük ilâcı insanın umutlarıdır" dedi Arslan Baba, sesi çok inandırıcıydı; "Senin umutların, senin hayallerin Hızır Bulak, senin düşlerin... ölümsüzlük ilâcıdır. Umutlarına sahip olabiliyor musun? Hayallerine güveniyor musun? Düşlerin senin kurumanı önleyebiliyor mu?" "Evet... evet..." "O vakit ölümsüzlük ilâcını avuçlamışsın demektir a yoldaşım.. iç, iç, içebildiğin kadar içsene!..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.34).

"...Noksanlı kişi noksanını yalnız arar, garipliğinde arar. Kalabalık giden kişi çabuk dağılır; sesli arayan, seslerle çoğalacağını sanan tezce azalıyor yazık ki! Ben yolumca, siz yolunuzca..." (Aydınlığın Mühürü, s.179).

Dürüst Olmak

Dürüst olmak insanın kendisine dürüst olmasıyla başlar. Kendisine dürüst olan insanlar çevresine de aynı özenle yaklaşır. Bu davranış ile bireyin toplumda özel bir yere sahip olmasını sağlar.

“...Servet ise, bilirsın emânettir. Emânete hayınlık edilmez. Veren el üstündür buyurmuş; yüce Peygamber, sen, alan el olmanın zengini durumundasın. Ay oğul, durumun seni kibirlendirmesin, çünkü kibir insanın yoksulluğudur; zenginin kibiri ise zâlimin elindeki kırbaça benzer.. İlim yolcusu bilginlerle bilgelerin kibirinden ise Tanrı hepimizi korusun. Helalinden kazanmanın ibâdetlerin en güzeli olduğunu bilebilse insanlar, dünya bu kadar karmaz, ahiret karanlıklaşmazdı!..." (Aydınlığın Mühürü, s.32).

“...Yalancılar benim ümmetimden değildir..." (Aydınlığın Mühürü, s.181).

Akıl Yürütmek

Doğayı, canlı cansız bütün varlıkları doğru tahlil edebilen kişiler hayatta da doğru çıkarımlarda bulunurlar.

“...Ne zaman insanlara, Allah'ın indirdiklerine uyun denilse; onlar, insanlar, hayır... biz, atalarımızı üzerinde bulduğumuza uyarız derler. Ya atalarının aklı kısaysa, bir şeye ermiyor ise, doğru yolu da bulamamış iseler? Allah böyle buyurarak insanları düşünmeye çağırıyor..." (Sesler ve Işıklar, s.260).

“...Bana gençlerinizi gösterin, size geleceğinizin nasıl olacağını söylüyeyim..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.94).

“...Doğruyu babasının bileceği inancına götürdü; bu da, İbrahim Şeyh'in en büyük olduğunu göstermez miydi? En büyük olan Tanrı ise, O'nun yerini bilen de ancak babası işte?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.197).

“...Acaba ben var olduğum için mi varlar? Ben gördüğüm, duyduğum, seyrettiğim için mi yaşıyorlar? Gözlerimi yumduğum anda da göremiyorum, fakat kiraz ağacı var, yine öyle, orada. Ceviz ağacının altından gelen bana uykuları hatırlatan seslerle varlığın seslerini de duyuyorum... Ceviz ağacı da, gölgesindekiler de, seslerin sahipleri de var. Gözlerimi yumup kulaklarımı tıkasam... Tıkadığım zaman her nesne yine var, her nesne yerli yerinde ise ben neredeyim? Yok muyum? Öyle ise ölüm gözlerin kapanması, kulakların tıkanması mı? Yokluk bu mu?” Ben ebedî varım!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.228).

“...Hâlbuki insanın başı göğe doğrudur, yüceliklere yöneliktir. Başka canlılar, bitkiler ve hayvanlar işte bu dünya içindir, bu dünyanın malıdır. İnsan daha çok, dünya ile ilgili olmasına rağmen, yâni ruhlar alemine, manevi dünyalara bağlı yaşar... Bu yüzden akıllıdır, şuurcludur. Sen Rabbulalemin olmak..? Ne demek bilir misin? Duydun mu?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.256).

“...Olsun. Düşsün. Ben tartarım, tartışırım kendimle. Daha sonra... Yaşın ilerleyince elbette birbirine ters, zıt olanları da öğreneceksin; onu buna, bunu ona vuracak, tartışacaksın, sırası gelince. Şimdi hocanın yolunca gidecek, yolunca öğreneceksin...” (Aydınlığın Mühürü, s.52).

“...Sen, cevizin özüne ermişsin; dış kabuğunun acı Yesilinden kurtarmış, ikinci kabuğu da soymuş, cevizi zarından da sıyırmışsın; ak lezzetini bulmuşsun. Elbette bizim göremediklerimizi göreceksin, düşünemediğimizi düşüneceksin...” (Aydınlığın Mühürü, s.404).

Yaşam Sevinciyle Dolu Olmak

Yaşamı sevmek, hayata bağlı olmak insanı gelecek için daha umutlu ve diri tutar. Yaşama sevincini kaybetmiş kişiler başarıdan uzaktırlar.

“...Neden bunca yıldır gereksiz dağları içimde taşıdım, ağırlıklarında ezildim?...” (Aydınlığın Mühürü, s.403).

Yalan Söylememek

Her koşulda doğruyu savunmak ve söylemek ahlaki davranışların en önemlisidir. Geçmişten günümüze kültürümüzde ve dinimizde yalana bakış açısı olumlu olmamıştır. Kişisel gelişimde önemli bir unsur olan doğru insan olmak erdemi yalan söylememekten geçer.

“...Yalancılar benim ümmetimden değildir...” (Aydınlığın Mühürü, s.181).

Kişilikli Olmak

Prensip sahibi insanlar kendi öz değerleri ile yaşayan insanlardır. Mustafa Necati Sepetçioğlu üçlemesinde insanın kişilik sahibi olmasını şöyle ele almıştır:

“...İnsan ancak Tanrı’nın kölesi olur olacaksa, adamın adama köleliği olamaz.” Dedi...” (Aydınlığın Mühürü, s.287).

“...Para, sırtına binmesini becerebiliyorsan at yerine geçebiliyor, seni dilediğin yere kolayca ve hızlıca taşıyordu; lakin parayı sen sırtına bindirirsen atlıktan da çıkıyordun, katır oluyordun; paranın sürdüğü yere gidiyordun, Yazık!...” (Aydınlığın Mühürü, s.356).

Cömert Olmak

Anlam olarak cömertlik karşılık beklemeden vermek bağışta bulunmaktır. Cömert kişi sahip olduklarını esirgmeden, hiçbir tereddüt yaşamadan paylaşandır. Karşılık beklemeden vermek kişiliğimizi yumuşatır, bizleri diğer insanlarla sevgi, hoşgörü, barış gibi üstün insanı değerlerde buluşturur ve aramızdaki bağların gelişmesinde etkilidir.

“...Dış görünüş, dıştan görünen davranışlar bahadır olmaya yeter mi? Hatta kahraman olmaya yeter mi? Bana sorarsan insanın iç dünyasını bahadırılık alanı bilmesi bahadırılığın temeli olmalı. Duygularının bahadırılığını hissettirmeli Bahadır kişi... Bu da vererek olur Ayşe’ım, alarak olmaz ki! Oğuz Han gibi bahadırlar dünyadan ala ala büyürler, dünyanın kahramana vereceği nesnesi kalmayınca bahadır ölür! Benim bahadırım ise dünyaya vere vere ömrünü tüketir; dünyaya verecek nesnesi kalmayınca yaşamaya başlar. Böyle bir Oğuz Han isteyelim oğlumuz için, daha iyi olmaz mı Ayşe’ım?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.158).

“...Dünyayı önemseyenler nedense cömert olamıyor, bunu öğrendim...” (Aydınlığın Mühürü, s.176).

“...Paylaşmak daha güzeldir. Paylaşmaktan daha da güzeli payına düşeni kabullenmek ve onu da paylaşabilmek olmalı...” (Aydınlığın Mühürü, s.222).

“...İnsanlardan alacak bir şeyin her zaman vardır, halbuki insanlara verecek bir şeyin bulunmalı, ancak o vakit yerin boş kalmaz, duvarların yıkık durmaz; sen yokluğa karıştığında da verdiklerinin izleri seni söyler her zaman, senin söylenmen ise senin yokluktan varlığa dönüşün olmaz mı?...” (Aydınlığın Mühürü, s.264).

Vefalı Olmak

Yapılan iyilikleri unutmamak, iyiliklere iyilikle cevap vermek ve herhangi bir iyilik karşısında beklenti içinde olmamak önemli bir erdemdir. Mustafa Necati Sepetçioğlu eserlerinde vefalı olmak eğitsel unsuruna sıklıkla yer vermektedir.

“...Aynı yola gidenler, yolu paylaşırlar; yol ile yolcu ile yoldaş yolun sonunda yola başladıkları gibiyse ne mutlu onlara! Senin ölmen benim yaşaman içindir...” (Sesler ve Işıklar, s.334).

“...Özlemler özlem halindeyken gönülü zenginleştirir bilmez misin? Giderilen özlem özlemlikten çıkar, yerini boş bırakır, boş kalan gönülü ise kurtlar kemirir...” (Aydınlığın Mühürü, s.233).

“...Hatırlamak her vakit güzeldir, unutma hatırlamamak olamamalı! Babanızı hatırlar gibi hatırlamak...” (Aydınlığın Mühürü, s.396).

İki Yüzlü Olmamak

Mevlana'nın “Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol” sözü ikiyüzlü davranmamayı tarif etmektedir. İkiyüzlü davranan bireyler toplum tarafından kabul görmez.

“...Hem, usta kişinin bile bile yenileni tersli yüzlü kürkler gibidir; ne yanından ne vakit giyeceğini bilmez insan...” (Sesler ve Işıklar, s.190).

Olumlu Düşünmek

Zorlukla mücadelenin ilk şartı olumlu düşünceye sahip olmaktır. Olumlamak psikolojide de en önemli kavramlardan birisidir.

“...Oğul, oğul, bu dünya savaşıyla mavaşıyla ayakta durmuyor; iyi güzel, aydan aydın yüzlü insanların yüzü suyu hürmetine var olup geliyor... der idi...” (Sesler ve Işıklar, s.130)

“...Aydınlık geldiğinde karanlığın kaldığını gördün mü hiç? Bu değişme bir kaderdir! Karanlığa vurulmuş mühür de görülmemiştir. Aydınlığa mühür olacak kişi karanlıktan gelebilir mi?...” (Sesler ve Işıklar, s.200).

“...Bu çocuk var... bu çocuklar, çocuklar var! Onları karartmak günahtır. Bırak her biri bir aydınlığın mühürü olabilsin. Bırak çocuklar aydınlığa büyüsün!...” (Sesler ve Işıklar, s.200-201).

Bilinçli Olmak

Bilmek önemlidir ama en önemlisi anlamaktır. Bilinçli olmak anlamak demektir.

“...Demirci körüğü itip kakmasa körük hava bile alamaz...Yani seni birileri kullanıyor ise... kendi gücü için kullanıyor ise?...” (Sesler ve Işıklar, s.250).

“...Acaba, kemik yaratılmamış olsa, ruhun saklandığı et nasıl ayakta durur? Kemik olmasa et ayakta durmaz, dağılır, çöker ise, et evsiz mi kalır?...” (Sesler ve Işıklar, s.251).

“...Bile bile yapılan hareket, iyi de görünse, işkencedir...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.80).

Kendine Güvenmek

Başarısız olmaktan çekinmemeliyiz. Kendine güvenen kişiler kendi ayakları üzerinde korkusuzca dururlar.

“...Üzerinde dursan da durmasan da kuşku; kendi başına buyruk herhangi bir canlıdan daha saldırgandı, düşünmediğini sandığın anlarda bile saldırılarıyla rahatsız edebiliyordu...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.20).

Mantıklı Olmak

Mantık, doğru ile yanlış ayırmak için insan aklının başvurduğu düşünme disiplini olarak tanımlanabilir. Mantıklı bir şekilde akıl yürütmek, verilen yargılardan faydalanarak yeni bir yargıya varmaktır.

“...Yüreği aklını itti, Arslan Baba'nın ardınca gitti. Ancak birkaç adım atabildi; Arslan Baba dönüp bakmadan, yürüyüşünü de kesmeden: "İltutmus Ağa, geri dön artık!" dedi; "Bizim kalabalığımız bize yetiyor zâten..." (Hurmaliğın Akdoğanı, s.19).

“...Kuşku gelince huzur gidiyor, huzur gidince de gül dikene dönüyordu; dikenden medet umsan sana vereceği ancak acıdır... Kuşku ise dikenlerin en acımasızı...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.20).

“...Akıllı var ise yeterlidir! Beğlik güreşçi gücü istemez ki, akıl gücü yetiyorsa; beğ, beğlinin umududur her vakit...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.75).

Gözlemci Olmak

Toplumun hareketlerini, kültürünü, doğasını iyi bilen insan olmak için gözlemci olmak gerekir. Toplumu anlayan insan daha az hata yapacak ve daha mutlu olacaktır. Toplumun gelişimine de katkı sunacaktır.

“...Bana gençlerinizi gösterin, size geleceğinizin nasıl olacağım söyleyeyim...”
(Hurmaliğın Akdoğanı, s.94).

“...Tabiat içindeki davranışlarını gözlüyordu durmadan...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.193).

Sağlığın Değerini Bilmek

Kanuni Sultan Süleyman’ın da belirttiği gibi “Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.” Sağlık dünyadaki bütün nimetlerden daha değerlidir. Bireyin sağlığını koruması ve gerekli tedbirleri alması aynı zamanda toplumsal bir sorumluluktur.

“...Neden bunca yıldır gereksiz dağları içimde taşıdım, ağırlıklarında ezildim?...”
(Aydınlığın Mühürü, s.403).

“...Çekilen dişin ağızdaki boşluğunu ancak ağızın sahibi bilirdi; acısını da, o boşluğa her değişinde o ağızın dili hatırlardı...” (Aydınlığın Mühürü, s.412).

Sabırlı Olmak

Sabır insana acı ve zor gelen şeylere katlanabilme gücüdür. Kutsal dinlerde de sabırlı olmaya özel önem verilmiştir.

“...Aramak, başlangıç; bulmak son olduğuna göre, mesele aradaki mesafededir...”
(Hurmaliğın Akdoğanı, s.25).

“...Ahmed zâten hocasına aklına geleni sormaktan geri kalmıyordu. Hocası da Ahmed'in hiçbir sorusunu karşılıksız bırakmıyordu. Çocuk yaşından beri, büyüüşünün her adımıyla hiçbir vakit çocuk dememiş, bu da sorulur mu dememiş, neden bunca soru sorarsın hiç dememiş; yaşına uygun, anlamaklılığını zorlamayan cevaplarıyla Ahmed' in açıklığını gidermenin bir yolunu bulmuştu...” (Aydınlığın Mühürü, s.52)

“...Niyetlenmek kolay, istemek daha kolay, lakin olabilmek zor, çok zor!...”
(Aydınlığın Mühürü, s.182).

Çözüm Odaklı Olmak

Problemin kendisinden çok çözümüne odaklanan insan hayatında başarıyı da yakalayacaktır. Bu yaklaşım insanı daha güçlü kılar.

“...Çare aramayı düşünmek bile başarıya bir adım sayılabilirdi...” (Sesler ve Işıklar, s.194)

“...Olur muuu? Ötüken Ormanı’ndan nasıl uzak olabilirim ki? Ötüken Ormanı bizim içimizdedir, gittiğimiz her yerdedir. Madem bu çocuk benim yüz karamdır... çekeceğim! Çıkaramam. Yasa her yerde yasadır!...” (Sesler ve Işıklar, s.312)

“...Dağ orada mı, yoksa benim aklımda mı?...” (Aydınlığın Mühürü, s.144).

Dengeli Olmak

İnsanın aşırılıklardan uzak durması, konuşmalarında ve hareketlerinde belli oranda kalması dengeli olmak olarak tanımlanır. Duygu ve düşüncelerdeki uyum dengeli olmanın temel şartıdır. Sepetçioğlu eserlerinde dengeli olmak ile ilgili şunları söylemiştir:

“...Her şey akılda bitmez Çömçe Gelin bacı, akıl belki bir başlangıç, bir son değil. Son, yürekdedir, gönülde!...” (Sesler ve Işıklar, s.261).

“...Türkistan’da, Yesi’de doğması yaklaşmış olan Ahmed adındaki bu çocuk bütün bir yörenin, Müslüman olan olmayan Türklerin tümünün birden müftisi olacak. Mademki öyle, her Musa’nın bir de Firavun’u olmalıdır, vardır...” (Sesler ve Işıklar, s.287).

“...Kendi iç kalabalığı bile kendine çok gelirdi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.11).

“...Şeyhsiz beğ nasıl ruhsuz bedene, ahireti yok edilmiş; dünya nasıl cehenneme dönerse, onun gibi iste...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.89).

“...Belki de her Firavun'un bir Musa'sı var, her İbrahim' in Bir Nemrud'u; dünya uykusu ancak dengelemede mümkün galiba...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.93).

“...Her vakit aklın dediğince gidilmez." dedi; "Aklın sustuğu, cevap aradığı yerler vardır, saatler yaşanır, vakitler gelir; O zaman gönlün konuşacaktır, yüreğin yön verecektir. Ayşe Hatun, bugün akıl susmakta gibi; daha doğrusu aklum, yüreğine bak, diyor; gönlüne sor, demekte!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.101).

“...Dostunu bilmek istiyorsan önce düşmanını tanıyacaksın, tanımak zorundasın!' Yoksa dostuna yazık edersin...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.178).

“...Kendisi ile birlikte yaşayan canlıyı hiçbir vakit bilemeyecekti...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.200).

“...Yani beğlik elden gidince herkesleşebilen kişinin ne üstünlüğü olur ki nesinden korkulsun? Ona heybetini veren, saygınlığını sağlayan beğliğidir. Değerini biliyor ise kişi gerçekten beğ olur. Bunun nesinden korkacaksın ay oğul Ahmedim? Değnekçisi vardır

döğdürür, kolcusu vardır kaldırır, gözcüsü vardır sordurtur... Durmadan alır, vermesini bilmeze beğ demek için düşünmek gerekmez mi?..." (Hurmaliğın Akdoğanı, s.266).

"...Kapımıza beğ gelmiş; öyle diyor, beğlik gelmiş, beğ kaynatalığı başımızın üstünde bir devlet kuşu imiş tepmemeliymişiz? Tepersek Allah ters çevirmiş bizi... Kadı efendinin Allah'ı kullanışını görebiliyor musunuz?..." (Aydınlığın Mühürü, s.23).

"...Gönlü yüreğine haber anlatsa, yüreği aklına anlatamıyor; yüreği aklına söz dinletebilse, aklı diline buyuramıyordu. Bunların uyumunu öğrenmeliydi; dağın içindeki mûsikinin uyumu ile dışındaki sükunlu heybetin uyumu gibi Ahmed beden ile ruhun uyumunu öğrenmeliydi!..." (Aydınlığın Mühürü, s.101).

"...Kazak Türkleri'nin bir sözünü tekrarlar idi; der idi ki; "Bana gençlerinizi gösterin, size geleceğinizin nasıl gelişeceğini söyleyeyim." böyle söyler ve eklerdi. "Yenilenemeyen eski yenilir, eskiyi değerlendiremeyen yeni kendini tez eskidir, çöküntüsünü erkenleştirir..." (Aydınlığın Mühürü, s.126).

"...Davranışlar alışkanlıkların sonucudur. Alışkanlıklarım olumlu görülüyorsa değer yargılarım da doğrulara ters düşer, olumlu olamaz; bu, kaderdir işte! Bu denkliği kuramazsınız kadersizlikten yakınmanız ne ise yarar ki?..." (Aydınlığın Mühürü, s.170).

"...Ruhun tene karışması doğal değildir, gerçek insan ruhtur. Tenin ruha karışması onu bozar, davranışlarını değiştirir; Kötülükler tenin ruha karışmasından doğar. Ruhun olgunluğu ve fazileti tenden kurtulmasındadır..." (Aydınlığın Mühürü, s.209).

"...Gerçek ile doğru çekişiyorsa ne yapacağım? Gerçek uğruna doğruyu yok edebilir miyim?..." (Aydınlığın Mühürü, s.258).

"...Bizim kılıncımız kesmek için değildir, kesen kılınca; "Kesme" demek içindir! Korkutmak içinde değildir. Korkutan kılınca; "Korkutma" demek içindir..." (Aydınlığın Mühürü, s.315).

"...Bir göl düşün Baksı Bekir Fakih; göle bir ufacak taş at, isterse mercimek iriliğinde olsun, at! Taş suya düştüğü yerde bir noktadır. Nokta oracıkta çenberler oluşturur üstüste. Genişleyebildiğince genişler. Taş nece büyür; nohut kadar, böğrölce kadar, ceviz kadar mesela, suya düşüşü nece dengeli olur ise, çenberler onca çoklaşır, onca geniş olur..noktadan kopmadan uzaklaşabildiğince uzaklaştığı halde aslı yine o nokta; o ilk noktadır. Fakat göle kocaman bir biçimsiz kaya atayım deme sakın! Noktayı da yitirirsin, çenberlerde oluşmaz, oluşamaz! Gölün suyu kırılır, paramparça olur, içi dışına çıkar. Göl gönüldür Baksı Bekir, bunu sen de bilirsin Kaya? Kaya kuşkulardır, yanılgılardır, inanmayışlardır! Gönüle kaya düşürülmemeli diyorum..." (Aydınlığın Mühürü, s.393-394).

Hayal Kurmak

Hayal kurmak TDK'ye göre gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek anlamına gelmektedir. İnsanı en çok motive eden unsurlardan birisi de hayal kurmaktır. Hayal aynı zamanda hedef anlamına gelir.

"...Ölümsüzlük ilacı insanın umutlarıdır" dedi Arslan Baba, sesi çok inandırıcıydı; "Senin umutların, senin hayallerin Hızır Bulak, senin düşlerin... ölümsüzlük ilacıdır. Umutlarına sahip olabiliyor musun? Hayallerine güveniyor musun? Düşlerin senin kurumunu önleyebiliyor mu?" "Evet... evet..." "O vakit ölümsüzlük ilacını avuçlamışsın demektir a yoldaşım..., iç iç içebildiğin kadar içsene!..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.34).

Başarılı Olmak

Bir hedefi gerçekleştirmek, o hedefe ulaşmak olarak tanımlanır. Ama esas olan hedeflerden vazgeçmemek ve başarısız olmaktan korkmamaktır.

"...Gönlünde ateş yanmayana üfleminin boşuna nefes tüketmek olduğunu bilecek yaşıydı..." (Sesler ve Işıklar, s.343).

Aç Gözlü Olmamak

Elindekilerin kıymetini bilmek, kanaatkâr olmak iyi insan olmanın şartlarındandır. Bu duygu insana iç huzuru da getirecektir.

"...Para, sırtına binmesini becerebiliyorsan at yerine geçebiliyor, seni dilediğin yere kolayca ve hızlıca taşıyordu; lakin parayı sen sırtına bindirirsen atlıktan da çıkıyordun, katır oluyordun; paranın sürdüğü yere gidiyordun, Yazık!..." (Aydınlığın Mühürü, s.356).

Özgür Olmak

İnsanın öncelikle kendi düşüncelerinde özgür olması, tabularını sorgulayabiliyor olması daha sonra diğer bireylerin haklarına ve yaşam alanlarına saygısını geliştirecektir.

"...Bana karşı adaletsiz davranılması kimin umurunda ki? İnsanlar baskı altında hürlüğüne yaşayamazken ben nasıl hürüm diyebilirim? Bana saygılı davranılıyor diye nasıl adaletsiz ortamın adaletinden söz edebilirim ki?..." (Aydınlığın Mühürü, s.234).

Yeniliklere Açık Olmak

Sosyal insan doğası gereği yeni şeyler öğrenmek, yeni yerler görmek, kendini yeni kültürlerle ve dış dünyaya adapte etmek istegindedir. Yeniliklere açık olmak iletili incelenen eserlerde karışımıza şu şekilde çıkmaktadır:

“...Dünün söyledikleri bugünün söylediklerinden değişik olmaz ise bugünün olayları da dünün olayları olur. Dün geçti, dün için söylenilen de geçti; bugün var şimdi!..” (Sesler ve Işıklar, s.202).

“...Yılan bile kabuk değiştirirken insan neden değişikliklerden geçmesin?...” (Sesler ve Işıklar, s.258).

“...Eh... Burada işte... Duruyormuş ” deyişini duyar duymaz ben deri değiştiren yılanı döndüm. Yıllar yılı taşıdığım, belki de değiştirmekten korktuğum deriyi sanki değiştirmiştim şu çok kısa zaman içinde; hele şu anda değiştirip kurtulduğum derinin kabuğunun çok uzaklarda bir yere, belki Çin’e, belki Çin’de büyütüldüğüm imparatorluk sarayına doğru uçup gittiğini seyreder gibiydim.. Ningu Kua idi o uçup giden kabuk, Çömçe Gelin burada kalmıştı; prenses Ningu Kuan’ın gidişini seyrediyordu... Acı duymadan, yenilenmenin hoşluğunda, güzelleştiğini bilerek, seyrediyordu...” (Sesler ve Işıklar, s.262).

“Yenilenmesini bilmeyen eski, yeniliğiyle yeşeren yepyeninin karşısında mutlaka yokluğa karışıyordu, buna mahkûm..du bir bakıma. Sürekli bir şekilde eskiyen yeninin, Yerini alan yeniye yenik düşerek yok oluşu, yerini alanın da eskiyerek yerine gelen yeniden kaçışında nasıl bir dinlendiricilik olabilirdi ki? Yıkıntı her vakit keder estirir iken, seyiri huzur mu getirir?...” (Hürmalığın Akdoğanı, s.91).

“...Kazak Türkleri’nin bir sözünü tekrarlar idi; der idi ki; "Bana gençlerinizi gösterin, size geleceğinizin nasıl gelişeceğini söyleyeyim." böyle söyler ve eklerdi. "Yenilenemeyen eski yenilir, eskiyi değerlendiremeyen yeni kendini tez eskidir, çöküntüsünü erkenleştirir...” (Aydınlığın Mühürü, s.126).

“...Daha ne zamana kadar eskilerin yazdıklarını bilgi sayacak, kendi gönlüne dogmakta olanı görmezden geleceksin!...” (Aydınlığın Mühürü, s.219).

“...Okul gelecek demektir, geleceğe açılır bir büyük kapıdır. Ben yüzümü insan olarak bu geleceğe döndürmeliyim. Yüzüm geleceğe dönük, lakin adımlarım geçmişe bağlıdır; ben, insan olarak bugünüm; geçmiş ile gelecek arasında inkârı mümkün olmayan gerçeğin kendisiyim!...” (Aydınlığın Mühürü, s.274).

Deneyimlerden Yararlanmak

Albert Einstein “öğrenmek deneyimdir. Geri kalan her şey sadece bilgidir.” der. Yaşayarak öğrenmek olarak tanımlanan bu eğitsel unsur kişinin gelişiminde önemli bir faktördür.

“...Gönlünde ateş yanmayana üfleminin boşuna nefes tüketmek olduğunu bilecek yaşıydı...” (Sesler ve Işıklar, s.343).

“...Azıcık da canı sıkıldı; kendisi adına, isteyip istemediği bile sorulmadan, öğrenilmeden düşünülmüş bir çıkmaz hayatın istenilmesini duymak adımlarını da şaşırttı;

dikkat etmeseydi elindeki Kaşgar sürmelisi tepsi ile birlikte üstündekiler devriliverecekti...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.209).

“...Ay oğul, baba sözü dinlemelisin! Bilmediğin yere gitmemeli, görünmeyen yollara yürümemelisin. belki daha sonra; şimdi çocuksun!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.250).

“...Sen de bilirsin ya, sürekli ileriye bakan, her vakit önünü görüyor olamaz. Çünkü bu dünya bir tek yönde yaratılmamıştır; yanlar vardır, geriler vardır. Geri geri gidilemese, Yan yan yürünemese de vardır bu yönler. İleriye giderken bu yönler de gidişi etkiler, yâni ileriye giden; yanları da, geriye de birlikte götürür, lakin götürdüğünü bilemez. İnsan yönlerin birleştiği noktada belirginleşiyor, var oluyor. Her adım bir nokta, her nokta bir davranış, her davranış bir zaman dilimi; evet böyle bu, böyle... Her zaman dilimi ise ömüre gidiyor, ya da ömürden gidiyor. Ömür çevredir de aynı zamanda, çevrelerdir de. Ayrıldığı nokta, o çevre içinde verdiği noktanın başlangıcı, varacağın noktaların da sonu olabilir; bu sana bağlı, atacağın adıma bağlı. Yâni insan bulunduğu yeri belirlemek için nasıl sağa sola bakar, geri döner, geldiği yeri gözleyerek durumunu öğrenir ise ömür içinde de yaşayacağı zamanı yaşanan zamanda araştırarak geleceğin yönünü görebilir. Hayat üç aşağı beş yukarı budur...” (Aydınlığın Mühürü, s.22-23).

“...Yaşlandıkça, aklını dinleyen deli, daha çok deli; gönlüyle yüreğini yoldaş edinenin velî olacağına inanıyor, inancı artıyor idi...” (Aydınlığın Mühürü, s.50).

“...Olsun. Düşsün. Ben tartarım, tartışırım kendimle." "Daha sonra... Yaşın ilerleyince elbette birbirine ters, zıd olanları da öğreneceksin; onu buna, bunu ona vuracak, tartışacaksın, sırası gelince. Şimdi hocanın yolunca gidecek, yolunca öğreneceksin...” (Aydınlığın Mühürü, s.52).

“...Ömür dediğiniz olgu, denemelerin denizidir; her deneme denizi doldurur, deneme yok ise deniz kurur. İnsan ölür, kalan insanlıktır. Ortaklaşa düşünceler ve deneyimlerin birikimi insanlığın hazinesidir. Gün doğumundaki Çin'de de, günbatımındaki Urum ülkesinde de, Arabistan'da ya da Acemistan'da da. Her yerde kısacası insanlar, o yörelerdeki deneyimleriyle insanlığın hazinesini çoğaltıyorlardır...” (Aydınlığın Mühürü, s.53).

“...On yaşındaki çocuk için çiçek başka, çağla başka, badem başkadır. Yirmi yaşında çiçeğin rengindeki çizgileri görebilir aynı çocuk, çağlanın tadındaki eksiliği anlayabilir.. Bademin kabuğundaki sertliği de. Hâlbuki değişen bir şey yoktur. Aynı çocuk kırkına gelince çiçeği görmez bile, çağladan dışı kamaşabilir, gözü bademin çekirdeğindedir...” (Aydınlığın Mühürü, s.253).

Okumaya Önem Vermek

Kutsal kitabımız “Oku!” ayetiyle başlamıştır. İnsan beyin ve zekâsının anlayışını ve tecrübelerini okuyarak arttırır. Böylece toplumsal alanda saygınlık kazanır. İnsan kendinde var olan değer ve yetileri okuyarak keşfeder ve güçlenir. Okumaya önem vermek üçlemede şöyle ifade edilmiştir:

“...Arslan Baba’nın kitap dediği tabiatı dinliyor, görüyor, seçiyordu. "Acaba sevmek, görmek ve dinlemek ile mi başlıyor, seçmek ile mi tamamlanıyordu?.." (Aydınlığın Mühürü,s.9).

“...Rahat oturan rahat okur. Beden sesi sıkmaz...” (Aydınlığın Mühürü, s.63).

“...Her soyun, her boyun, Oğuz Han'dan bu yana gelmiş geçmiş; her devletin varlığı olan ne varsa hepsi kitaplara yazılmış, buradadır. Sana, yarından sonra Uygur’dan, Kıpçak’tan, Kırgız’dan, Kazak’tan öğreticiler gelecek, Türkçe’nin, o ağızlarında yazılmışlar okumana yardım edecekler. Sen tamam deyinceye kadar ya da benim sana hoşçakal Ahmedim deme vaktine kadar..Orasını daha sonra konuşuruz, daha sonra düşünürüz; fakat şimdiden bilesin ki, bu köşkteki kitaplar ve gelecek olanların getirecekleri, hepsi, hepsi senindir.. Doyabilecek misin?" deyişleri...” (Aydınlığın Mühürü, s.102).

“...Okuduklarımın gerçeğini görmek istiyorum; yüzlerce kitabın yazdıklarının doğruluğunu ya da yanlışlığını yaşamalıyım; yoksa kitap olur, kitap kalırım! Kitaplar amaçları arayan yollardır, amaçlara götürürler de..Ne var ki o yolu yürümez isen ne kitabı, ne yolu bilebilirsin, Ayaklarının tabanı toprağa basmıyor ise, toprağı görmen toprağı bilmen mi demektir?...” (Aydınlığın Mühürü, s.171).

“...Okul gelecek demektir, geleceğe açılır bir büyük kapıdır. Ben yüzümü insan olarak bu geleceğe döndürmeliyim. Yüzüm geleceğe dönük, lakin adımlarım geçmişe bağlıdır; ben, insan olarak bugünüm; geçmiş ile gelecek arasında inkarı mümkün olmayan gerçeğin kendisiyim!...” (Aydınlığın Mühürü, s.274.)

Kitaplara Değer Vermek

Bir kitabın değerini okuyucunun ona verdiği kıymet belirler. Kutsal metinler de insanlara kitap olarak verilmiştir.

“...O kitaplık?. O kitaplar?.." diyerek Gevher Şehnâz dillendirdi; sesi apaçık bir ağıt idi, kitaplığa ağlıyordu, kitaplara ağlıyordu...” (Aydınlığın Mühürü, s.163).

“...Kalenin kalıntısı da yok artık... fakat tekke var! Kılınc yok, demek bu; gönül var, artık gönül var demek... Kitap var demek! Severek; korkutarak değil, severek... duvarlara sığınarak görünmek te değil Tanrım; çağırıp görünerek, görünüp sevdirerek!.. Evet, çok şükür, kalelerin yıkılışına karşı gönül evleri kuracağız... çok şükür!...” (Aydınlığın Mühürü, s.315).

Haklının Yanında Durmak

Hakka ve hakikate inanan kişi haklının yanında durmayı da bilir. Haklının yanında olmak Hakkın yanında olmaktır. Bu yetiye sahip birey kimseye zulüm etmez, kendisine ve başkasına zulüm edilmesine müsaade etmez. Daima haksızlığın karşısında durur.

“...Tarlaya ne ekersen tarla sana ektiğin ürünü, az ya da çok, aynı ürünü verecektir. Öyleyse mazlumun yanında zâlimin karşısına dikilmek bana uygun tutum

olmalı; çünkü zulüm, insana kahrı çektirmek, insana eziyet etmek hak değil...” (Aydınlığın Mühürü, s.199).

Başkalarını Küçümsememek

İnsanın önce kendisinin evrendeki yerini, özgül ağırlığını, varlık sebebini bilmesi gerekir. Herkesin ve her şeyin bir sebep üzere var olduğunu anlar, küçük görmekten hafife almaktan uzak durur.

“...Biz, karım ile ben yani, oğul yetiştirmesini bilememişiz; varlıklı olmanın her şeyin üstesinden gelebileceğini sanmışız... Varlığın oğulu şımartacağını öğrendiğimde bu kuru kafa, o vakit kanlı canlı yaşayan bir güzel baş idi, boynuma asıldı. Oğlum, varlıklıyız ya, varlıklı oğlu ya, kendisi de... yaşdaşlarının yellemesinden kendini dev sanır olmuş, kansızın biri kanına girmiş... Derken kansıza uymuş, herhalde onların kıskırtısına uymuş, hemen hepsi çokça kırmızı sarhoşu iken komşu obadan at çalmışlar... Bizde sayısını bilmeyecek kadar at var iken hem de, sen kalk komşu obadan at çal! Akıl alacak iş mi? Fakat ana kendi havasında, baba zenginleşme sevdalısı olunca demek ki oğul hırsızlaşabiliyor imiş öğrenmesine öğrendim amma ne pahasına?...” (Sesler ve Işıklar, s.311).

Kendini Tanımak

“İlim ilim bilmektir. İlim kendini bilmektir.” Diyerek insanlığa mesaj veren Yunus Emre’nin de sözünden anlaşılacağı gibi kişinin öncelikle kendini keşfetmesi esastır. Kendini tanıma arzusunda olan birey bunu çoğunlukla başkaları üzerinden yapar.

“...Ahmed, içindeki Huzur ile konuşuyordu, özü ile!...” (Aydınlığın Mühürü, s.60).

“...Kâinat insanın okuması için yaratıldı. Kâinatı okumasını biliyorsan kendini de okuyabilirsin; olayların hikmetini çözebilir, aralarındaki ilişkiyi değerlendirebilirsin...” (Aydınlığın Mühürü, s.210).

“...Hurmanın kabuğundan sıyrılıp tadına inecek, öze varacağız şimdi!...” (Aydınlığın Mühürü, s.220).

Tutarlı Olmak

Bir insanın söyledikleri ve yaptıklarının uyumlu olması haline tutarlılık denir. Tutarlı insanlara toplumda güven daha fazladır.

“...Gerçek ile doğru çekişiyorsa ne yapacağım? Gerçek uğruna doğruyu yok edebilir miyim?...” (Aydınlığın Mühürü, s.258).

Hatadan Dönebilmek

İnsan yaratılış gereği hata yapmaya müsaittir. Önemli olan yapılan hatadan dönmek ve hatalardan ders çıkarmaktır.

“...Düşündüğü ve şaşıtığı Timci Tacik Şehsuvar’ın söyleyiş biçimiydi; insanlar neden hep özleri için düşünür, bastıramadıkları arzularının başkalarında sır almış olabileceğine inanırlardı acaba? Ve neden, neden, neden ısrarcı olurlar, ısrarlarıyla baskın kazanacaklarını sanırlardı ki?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.188).

Kararlı Olmak

“En kötü karar kararsızlıktan daha iyidir.” Diye bilinen bu ünlü söz kararlı olmanın öneminin en güzel ifade şeklidir. İnsanın öncelikle kendine verdiği sözün arkasında durması gerekir.

“...Seçişlerin en önemsizi bile kendi başına imkânsızı denemek ile eşdeğerdedir...” (Aydınlığın Mühürü, s.79).

Hayattan Zevk Almak

İnsanı başarıya götüren en önemli iç motivasyon yaşama sevincidir. Bu sevince sahip olmak için küçük şeylerden mutlu olmayı insan öğrenebilmelidir.

“...Hâlbuki çocuk, Ayşe Hatun'a sorarsan, çocukluğun her adımı çocuk gönlünün heveslerine uygun atmalı, tadını çıkara çıkara yaşamalıydı. Önce çocukluk hevesleri yaşanabildiğince yaşanmalı ki, akli bilgiye acıkabilsin! Yoksa akli sokakta evin dışında kalmış çocuk; İbrahim Şeyh'in değil, kimin önüne oturursa otursun öğrenmek için, öğreneceği var ise de yok olur...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.193).

Göründüğü Gibi Olmak

Bireylerin içlerinde sakladıkları şeyler her zaman profillerinden dışarıya yansımayabilir. İç dünyalarını tam anlamıyla dışa yansıtabilen insanlar göründüğü gibi olmanın ta kendisidir. İnsanın göründüğü gibi olması, düşünce ve hareketlerinin tutarlı olmasıdır.

“...Öz de, maya da pişmiş ekmeğe karışmış, dıştan belli olmuyor; ancak lezzetinden anlaşılıyor ya...” (Sesler ve Işıklar, s.258).

“...Salkımda birbirinin eşi olan üzüm tanelerini nasıl birbirinden kabukları ayırıyorsa ve üzümü üzüme karıştırmıyorsa, insanları da kabukları birbirinden ayırıyordu. Kabuğunu çıkartırsan üzümün özüne eriyordun, Bir'i buluyordun. İnsanları kabuğundan

kurtarabildiğin vakit de öze ulaşabilirdin. Bu mümkün olabilirdi...” (Aydınlığın Mühürü, s.255).

Karşılaştırma Yapabilmek

Olaylara bakarken sebep sonuç ilişkisi yönünden incelemek ve tahlil edebilmek yetisidir. Karşılaştırma yapabilmek insanın muhakeme yeteneğini de geliştirir.

“...Ceylanın ölümünün gelmesi gözlerimin önüne? Beğ insan idi, öteki dağın bir hayvanı "Ay oğul, Kimi vakit dağdaki bir hayvancık saraydaki bir beğden daha çok işe yarar, yarıyor olabilir. Biri çevrênin süsü olur, güzelleştirir ve umut verir de öteki ocak söndürür, can alıcı olur çıkar...” (Aydınlığın Mühürü, s.54).

Sezgilerine Güvenmek

Kalbin akıllı olarak tanımlanan sezgiler bir karar anında yol gösterici olabilir. Her ne kadar rasyonelliğe aykırı gibi görünse de insanın kalbinin aklına güvenmesi gerekir.

“...Yüreği aklını itti, Arslan Baba'nın ardınca gitti. Ancak birkaç adım atabildi; Arslan Baba dönüp bakmadan, yürüyüşünü de kesmeden: "İltutmus Ağa, geri dön artık!" dedi; "Bizim kalabalığımız bize yetiyor zâten...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.19).

“...Her vakit aklın dediğince gidilmez." dedi; "Aklın sustuğu, cevap aradığı yerler vardır, saatler yaşanır, vakitler gelir; O zaman gönlün konuşacaktır, yüreğin yön verecektir. Ayşe Hatun, bugün akıl susmakta gibi; daha doğrusu aklum, yüreğine bak, diyor; gönlüne sor, demekte!...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.101).

Kendine Karşı Dürüst Olmak

Kendine karşı dürüst olmanın ilk şartı kabullenmektir. Kabullenmek sağlıklı düşünce yapısının belirtisidir.

“...En kötüsü insanın kendi kendini aldatmasıdır...” (Aydınlığın Mühürü, s.268).

Kanaatkâr Olmak

Sahip olduklarının değerini bilmek, açgözlü olmamak insanı huzurlu kılar.

“...Koyunlar çoban için değildir, çoban koyunlar içindir der, inanırdım, doğruladın. Sen doğruladın, doğruladın bunu!...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.26).

“...Durulması taşmasından daha tatlı olabilir...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.26).

İstekli Olmak

İstek insanın en temel duygularından birisidir. Bu duygu başarıya giden yolun motivasyonudur.

“...Gönlünde ateş yanmayana üfleminin boşuna nefes tüketmek olduğunu bilecek yaşıydı...” (Sesler ve Işıklar, s.343).

Bilgiye Önem Vermek

Bilgi insanın sahip olabileceği en büyük güçtür. Bilginin kıymetini bilen toplumlar ilerleyen toplumlardır. Eğitim ile harmanlanan bilgi cahillikle savaştan en güzel silahtır.

“...Hâlbuki çocuk, Ayşe Hatun'a sorarsan, çocukluğun her adımı çocuk gönlünün heveslerine uygun atmalı, tadını çıkara çıkara yaşamalıydı. Önce çocukluk hevesleri yaşanabildiğince yaşanmalı ki, akli bilgiye acıkabilsin! Yoksa akli sokakta evin dışında kalmış çocuk; İbrahim Şeyh'in değil, kimin önüne otursun otursun öğrenmek için, öğreneceği var ise de yok olur...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.193).

“...Bilmez misin şeyhim, cahillik dağa benzer, yok edemezsin ki!" diyordu; "Kadı olursun yine de cahillikten kurtulamazsın, câhil isen cahilliğin üzerinde dağlaşıp kalır yine de!...” (Aydınlığın Mühürü, s.22).

“...Baba: “Cahillik dağa benzer, kaldırılması imkânsızdır”...” (Aydınlığın Mühürü, s.123).

“...Demek ki cahilliği yok etmedikçe ahirete ak gitmenin yolunu bulmak da zor...” (Aydınlığın Mühürü, s.125).

“...Bilesin ki, bilgi de buğdaydır. Uygun yere ekilir, uygun şekilde, yolunca yordamınca ekilir ise güzel göverir, bir buğday denesi başağında on olur, onbeş olur çoğalır; karın doyurur, insanı mutlu eder, gönendirir... güvendirir de! Fakat kötü yere kötülük üzere ekilirse..yazık! Sen, insanımı mutlu etmek için varsın; gönendirmek için yaratıldın, güvendereceksin! "Ay oğul, bahar yelleri ile güz yelleri arasında bir fark yoktur. Ne var ki biri yeşile bakar eserken, öteki sarıya, altın kızarmasına bakar...” (Aydınlığın Mühürü, s.133).

“...Ali demez mi ki; öğrenmek gerekir ve o da Çin'de ise, gidin!...” (Aydınlığın Mühürü, s.184).

“...Bilen insan bilmeyen ile bir olabilir mi?...” (Aydınlığın Mühürü, s.186).

“...Hazinen ile, dilin ile! Hüner, şehirliyi göçebeleştirmek değildir; okumuş yazmış birileri köylüleştirmeyi hüner zanneden kara yürekli kişilerdir, kolaycıdırlar, kötücüdürler... Kolayı, kötü olanı herkes yapar. Göçebeyi şehirlileştirebiliyor musun?

Okumuş yazmışlar arasına sokabiliyor musun onları? Mesele bu, hüner burada...” (Aydınlığın Mühürü, s.219).

“...Bilmek de, öğrenmek de s rekli lik istiyor; dipsiz bir kuyu gibi sonsuz. Bildik e bilmediğini öğreniyor insan, öğrendikçe bilmediklerin ile kar ılaşıyorsun. Sana karşı olan düşünce yapılarını da bilmek gerekiyor, en az onlar kadar bilmiyor isen karşı itirazları, inandığın    r yor, önce inandığın    r yor!...” (Aydınlığın Mühürü, s.224).

“...Bilmek bilgi edinmek kadın erkek her Müslümana farz kılınmış, kadın erkek her Müslümanın vazge ilmezliğı sayılı  olduğına göre, dilin, senin öz dilin, senin asıl hazinen olmuyor, zenginliğinin tek kaynağı bulunmuyor mu?...” (Aydınlığın Mühürü, s.219).

Umutlu Olmak

Umut kişinin olay ve durumlar karşısında olumlu sonuçlara dair inancıdır. Hayat mücadelesinde umutlu olmak yaşamın devamı için gereklidir.

“...Sen inandığından  a ma. İnanmak umudu pekiştirir, umut y reğı...” (Sesler ve Işıklar, s.313).

“...Geleceğın yaşanılan güne g veni i, yaşanılan günün geçmiş günden emin olu u gibi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.21).

Geçmişten Ders  ıkartmak

Geleceğı inşa eden, kalıcı kılan özelliklerin büyük kısmı geçmişten alınan derslerle mümkündür. İnsanın hayatını  killendiren deneyimlerdir.

“...Geleceğın yaşanılan güne g veni i, yaşanılan günün geçmiş günden emin olu u gibi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.21).

İlkeli Olmak

Menfaati gereğı doğru bildiğı inandığı fikirlerden vazgeçmek toplum tarafından istenmeyen bir davranıştır. Olaylar karşısında aynı tepkileri veren insan güvenilir insandır. Sepetçioğlu Yesili Hoca Ahmed üçlemesinde ilkeli olmak iletisini  u şekilde kullanmıştır.

“...öz de, maya da pişmiş ekmeğı kar ı mış, dıştan belli olmuyor; ancak lezzetinden anlaşı ıyor ya...” (Sesler ve Işıklar, s.258).

“...Aynı yola gidenler, yolu paylaşırlar; yol ile yolcu ile yoldaş yolun sonunda yola başladıkları gibiyse ne mutlu onlara! Senin ölmen benim yaşaman içindir...” Sesler ve Işıklar, s.334).

“...Anlaşmalar sağlam yapılmalı, ip örgüleri gibi; yeminlerini bozacak olanların kanlar bardaktan boşanırcasına akmalı, eyerleri tersine dönmeli, sahipsiz kalmalı; Tan, anlaşmasını bozanın otları kurutarak atlarını yemsiz, otlaksız koymalıdır...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.74).

“...Yani beğlik elden gidince herkesleşebilen kişinin ne üstünlüğü olur ki nesinden korkulsun? Ona heybetini veren, saygınlığını sağlayan beğliğidir. Değerini biliyor ise kişi gerçekten beğ olur. Bunun nesinden korkacaksın ay oğul Ahmedim? Değnekçisi vardır döğdürür, kolcusu vardır kaldırır, gözcüsü vardır sordurtur... Durmadan alır, vermesini bilmeze beğ demek için düşünmek gerekmez mi?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.266).

“...Eh ne yapalım herkes İbrahim Şeyh olamaz ki, kimi de Kadı Sait Hoca olur işte” dedi mırıl mırıl; "Öz ile kabuk farkı budur."...” (Aydınlığın Mühürü, s.30).

“...Salkımda birbirinin eşi olan üzüm tanelerini nasıl birbirinden kabukları ayırıyorsa ve üzümü üzüme karıştırmıyorsa, insanları da kabukları birbirinden ayırıyordu. Kabuğunu çıkartırsan üzümlün özüne eriyordun, Bir’i buluyordun. İnsanları kabuğundan kurtarabildiğin vakit de öze ulaşabilirdin. Bu mümkün olabilirdi...” (Aydınlığın Mühürü, s.255).

“...Paranın egemenliğe kalkıştığı yerde adaletin kutsallığından dem vuranlara deli derler; beğliğin göstermelik varlığına güvenmek de deliliktir elbette...” (Aydınlığın Mühürü, s.346).

İyimser Olmak

İnsanın, olay ve düşüncelere karşı olumlu bakabilme haline iyimserlik denir. Bu davranış yaşama karşı olan inancı ve motivasyonu arttıracak faktörlerin başında gelir.

“...Hani biraz kabaca olacak ama okuması yazması da, eliften anlaması da ağzı açık ayran delisidir, çoğunun başında kavak yelleri eser. Bu yönlerini benim gibi bilenler çoktur. İyilik ile gider, iyiye anlatır, iyiye yönlendirir isen her şey iyiye gider; düzgünlük gelir, yücelik bağlar; insanca yaşamak ki seyrine doyamazsın! Lâkin kötüye sürer, kötüyü anlatır, kötülükle gidersen ona da çabuk uyar; önce alkışlandığını, düşünmeden ayaklarının altına alır. Bunun için insanlar topluca, genel olarak sevmek kolaydır, sevebilmek için fazla gayret istemez de; insanlar tek tek, kişi olarak sevmek sanıldığı kadar kolay değildir...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.99).

Güvenilir Olmak

Güven duygusunu tesis etmek için insanın davranışlarında ve tepkilerinde tutarlı olması gerekir. Çevresine güven veren birey ilişkilerinde de başarılıdır.

“...Sana güvenebilir miyim? Dur hayır cevap verme. Sorumu yanlış sordum. Sana nereye kadar güvenebilirim? “Çıkarımı çiğnemeyi düşündüğün yere kadar!”...” (Sesler ve Işıklar, s.286).

“...Anlaşmalar sağlam yapılmalı, ip örgüleri gibi; yeminlerini bozacak olanların kanlar bardaktan boşanırcasına akmalı, eyerleri tersine dönmeli, sahipsiz kalmalı; Tan, anlaşmasını bozanın otları kurutarak atlarını yemsiz, otlaksız koymalıdır...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.74).

“...Cana kıyana kim yüreğini açabilir ki?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.250).

“...Servet ise, bilirsın emânettir. Emânete hayınlık edilmez. Veren el üstündür buyurmuş; yüce Peygamber, sen, alan el olmanın zengini durumundasın. Ay oğul, durumun seni kibirlendirmesin, çünkü kibir insanın yoksulluğudur; zengin kibiri ise zâlimin elindeki kırbaça benzer.. İlim yolcusu bilginlerle bilgelerin kibirinden ise Tanrı hepimizi korusun. Helalinden kazanmanın ibâdetlerin en güzeli olduğunu bilebilse insanlar, dünya bu kadar karmışmaz, ahiret karanlıklaşmazdı!...” (Aydınlığın Mühürü, s.32).

Meraklı Olmak

Öğrenmenin ilk şartı merak duygusudur. Bir şeyi öğrenmek, anlamak için duyulan aşırı istek halidir. Medeniyetin gelişmesine katkı sunan önemli bir unsurdur.

“...Demek benim oğulcuğum düşünmesini öğrenmiş, karara varmasını da öğrenmiş, yetmemiş soru da sormuş...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.199).

Eğitime Önem Vermek

İnsan ve topluma yapılan yatırımların en önemlisi eğitimidir. Ailede, okulda, sosyal çevrede bir şekilde alınan eğitim toplumun kültürel ve sosyal gelişimini sağlamaktadır.

“...Kâğıdın kalemin, medresenin yiğidi gibi...” (Sesler ve Işıklar, s.107).

“...Sen kendinin kağanlığa hazırlanmamışsın henüz, kağanlık sevdasında ömür çürütmüşsün sadece...” (Sesler ve Işıklar, s.203).

Zamanın Değerini Bilmek

İnsanın sahip olduğu nimetlerin en önemlisi zamandır. Dünya üzerinde kısa bir hayat süren insan zamanı iyi kullanmaya mecburdur.

“...İnsan zamanın bir dilimidir ancak; bir dilimidir, sınırı çok daha dardır...” (Sesler ve Işıklar, s.109).

“...Sanal dünya o kadar ile bu kadar arasında bir yer tutuyordu ancak, Arslan Baba binlerce yıl kaldığını sandı...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.22).

“...Vakit kılınç gibidir, keser!...” (Aydınlığın Mühürü, s.193).

“...Ömür, aldanişlardan oluşmuş bir yumak değil miydi zaten?...” (Aydınlığın Mühürü, s.34).

“...Sen de bilirsin ya, sürekli ileriye bakan, her vakit önünü görüyor olamaz. Çünkü bu dünya bir tek yönde yaratılmamıştır; yanlar vardır, geriler vardır. Geri geri gidilemese, Yan yan yürünemese de vardır bu yönler. İleriye giderken bu yönler de gidişi etkiler, yâni ileriye giden; yanları da, geriye de birlikte götürür, lakin götürdüğünü bilemez. İnsan yönlerin birleştiği noktada belirginleşiyor, var oluyor. Her adım bir nokta, her nokta bir davranış, her davranış bir zaman dilimi; evet böyle bu, böyle... Her zaman dilimi ise ömüre gidiyor, ya da ömürden gidiyor. Ömür çevredir de aynı zamanda, çevrelerdir de. Ayırdığın nokta, o çevre içinde verdiğin noktanın başlangıcı, varacağın noktaların da sonu olabilir; bu sana bağlı, atacağın adıma bağlı. Yâni insan bulunduğu yeri belirlemek için nasıl sağa sola bakar, geri döner, geldiği yeri gözleyerek durumunu öğrenir ise ömür içinde de yaşayacağı zamanı yaşanan zamanda araştırarak geleceğin yönünü görebilir. Hayat üç aşağı beş yukarı budur...” (Aydınlığın Mühürü, s.22-23).

“...On yaşındaki çocuk için çiçek başka, çağla başka, badem başkadır. Yirmi yaşında çiçeğin rengindeki çizgileri görebilir aynı çocuk, çağlanın tadındaki eksiliği anlayabilir.. Bademin kabuğundaki sertliği de. Hâlbuki değişen bir şey yoktur. Aynı çocuk kırkına gelince çiçeği görmez bile, çağladan dişi kamaşabilir, gözü bademin çekirdeğindedir...” (Aydınlığın Mühürü, s.253).

Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletiler

Geçmiş zamanlardan bu zamana kadar tarih eğitiminin ulusal bilincin aktarılmasında önemli olduğu bilinmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin ulusal bilince sahip olması ve bu bilinçle yeni nesiller yetiştirmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda ulusal bilinci destekleyen toplam 11 eğitsel ileti bulunmuştur. Ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletiler Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5. Ulusal Bilinci Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.

Eğitsel İleti	Görülme Sıklığı
1.Kültürel Varlıklara Önem Vermek	15
2.Tarihî Yer ve Değerlere Önem Vermek	15
3.Türkçeye Önem Vermek	9
4.Vatanı Sevmek	8
5.Anadili Sevmek	4
6.Dile Önem Vermek	4
7.Sözü Düzgün Kullanmak	3
8.Türk Büyükleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmak	2
9.Devlet Bilincine Sahip Olmak	2
10.Kültürel Mirasla Gelişmek	2
11.Kültürün Devamlılığına Önem Vermek	2
Toplam	66

Mustafa Necati Sepetçioğlu eserlerinde ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletiler şöyle karşımıza çıkmaktadır:

Kültürel Varlıklara Önem Vermek

Kültürel varlıklar toplumların gelecek kuşaklara bırakacakları en değerli miraslarıdır. Bu miraslara saygı duygusu geliştirme, onları korumak toplumsal vazifelerin başında gelir. İncelenen eserlerde kültürel varlıklara önem vermek iletilerine sıklıkla yer verilmiştir.

“...Lakin özünden uzaklaşıncı toprağa kök salınamıyor; köklenmeyen ağaç dallanıp budaklanamıyor...” (Sesler ve Işıklar, s.133).

“...Çinli prenses öldürülmemiş, bir bütünlüğün canına kıyılmıştı; beden görüşündeki varlık yok edilmiş, ancak bütünlüğün ruhu konak yerin her taşına bir ayrı sinmiş, kendisine emanet bırakılmış Yada Taşı’na karışmıştı...” (Sesler ve Işıklar, s.295).

“...Yesili Ahmed daha doğmadan iki kutsal kaynağın sütünü mü emecekti yoksa?...” (Sesler ve Işıklar, s.295).

“...Döndü, az ilerde durmuş kendisini bekleyenlere baktı: Birinin boynunda bir kurukafa asılıydı; biri, içinde sürekli köpek havlamları duyuyordu; biri, ne olduğu bilinmez kırk yama bir bohçaya sofra diyor, sıkı sıkıya sarılıyordu...” (Sesler ve Işıklar, s.344).

“...Kopuzcu: “Bende de bir Yada Taşı...” diye söylendi; Destanın böyle başlaması gerekiyor ise? Başlasın bakalım! Beğ şamanı bize yaraşır bir destan olacağını söylüyor mademki, gidelim; varalım, o destana bir an önce karışalım...” (Sesler ve Işıklar, s.344).

“...Doğudan batıya doğru gerilmiş altın yayın gümüş okları geceyi delerek uçuyor, geceyi delerek uçuyor; geceyi delerek... Uçuyor; geçtiği her yer aydınlanıyor. Yay senin Oğuz Han, altın yay senin! Doğudan Batıya akmayı dilersin... Okların, gümüş okların senin çocuklarıdır, torunlarıdır. Doğudan ışığını alacaklar, Batıya ışıacaklar!...” (Sesler ve Işıklar, s.12).

“...Peygamberi’nin sağlığında kanturalıoğullarından Arslan beğ’e... bu şimdi hayatta olanının dip, dip dedesine emanet diye bırakılan hurmayı düşününce Yada Taşı daha da değerlendiriliyor düşüncelerinde, Kanturalıoğullarından Arslan Baba kendisinin de bir kutsalın emanetçisi olduğu inancına varıyordu... Hurma ve Yada Taşı? Bir yüce peygamber’in hurması ile bir şamanın Yada Taşı?...” (Sesler ve Işıklar, s.295).

“...Kendisinde yedi sekiz Arslan Baba eğilip doğrularak secdeye varıyor, onlarla birlikte daha önceki Kanturalıoğulları’ndan, Arslan adın taşımus herkes Yaradan’ın yaradış sebebine uyuyor, sükrediyordu, hamdediyordu... tesbihlere dalıyor, binbir "Süphâneke" de Yaradan’ı vâdediyordu. Tek kişi görüldüğü hale yüzlercesinin el bağlayıp saf tuttuğu namazların duası son erdiğinde Arslan Baba yine bir başına kalıyor... Dünyaya, kendi zamanına, kendi yerine dönüyordu...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.10).

“...Arslan Baba' nın görünmesini hiç mi hiç istemediği, lakin o karanlık gönül kuytusundan eksik olmamasını da gizlice dilediği o şaman, İslâm Peygamberini gören atasından önceki atalarının hepsinden birer parça idi; yüzlerinden, gözlerinden... Bakışlarından, ya da nefeslerinden alınmış örneklerin tümünden oluşmuştu, ruhlarından ruh alarak canlandırılmış bir şaman... Müslüman Arslan Baba'nın İslâm'da aydınlanmış gönlünde bir yabancı gibi görünse de, görünmemesi durmaması gerekir idi; ne garip. Arslan Baba kalsın istiyordu, gönlünün süsü olsun.... fakat, kimseye görünmesin!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.12).

“...İsimleri de var idi, kimi İsa, kimi Musa; kimi Meryem, kimi Asiye idi, ne tuhaf, hiçbirine ne Müslüman adı koymuştu, ne de eski Türk adlarından birini vermişti. Bir gün bunu düşününce şaşmıştı, kendince sebep aramıştı sebepsiz hiçbir kımiltı var olamayacağına göre, bunun da bir sebebi olmalıydı; bulmuştu da...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.92-93).

“...Bizim Oğuz Soyu Türkmen Milleti ölümün hastalıktan gelmesini sevmez, hastalanıp ölmeyi ayıp sayar...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.72).

“...Gülüşi bahadır gülüşü olacak oğlumuzun" dedi; "Simdi bebek, lakin büyüyecek, bahadır gülüşünde gülecek, bahadır yürüyüşünde yürüyerek, gören demeli ki işte bir Oğuz Kağan! İbrahim Şeyh’in oğludur; şaşmaz, Oğuz Kağan çalımında yürür!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.157).

“...Nasıl olsa İslam Peygamberinin, Arslan Baba'nın en büyük atasına emanet ettiği hurmaya sahip Begi de haberliydi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.171).

“...Bir kilim düşün Ahmed'im, o kilim bir dünyadır; her nakış bir ülkedir kilimin üstünde, her nakıştaki bir düğüm bir insandır, düğümler renkleri, renkler nakışları, nakışlar kilimi bütünler, yâni dünyayı! Bir ömür bir rengi bütünlemiş ise; ölümü, ömrünün tükeniş acısını hissettirir, değil ise farketmez bile...” (Aydınlığın Mühürü, s.54).

“...Kopuzcu, Çinli Kadın Saman Çömçe Gelin, Sofra yaygısının Kırgız Bakıcısı Sarıma, Satuk Buğra Han, Bilge Kağan, Oğuz Han.. Hepsinin bir ayrı gelişi, özünü bir ayrı hissettirishi vardı, bir ayrı nefesi. Fakat hiçbir Er Manas'ın Yadacısı Yolay gibi olmadı. Onun gelişi su içinde sırsıklam fırtınaların esişinde oldu; Dede Korkut, Kanturalı'dan Bayındır Han'a, Bamsı Beğrek'ten Deli Dumrul'a çok kalabalık yoldaşıyla Kopuzcu'nun tıngırtısında geldi. Bunları da unutturan bir geliş hepsinden ayrıcalıklıydı; gül kokularında, gül yapraklarının uçuşunda gülce gelişiyle Peygamber...” (Aydınlığın Mühürü, s.141).

Tarihi Yer ve Değerlere Önem Vermek

Tarihi yazarlar tarihi yapanlara nasıl saygı duyuyorsa o toplumun fertleri de atalarına ve onların bıraktıklarına saygı duymalıdır. Ülkesindeki tarihî yerleri ve oraların önemini bilmek yeni nesillerin tarihini anlaması için önemlidir.

“...Yoksa başka bir şey mi ötüken ormanı? Törelere mi? Özümüzü oluşturan güç canımızdaki cevher mi? Ben, Ötüken Ormanı'nın özümüz olduğuna inandım, canımızdaki cevher olduğuna!...” (Sesler ve Işıklar, s.133).

“...Biz buradan emzireceğiz, durmadan sütümüz Ötüken Ormanı'nın ruhu olmalı değil mi?...” (Sesler ve Işıklar, s.200).

“...Gördüğün hurmalık, oradadır; kutsal yerlerden bilinir, Ötüken Ormanı gibi düşünebilirsin...” (Sesler ve Işıklar, s.223).

“...İslâm Peygamber'ine "Kubbet-ül Türkiye" dedirten otağı armağan olarak sunan Kanturalıoğulları'ndan Arslan Baba ile Oğuz Han'ın ölüm otağında ruhunun akdoğan kuşuna dönüşüp uçuşunu seyreden Arslan Beğ arasındaki zamanda akmak hoşluğu tarifsiz güzelliğiyle gönlüne doluyor; Bilge Kağan'ın otağında baş sağlığı dileyen, Kül Tigin Beğ'in ölüm töreninde kağan yanında yas tutan Kanturalıoğlu Arslan Baba ile kendisi arasındaki zamanı seyretmek de hoşluğu, tarifsiz bir yaşayış Han'ın vasiyetinden emanetleri, İslam Peygamberi'nin emaneti hurma ile aynı zamanda yoğruluyor görmek, hangi kula nasip olabilirdi ki?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.21).

“...Gönülün ışığı tükendiğinde yürek kartal kanatlarını açtı... Bir an geldi Arslan Baba bir hurma tanesi oldu çekirdeğine kapandı, balını saldı, zarına kaplandı; o sırada gelebilseydi eğer iltutmus Aga, ya da Çora Batur; Arslan Baba'yla çekirdeğine sarınmış, balını koyulaştırma zarından sır sızamaz bir hurmayı seyrederdi gerçekten, dili tutulabilirdi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.22).

“...Türk çocuğu Türk dilinde okumalı, Türk destanlarını öğrenmelidir. Destanlar ruhun temel taşı, gönülün südüdür ay oğul, bilmez miyim sanırsın? Lakin bizim destanlarımız, şimdiki zamanda kopuzcuların ağzında, destancı gezgin ozanların dilinde söylenir durur; yazılışı yoktur ki sana okutayım. Yoksa Oğuz Kağanımızı bilmen için gece uykularımı veririm. Kültiğin Beğ'i, Bilge Kağan'ı, Satuk Buğra Han'ı... Sen, zâten bunların yaşayan

ruhusun; ayrıca adı güzel kendi yüce Muhammed'in ışığından ışıymişsin. Tanrı izin verir yardım eder elbette, günü gelir sen yazarsın, senden sonrakiler yokluğunu çekmezler artık..." (Aydınlığın Mühürü, s.57).

"...Bizde eski, en eski, Oğuz Han'dan kalma bir Kızılelma ışığı vardır; Kızılelma ışığını ben gidebileceğimiz en son yer, tutunacağımız en uç nokta bilir, Bir sonraki durağın ışığıdır diye düşünürüm; o son durağa vardığımızda yandığını, daha ötede bizi çağırdığını gördüğümüz ışık!..." (Aydınlığın Mühürü, s.322).

"...Han'ın gününden, İrkıl Ata ile başlayan, yüce Peygamberin vaktinden parıltılarla soylanmış yüzlerce yıllık Arslan Baba ömrü şu anda Ahmed'i dinlerken doruğun erişilmesi zor hazzını yaşıyordu..." (Aydınlığın Mühürü, s.74).

"...Nevruzu ise Oğuz soyunun has günü, kutsal Ergenekon'un ışığı bilerek vazgeçilmezleri arasında en başa alırdı..." (Aydınlığın Mühürü, s.246).

"...Yesili Hoca Ahmed'in bir küçücük kutu içinde pamuğa sarılı yanar ateşi söndürmeden, pamuğu da tutuşturmadan şehirden şehire göndertmesi gerçek olabilir mi?" diye sordu..." (Aydınlığın Mühürü, s.345).

"...Çocukluğumda, şöyle böyle hatırlıyorum o vakti, bir şaman görmüştüm. Davulunun bir yüzünde kurt başı resmedilmişti, bir yüzüne de alageyik başı. Korkunç kurt başı ile hüznü bakan alageyik başı geldi aklıma Baksı Bekir Fakih, sen keskin kılınçlı Oğuz erleri ile tahta kılınçlı alperenleri söyleyince bunu hatırladım.. kurt başını, alageyik başını!. Bizim buraların toprağına o şamanın davulunda resimlenen kurt ile alageyik ruhu sinmiştir..." (Aydınlığın Mühürü, s.389).

"...Peygamberimizin; gül Muhammed'in yanına varabilmiş bir gençten söz ederler: korkut Ata.. Dedem Korkut... kurt ile alageyiğin ruhlarının sindiği bizim buraların toprağını Müslümanlaştıran ruh da Dede Korkut gönlüdür..ben böyle bilirim. Bunu hatırladım ve hepinizi haklı buldum. Selçuk Beğ'in oğullarının açtığı toprakları kutsallaştıracak ruhları oralara uçuralım, o topraklara konduralım, oralara sindirelim.. evet!..." (Aydınlığın Mühürü, s.390).

"...Çıkacaksın, tırmanacaksın, emek harcayıp çabalayacaksın, alacaksın! Aldığın anda başka bir kızıl elma göreceksin az ötede! Tıpkı aldığının benzeri bir kızıl elma. Artık bu yenisi senin ulaşip almak isteyeceğin olacaktır. Ülkü budur!..." (Aydınlığın Mühürü, s.392-393).

"...Doğduğu sabahın da ötesine geçmişti; bilmemesi gerekenleri görüyordu, yaşamamış olduklarını seyrediyordu.. Arslan Baba, Satuk Buğra Han, gül yüzlü Peygamber Muhammed, karındaşı Kültüğün'in yas gününde Bilge Kağan.. derken İrkıl Ata, derken Oğuz Han!..." (Aydınlığın Mühürü, s.407).

"...Yaaa Hazret-i Pir, yaa Hazret-i Türkistan, yaa Hoca Ahmed Yesevi.. ben var mıyım ki hakkım ola?..." (Aydınlığın Mühürü, s.420).

Türk Büyükleri Hakkında Bilgi Sahibi Olmak

Geçmişte siyasi ve kültürel alanlarda iz bırakmış büyük şahsiyetleri tanıyıp örnek almak ve anlamak için bu kişiler hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Örnek şahsiyetleri nesillere tanıtmak ve anlatmak gerekir.

“...Peygamberimizin; gül Muhammed’in yanına varabilmiş bir gençten söz ederler: korkut Ata.. Dedem Korkut... Kurt ile alageyiğin ruhlarının sindiği bizim buraların toprağını Müslümanlaştıran ruh da Dede Korkut gönlüdür. Ben böyle bilirim. Bunu hatırladım ve hepinizi haklı buldum. Selçuk Beğ’in oğullarının açtığı toprakları kutsallaştıracak ruhları oralara uçuralım, o topraklara konduralım, oralara sindirelim.. evet!...” (Aydınlığın Mühürü, s.390).

“...Doğduğu sabahın da ötesine geçmişti; bilmemesi gerekenleri görüyordu, yaşamamış olduklarını seyrediyordu.. Arslan Baba, Satuk Buğra Han, gül yüzlü Peygamber Muhammed, karındaşı Kültüğün’in yas gününde Bilge Kağan.. derken Irkıl Ata, derken Oğuz Han!...” (Aydınlığın Mühürü, s.407).

Türkçeye Önem Vermek

Milleti oluşturan temel unsurlardan biri olan dili korumak ve yüceltmek bireylerin yapmakla zorunlu olduğu ulusal bir görevdir.

“...Tanrı uludur! Tanrı uludur! Tanrı'dan başka yoktur tapacak!" Ezan okuyordu artık...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.182).

“...Arapça bilmeyen Türkçe de öğrensın istedim. Nasıl ve ne buyurulduğu bilinmiyor ise uygulamakta sıkıntı çekilmez mi?...” (Aydınlığın Mühürü, s.70).

“...Âyet! değil; âyet olsaydı Türkçe yazmazdın." "Âyet de olsa Türkçe yazardım Ayşe'm. Çünkü Tanrı'nın buyruğunu bilmeden okumanın kime ne yararı dokunabilir ki? Buyruk yerine getirilsin diyer; anlamadığın dil ile sana buyursa biri, ne yaparsın? Bu söz Peygamberimizindir, hadistir...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.150).

“...Firdevsî'nin şehnamesi.... "Ay hocam, benim Türk dilimde söylenmiş destan mı yok, şiir mi yok ki Acemin Firdevsî'sinden örnek verirsın? Ay hocam, benim güzelim Türkçemde hiç mi şiir söylenmemiş, destanlar duyulmamış ki eski köhne şiirleri Ahmedçiğın aklına sıkıştırma derdine düşersın?"...” (Aydınlığın Mühürü, s.56).

“...Şimdi diyeceksınız ki; ya el, bildiğimiz el; bel ise şehvet demek... ve dil'e ağızdan çıkan söz, ya da sorulan sorular anlamını verenler olur ise, yani bu anlamdadır diyenler bulunursa, ne cevap verelim? Doğrusunu söyleyin, benim dediğimi yani; lakin yumuşak sözlerle anlatın, sertlik ile anlatmayın; ürkütmeden, korkutmadan, irkiltmeden ve kaçırmadan anlatın. Deyin ki; sen öyle biliyorsan gene öyle bil; elini haramdan, dilini yalandan sakın, belini şehvetlerden uzak tut ... Lakin bilmelisin ki, yine de bilmelisin ki el, ülkedir; bel ülkenin sakınman ve koruman gereken sınırlarıdır. Dil, milletini bölmeden, köleleştirmeden ayakta tutacak olan Türkçendir. Ancak bu dil ile birlik olur, beraberliğin yüceliğine ulaşır, mutluluğu yaşarsınız...” (Aydınlığın Mühürü, s.303).

“...El... ülke demektir. Bel, sınır demektir, hudut, bildiğimiz hudut demektir. Dil ise bildiğimiz Türkçe’dir, milletimizin dili!...” (Aydınlığın Mühürü, s.302).

“...Dünya düzeni kurulsun isteniyor ise Oğuz’un dilince konuşulmalıdır!...” (Aydınlığın Mühürü, s.392).

“...Bilmek bilgi edinmek kadın erkek her Müslümana farz kılınmış, kadın erkek her Müslümanın vazgeçilmezliği sayılış olduğuna göre, dilin, senin öz dilin, senin asıl hazinen olmuyor, zenginliğinin tek kaynağı bulunmuyor mu?...” (Aydınlığın Mühürü, s.219).

“...Türkçedir akan nehir, o nehri denizlendirmeli, hepimiz o nehirin suyundan içmeliyiz!...” (Aydınlığın Mühürü, s.270).

Sözü Düzgün Kullanmak

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli unsur söz varlığıdır. Ne söylediğin değil nasıl söylediğin önemlidir. Yunus Emre’nin de söylediği gibi “Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı, söz ola ağulu aşı, yağ ile bal ede bir söz”.

“...Kalabalığın ahlakını, bir tek kişinin ahlakını sağlamlaştırarak pekiştirebilirim. Şair değilim evet lakin şiirin büyüsunü değil, söylenişindeki güzelliği kullanmaktan yararlanabilirim...” (Aydınlığın Mühürü, s.258).

“...İlk söz, ilk dersimdir: Eline, beline, diline sahip ol!...” (Aydınlığın Mühürü, s.302).

“...Şimdi diyeceksiniz ki; ya el, bildiğimiz el; bel ise şehvet demek... Ve dil’e ağızdan çıkan söz, ya da sorulan sorular anlamını verenler olur ise, yani bu anlamdadır diyenler bulunursa, ne cevap verelim? Doğrusunu söyleyin, benim dediğimi yani; lakin yumuşak sözlerle anlatın, sertlik ile anlatmayın; ürkütmeden, korkutmadan, irkiltmeden ve kaçırmadan anlatın. Deyin ki; sen öyle biliyorsan gene öyle bil; elini haramdan, dilini yalandan sakın, belini şehvetlerden uzak tut... Lakin bilmelisin ki, yine de bilmelisin ki el, ülkedir; bel ülkenin sakınman ve koruman gereken sınırlarıdır. Dil, milletini bölmeden, köleleştirmeden ayakta tutacak olan Türkçendir. Ancak bu dil ile birlik olur, beraberliğin yüceliğine ulaşır, mutluluğu yaşarsınız...” (Aydınlığın Mühürü, s.303).

Devlet Bilincine Sahip Olmak

Devlet milletlerin bir düzen içerisinde yaşamasını sağlayan en önemli unsurdur. Devlet bilincine sahip olmak sınıflar arasındaki güçlü ve zayıf arasındaki farkları ortadan kaldırır.

“...Kale’ye karşı gül bahçesi yeşert diyorsun bana! Kaleye karşı tekke... Gül kokularında inanç, gül açılışlarında dirilik ve dirlik; kaledeki sertliği yumuşat, bulunmayan sevgiyi yaygınlaştır...” (Aydınlığın Mühürü, s.267).

“...Bizim tahta kılınçlarımız Selçuk Beğ’in oğulları ile torunlarının çelik kılınçlarına güç veren su olsun, hava olsun, ateş olsun, nefeslendirsün... Ülken yok ise dilin kurur Mansur Hoca, dilin kurur ise inancın tükenir, yaklaşır. İnancın yoklaşınca sen nasıl varım diyebileceksin, Tanrı’ya nasıl bağlanabileceksin?...” (Aydınlığın Mühürü, s.420).

Anadili Sevmek

Anadili sevmek milleti ve vatani sevmekle eşdeğerdir. Anadili sevmekle ortak kültürü, üretilen medeniyeti, milletimizi korumuş oluruz.

“...Firdevsî’nin şehnamesi.... "Ay hocam, benim Türk dilimde söylenmiş destan mı yok, şiir mi yok ki Acemin Firdevsî’sinden örnek verirsün? Ay hocam, benim güzelim Türkçemde hiç mi şiir söylenmemiş, destanlar duyulmamış ki eski köhne şiirleri Ahmedçiğin aklına sıkıştırma derdine düşersün?...” (Aydınlığın Mühürü, s.56).

“...Arapça bilmeyen Türkçe de öğrensün istedim. Nasıl ve ne buyurulduğu bilinmiyor ise uygulamakta sıkıntı çekilmez mi?...” (Aydınlığın Mühürü, s.70).

“...Türkçedir akan nehir, o nehri denizlendirmeli, hepimiz o nehirin suyundan içmeliyiz!...” (Aydınlığın Mühürü, s.270).

“...Eğer Biz Onu, yabancı dilden bir Kur’an kılsaydık, diyeceklerdi ki: Ayetler enine boyuna açıklanmalı değil mi idi? Arab’a yabancı dilden kitap olur mu? De Ki. Kur’an, inananlar için doğru yolu gösteren kılavuzdur ve şifâdır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur’an onlara kapalıdır...” (Aydınlığın Mühürü, s.72).

Dile Önem Vermek

Dili sevmek onu güzel kullanmakla mümkündür. Gerek konuşma gerek edebiyat gerekse bilim dili olsun hepsinde dili güzel kullanmak gereklidir.

“...Dilimiz bir olmuş, yüreğimiz bir olmuştu...” (Sesler ve Işıklar, s.108).

“...Firdevsî’nin şehnamesi.... "Ay hocam, benim Türk dilimde söylenmiş destan mı yok, şiir mi yok ki Acemin Firdevsî’sinden örnek verirsün? Ay hocam, benim güzelim Türkçemde hiç mi şiir söylenmemiş, destanlar duyulmamış ki eski köhne şiirleri Ahmedçiğin aklına sıkıştırma derdine düşersün?...” (Aydınlığın Mühürü, s.56).

“...Türkçedir akan nehir, o nehri denizlendirmeli, hepimiz o nehirin suyundan içmeliyiz!...” (Aydınlığın Mühürü, s.270).

“...Türk çocuğu Türk dilinde okumalı, Türk destanlarını öğrenmelidir. Destanlar ruhun temel taşı, gönülün südür ay oğul, bilmez miyim sanırsın? Lakin bizim destanlarımız, şimdiki zamanda kopuzcuların ağzında, destancı gezgin ozanların dilinde söylenir durur; yazılışı yoktur ki sana okutayım. Yoksa Oğuz Kağanımızı bilmen için gece uykularımı veririm. Kültiğin Beğ'i, Bilge Kağan'ı, Satuk Buğra Han'ı... Sen, zaten bunların yaşayan ruhusun; ayrıca adı güzel kendi yüce Muhammed'in ışığından ışımışsın. Tanrı izin verir yardım eder elbette, günü gelir sen yazarsın, senden sonrakiler yokluğunu çekmezler artık...” (Aydınlığın Mühürü, s.57).

Vatanı Sevmek

Canlı cansız tüm varlıklarıyla beraber milletini, bayrağını, devletini, sevmek vatanı sevmek demektir. Vatanı sevmek iletisi, incelenen eserlerde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“...Bu millet tek millet, bu devlet tek devlet...” (Sesler ve Işıklar, s.18-19).

“...Ülke, kendisi idi aslında; kurtuluşu öz canının kurtuluşuydu... Özünü sevmeyen ülkesini sevmeyeceğine göre... Düşüncesini doğru buluyordu...” (Sesler ve Işıklar, s.194).

“...El... Ülke demektir. Bel, sınır demektir, hudut, bildiğimiz hudut demektir. Dil ise bildiğimiz Türkçedir, milletimizin dili!...” (Aydınlığın Mühürü, s.302).

“...Yesili Hoca Ahmed; bir tek vardıgı kararları önemsiyordu, söyleyeceklerinin buna bağılı olduğunu bildiğinden Baksı Bekir Fakih' in de, ablasının da ne düşüneceğini şimdilik önemsemiyordu. Bu yüzden ansızın: "Kader bana amacımı düşündürdü" dedi; "Bu kader, yâni anlattıklarım amacımı düşündürdü bana. Kendim için amacım, ülkem Türkistan için amacım, soydağım olan insanlar için amacım?. Evet, bu en darından en genişine halkalanan çenberler için amacım, amaçlarım olmalıydı, ve sonar insanlar, bütün insanlar için amaçlarım olmalıydı....” (Aydınlığın Mühürü, s.170).

“...Şimdi diyeceksiniz ki; ya el, bildiğimiz el; bel ise şehvet demek... Ve Dil'e ağızdan çıkan söz, ya da sorulan sorular anlamını verenler olur ise, yani bu anlamdadır diyenler bulunursa, ne cevap verelim? Doğrusunu söyleyin, benim dediğimi yani; lakin yumuşak sözlerle anlatın, sertlik ile anlatmayın; ürkütmeden, korkutmadan, irkiltmeden ve kaçırmadan anlatın. Deyin ki; sen öyle biliyorsan gene öyle bil; elini haramdan, dilini yalandan sakın, belini şehvetlerden uzak tut... Lakin bilmelisin ki, yine de bilmelisin ki el, ülkedir; bel ülkenin sakınman ve koruman gereken sınırlarıdır. Dil, milletini bölmeden, köleleştirmeden ayakta tutacak olan Türkçendir. Ancak bu dil ile birlik olur, beraberliğin yüceliğine ulaşır, mutluluğu yaşarsınız...” (Aydınlığın Mühürü, s.303).

“...Ülkeniz var ise, sizin ise, toprağına sağlam basabiliyorsanız ve size cesaret aşılayabiliyorsa durmadan, Tanrı da sizi terk etmeyecektir! Yolunuz açık olsun...” (Aydınlığın Mühürü, s.394).

“...Oğuz soyunun ülkesi böyle olmalıdır..dedim. Ülkesi olmayan Tanrı'yı bilemez; ülkesinde güven duymayan Tanrı'ya ulaşmakta güçlük çeker...” (Aydınlığın Mühürü, s.414)

“...Bizim tahta kılınçlarımız Selçuk Beğ’in oğulları ile torunlarının çelik kılınçlarına güç veren su olsun, hava olsun, ateş olsun, nefeslendirsın... Ülken yok ise dilin kurur Mansur Hoca, dilin kurur ise inancın tükenir, yoklaşır. İnancın yoklaşınca sen nasıl varım diyebileceksın, Tanrı’ya nasıl bağlanabileceksın?...” (Aydınlığın Mühürü, s.420).

Kültürel Mirasla Gelişmek

Üretilen her şeyin eskiyeceğı muhakkaktır. Yeni oluşturmak için eskiden güç almak gerekir. Bu bilince sahip bireyler aynı zamanda kültürün devamlılığını sağlayan mimarlar olacaktır.

“...Lakin sen eskisin, eskide kalacaksın! Çocuk yenidir!” “Yeni... İyi ya işte; eskiden öğrenecekleri olmamalı mı yeninin?” “Sen eskide eskiyorsun, eskide yenilenmek..” “Ben eski değilim!” dedi; “Geleneğim. Gelenek eski görünüşünde yeni yapıyor...” (Sesler ve Işıklar, s.199).

“...Yenilenmesini bilmeyen eski, yeniliğıyle yeşeren yepyeninin karşısında mutlaka yokluğa karışıyor, buna mahkûmdur bir bakıma. Sürekli bir şekilde eskiyen yeninin, Yerini alan yeniye yenik düşerek yok oluşu, yerini alanın da eskiyerek yerine gelen yenisinden kaçışında nasıl bir dinlendiricilik olabilirdi ki? Yıkıntı her vakit keder estirir iken, seyiri huzur mu getirir?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.91).

Kültürün Devamlılığına Önem Vermek

Kültür her türlü yaşayış düşünce ve sanat varlıklarını taşıyan bir kavramdır. Kültürün devamlılığına önem vermek aynı zamanda milletin devamlılığını sağlamak demektir.

“...Oğuz Han’dan Abdüllkerim Satuk Buğra Han’a getirir iken lafı, söyledikleri bir zaman zencirine bağlansın istemişti; zencirin o halkasından bu halkasına perçinleşmiş halkaların bütünlüğünde bir var oluş...?” (Sesler ve Işıklar, s.220).

“...Nasıl bugünü dün getirdi ise, yarını da, yani geleceğı de bugün getirecektir...” (Sesler ve Işıklar, s.225).

Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Tüm dünya milletlerini aynı ortak fikirde buluşturan kültür öğelerine evrensel değerlerdir. Bütün insanlığı ilgilendiren ve ortak değerleri içeren; bencil olmamak, ön yargılı olmamak, insan sevgisi, insan olma bilinci vb. iletiler evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletilere örnek gösterilebilir.

Doküman inceleme yöntemi ile yaptığımız çalışmamızda toplam 10 adet evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu eğitsel iletiler ve dağılımları Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Eğitsel İleti	Görülme Sıklığı
1.Kibirli Olmamak	7
2.İnsan Sevgisi	5
3.Farklı Görüşlere Saygılı Olmak	3
4.Emeğe Değer Vermek	3
5.Bencil Olmamak	3
6.Sevgiye Önem Vermek	2
7.Sınıfsal Farklılıkları Reddetmek	2
8.Akla Önem Vermek	2
9.İnsan Olma Bilincine Sahip Olmak	2
10.Ön Yargılı Olmamak	1
Toplam	30

İncelenen eserlerde evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler şöyle yer verilmiştir:

Emeğe Değer Vermek

Emek; mal veya hizmet üretimi sırasında ortaya konan insan kaynağı olarak da tanımlanır.Eğitimli bir toplumlarda herkesin birbirinin emeğine değer vermesi ile emeğin karşılığı ancak mümkün olabilir.

“...Bir gün dedim ki: şeriat; 'Sahiplenmeyi düşündüğün her ne ise o nesneyi emeklerle hak ederek aldı isen senindir, benimki de benimdir.' der. Lakin Tarikat böyle demez; O şey her ne ise hem senindir, hem benim." der, Tarikat, sahiplenmeyi ortada bırakır. Gerçekte ise, yani Hakikat der ki.. “Bunların hepsi oyalanmadır”, benimdir dediklerinin hiçbirisi senin de değildir, benim de değildir! Tanrı'nındır. Ölümü bilen kişi gerçek Hakikati da biliyordur aslında....” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.117-118).

“...Tarlaya ne ekersen tarla sana ektiğin ürünü, az ya da çok, aynı ürünü verecektir. Öyleyse mazlumun yanında zâlimin karşısına dikilmek bana uygun tutum

olmalı; çünkü zulüm, insana kahrı çektirmek, insana eziyet etmek hak değil...” (Aydınlığın Mühürü, s.199).

“...Çıkacaksın, tırmanacaksın, emek harcayıp çabalayacaksın, alacaksın! Aldığın anda başka bir kızıl elma göreceksin az ötede! Tıpkı aldığının benzeri bir kızıl elma. Artık bu yenisi senin ulaşip almak isteyeceğin olacaktır. Ülkü budur!...” (Aydınlığın Mühürü, s.392-393).

Bencil Olmamak

Genel anlamıyla bireyin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini bencillik olarak ifade edebiliriz. Kendinden başkasını düşünen, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerine de önem veren insanlar bencil olmayan insanlardır. Bencil olmamak önce kişisel sonra ise toplumsal fayda sağlar.

“...Musa Tarhan insanı suya götürür susuz getirir türünden bakıyordu. Vermesine değil, almasına bakan insanlardan hayır gelmeyeceğini de Ger Ali gençliğinden, acemilik yıllarından bilmekteydi...” (Sesler ve Işıklar, s.283).

“...Yok! İstemem!” dedi. Hayır; bu benim değil, olmasın da istemem. Neden o kadar arttırdım niçin hızımı alamadım, bitemeyeceğim. Babam sahip olmanın adamın suratına yük, ömrüne kanbur olabileceğini söyler idi, zaten yanlış yaptım, arzumun tutsağı olmak... Böyle işte! Bu yüzden... Aslında benim olmayanı evimize de sokamam, üstümde hiç taşıyamam, siz gerekeni yaparsınız...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.130).

“...Aslında istememek de bir tür bencillik değil midir?...” (Aydınlığın Mühürü, s.173).

Sevgiye Önem Vermek

Sevgi oldukça karmaşık yapıli bir olgudur. Sevgi türlerinin çok çeşitli olduğu bilinen bir gerçektir. İnsan sevgisi, tanrı sevgisi, vatan sevgisi, ana-baba sevgisi, evlat sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi gibi daha pek çok sevgi türleri sayılabilir. Aynı bu duygular ile yazar Sepetçioğlu eserlerinde sevgi kavramına şöyle yer vermiştir:

“...Asıl cehennem, yüreği karalıların sevmeyi öğrenememiş gönüllerinde başlar; o gönüller ışıksızdır, o gönüllere Tanrı nazar eylememiştir! Yazık...” (Aydınlığın Mühürü, s.316).

“...Sevmek yücelmektir; Tanrı’ya ulaşan en kısa yoldur sevmek, severseniz ancak Tanrı katında yer bulursunuz!” (Aydınlığın Mühürü, s.317).

Farklı Görüşlere Saygılı Olmak

Toplum içinde herkesin kendine has görüş ve düşünceleri vardır. Toplumsal yaşamın bir gereği olarak insan farklı görüşlere karşı saygılı olmalı ve onları önemsemelidir.

“...Müslüman ise Müslümanlığının, Buda Dininden ise Budacılığının, Hristiyan ise Hristiyanlığının tamamlayıcısı Kanturalıoğullarından olmak varlığının ayrıcalığıydı bu da bir vazgeçilmezlikti, öyle olduğu için de kurallara uyulacaktı!...” (Sesler ve Işıklar, s.138).

“...Doğunun tözü olan koyun gördüm, ovanın doğusunda otliyordu; batının tözü olan köpek batıdan bana bakıyordu... Güneyin tözü akdoğan kuşu kanatlanmış döne döne uçmaktaydı ve kuzeyin tözü olan domuzu bütün hırçınlığıyla yerinde homurdanırken gördüm. Tam ortada, merkezde, merkezin tözü Tibet öküzü... Yak; kara parlak tüyleriyle ısı ısıldı...” (Sesler ve Işıklar, s.255).

“...Çilek çilekliğiyle güzeldir, erik erikliğiyle, dut dutluğuyla. Çileği çilekliğiyle, eriği erikliğiyle, ak dutu, kara dutu kendi görünümlerinde bir güzel çini kâseye dizerler; ne hoş bir renkler ve tatlar albenisi oluştururlar. Görünüşün uyumuna bakar kalmaz mısın? Say ki dünya, bu dünya bir çini kâsedir; topluca güzelliği oluşturan uyum, yetmişiki millettir. Yetmişiki milletin dünya üzerinde hoşça, güzelce bir uyumda bir arada yağması insana haz vermez mi? Lâkin çilek aynı tatta, ayrı renktedir; çilekliğince yaşar o... Erik erikliği, dut dutluğu ile ne çilek dutu yok eder, ne dut eriği! Bütünün gücüdür bu, hoşluğun gücüdür hay Hızır Bulak. Ayrıcalıklardan bir araya gelmiş bir bütünlük... Bütünlüğün dal dal ayrılıp dağılışı, toplanışı sonra bir araya gelişi... Allah insanı bunun için yaratmadı mı?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.26).

Kibirli Olmamak

Kibir en basit tanımıyla kendini beğenme duygusu anlamına gelir. Kişinin başkalarını aşağılaması kendini üstün görmesidir. Kibirli olmamak ise tam tersi tevazu demektir. Sosyal yaşantısında tevazu sahibi insanlar toplum tarafından sayılır ve sevilirler.

“...Gözleri o köşedeki işçinin işçiliğiyle bu köşedeki kağanın gösterişli zenginliği arasında gidip geliyor; sonar kağanın hiç de gösterişle görünmeyen sıradan giyimine kuşamına takılıyordu; neredeyse kendi üzerindeki giyim kuşam zenginleşmenin gösterişli meliği, içindeki kötülüğün aynası olup otağın ortasında sırtıyacaktı...” (Sesler ve Işıklar, s.187).

“...İnsan, tutkularının yenik düşmez sandığı yaradılıştan gelme düşkünlüklerini yenebilir ise “Eren” olur; insana yönelik kötülükleri yener, kötülerin tuzağını bozarsa “alp” olur. Senin anlayacağın Ningu Ku abacı Çömçe Gelin, senin anlayacağın insan, öz ruhu olmayan aynadaki akisler gibidir...” (Sesler ve Işıklar, s.262).

“...Sanıyordu ki görünmek istiyor her yabancıya, tanınmak istiyor; namaz kılışını, dua edişini, Tanrıya olan derin bağlılığını birilerine göstermek istiyor, fakat irkiliyordu hemen; bunların hepsi, tümü birden benliğin oyununa tutsaklıktan başka bir şey olmayan istekler gibi görünüyordu gözüne...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.9).

“...Dünya bir hardal tohumu taneciği gibidir!...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.176).

“...Hangimizin bir kusuru yok ki?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.191).

“...Servet ise, bilirsin emânettir. Emânete hayınlık edilmez. Veren el üstündür buyurmuş; yüce Peygamber, sen, alan el olmanın zengini durumundasın. Ay oğul, durumun seni kibirlendirmesin, çünkü kibir insanın yoksulluğudur; zenginin kibiri ise zalimin elindeki kırbaça benzer.. İlim yolcusu bilginlerle bilgelerin kibrinden ise Tanrı hepimizi korusun. Helalinden kazanmanın ibadetlerin en güzeli olduğunu bilebilse insanlar, dünya bu kadar karışmaz, ahiret karanlıklaşmazdı!...” (Aydınlığın Mühürü, s.32).

“...Bir göl düşün Baksı Bekir Fakih; göle bir ufacık taş at, isterse mercimek iriliğinde olsun, at! Taş suya düştüğü yerde bir noktadır. Nokta oracıkta çenberler oluşturur üst üste. Genişleyebildiğince genişler. Taş nece büyür; nohut kadar, böğrölce kadar, ceviz kadar mesela, suya düşüşü nece dengeli olur ise, çenberler onca çoklaşır, onca geniş olur.. Nuktadan kopmadan uzaklaşabildiğince uzaklaştığı halde aslı yine o nokta; o ilk noktadır. Fakat göle kocaman bir biçimsiz kaya atayım deme sakın! Noktayı da yitirirsin, çenberlerde oluşmaz, oluşamaz! Gölün suyu kırılır, paramparça olur, içi dışına çıkar. Göl gönüldür Baksı Bekir, bunu sen de bilirsin! Kaya? Kaya kuşkulardır, yanılıglardır, inanmayışlardır! Gönüle kaya düşürülmemeli diyorum...” (Aydınlığın Mühürü, s.393-394).

Sınıfsal Farklılıkları Reddetmek

Sınıfsal farklılık; toplumda bireylerin din, dil, ırk, mertebe vb. bakımdan ayrıştırılmasıdır. Gelişmiş ülkelerde karma toplum yapısı çağın gerekliliklerindendir. Farklı dinde farklı ırktaki bireyler birbirlerini hoşgörü ile karşılamalı ve bu tarz ayrımcılıkların karşısında durmalıdır.

“...Neden bir şaman değil de bir Oğuz Han danışmanının soyundan töremiş bir sıradan kul parçası seçiliyor...?” (Sesler ve Işıklar, s.159).

“...Öyle Oğuz Han, Bilge Kağan, kayırmasından olma ayrıcalıklı olmak, üstün insan olmaya yetmez, hele kutsal yaradılmayı gerektirmezdi. Kağan yüceltişi kağanlığı süresince geçerlidir a babam, kağan öldü mü yenisi yüzüne bile bakmayabilir... Ya şaman?...” (Sesler ve Işıklar, s.159).

Ön Yargılı Olmamak

Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz düşüncelere ön yargı denir. Bireyin çevresine ön

yargı ile yaklaşması insanlar tarafından hoş karşılanmayan bir davranıştır. Ön yargılı olmamak ve karşımızdakini iyi gözlemlemek insan ilişkileri açısından önemlidir.

“...Yanılığlar insanın güçsüzlüğüdür...” (Aydınlığın Mühürü, s.391).

Akla Önem Vermek

İnsan, akıl sayesinde gerçekleri anlayabilir. Din literatüründe akıl insanın hakla bâtılı birbirinden ayırma özelliği, onu fenalıklardan alıkoyup iyiliklere yönlendiren güç anlamlarına da gelmektedir. Bu sebeple Sepetçioğlu’nun incelenen üçlemesinde akla önem vermek iletisi karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

“...Deme! Akıl var diye her soru için cevap aranmaz, yâni aklın veremeyeceği cevapları gönül verir demek istiyorum. Büyü artık, bence sen henüz çocuksun, ölüm büyümüş sayılır hay Hızır Bulak!...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.30-31).

“...Akıllı var ise yeterlidir! Beğlik güreşçi gücü istemez ki, akıl gücü yetiyorsa; beğ, beğlinin umududur her vakit...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.75).

İnsan Sevgisi

Toplumların huzurlu bir şekilde yaşayabilmeleri için, içinde yaşayan bireylerin birbirleriyle olan iletişimleri önem kazanmaktadır. Toplumdaki bireylerin birbirine yaklaşması, birbirini sevmesi, hepsinin temiz duygu ve düşüncelerini birleştirmesiyle mümkündür. Bunun da temelini insan sevgisi oluşturur.

“...Çilek çilekliğiyle güzeldir, erik erikliğiyle, dut dutluğuyla. Çileği çilekliğiyle, eriği erikliğiyle, ak dutu, kara dutu kendi görünümlerinde bir güzel çini kâseye dizerler; ne hoş bir renkler ve tatlar albenisi oluştururlar. Görünüşün uyumuna bakar kalmaz mısın? Say ki dünya, bu dünya bir çini kâsedir; topluca güzelliği oluşturan uyum, yetmiş iki millettir. Yetmiş iki milletin dünya üzerinde hoşça, güzelce bir uyumda bir arada yağması insana haz vermez mi? Lâkin çilek aynı tatta, ayrı renktedir; çilekliğince yaşar o... Erik erikliği, dut dutluğu ile ne çilek dutu yok eder, ne dut eriği! Bütünün gücüdür bu, hoşluğun gücüdür hay Hızır Bulak. Ayrıcalıklardan bir araya gelmiş bir bütünlük... Bütünlüğün dal dal ayrılıp dağılışı, toplanışı sonra bir araya gelişi... Allah insanı bunun için yaratmadı mı?...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.26).

“...Bir yurd yuva kavgasına tanık oldu; bir kere daha kuzgun kuşlarının sevdiği yanlarını, sevemediği huylarıyla düşündü; Allah insanlarda olduğu gibi Musa ile Firavun’u, ya da Nemrud ile İbrahim’i aynı kalıpta, aynı canın içinde yaratmıştı herhalde. İnsanın Musa yüzü, insanın Firavun yüzü bir öyle, bir böyle!...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.93).

“...Hani biraz kabaca olacak ama okuması yazması da, eliften anlaması da ağzı açık ayran delisidir, çoğunun başında kavak yelleri eser. Bu yönlerini benim gibi bilenler çoktur. İyilik ile gider, iyiyi anlatır, iyiye yönlendirir isen her şey iyiye gider; düzgünlük gelir, yücelik bağlar; insanca yaşamak ki seyrine doyamazsın! Lâkin kötüye sürer, kötüyü anlatır, kötülükle gidersen ona da çabuk uyar; önce alkışlandığını, düşünmeden ayaklarının altına alır. Bunun için insanlar topluca, genel olarak sevmek kolaydır,

sevebilmek için fazla gayret istemez de; insanlar tek tek, kişi olarak sevmek sanıldığı kadar kolay değildir...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.99).

“...Oğulcuğunun önünde çömeldi; yüzü yüzüne doğru, aynı yükseltideydi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.196).

“...Resulün, Peygamberin, Gül Muhammed’in yolundayım, kâfir de olsa insandır dedim; incitmedim: gönlünü kıramam ki! Yüreği kaskatı olanı, gönül evini yıkıp hüznler içinde bırakanı sen sever misin ki ben seveyim?...” (Aydınlığın Mühürü, s.144).

İnsan Olma Bilincine Sahip Olmak

Yaşamımız boyunca bir takım isimle, rütbelere veya unvanlar altında yaşarız. Oysa hepsinden öte öncelikle insan olduğumuz unutmamalıyız. İnsan olma bilincimiz geri planda kaldığında, sevgi, insanlık, ilke ve değerler, adalet duygusu ve hakkaniyet, gerçek vicdan kaybolmakta, oynadığımız roller yaşantımızı ele geçirmektedir.

“...Türklerin birbirlerinin çekememeleri ne işe yarıyor? Hâlbuki insan, her yerde insan; Çin’de de, Türkeli’nde ta öteki Urum ülkesinde... Üstelik insan insanlık kurallarına uygun yaşamıyor ise, demircinin körüğünden ayrıcalığı kalmaz; demircinin körüğü de hava alıyor durmadan.” (Sesler ve Işıklar, s.250).

“...Acımasızlık insanların sevmediği, ittiği bir duygu yoğunlaşmasıdır ammaaaa insana özgüdür ve yaradılıştadır... Geleneksel birikimlerle güçlenmiş bir duygudur. Seni de buraya bu duygu sürükleyip getirdi...” (Sesler ve Işıklar, s.286).

Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen İletiler

Mustafa Necati Sepetçioğlu Yesili Hoca Ahmed Üçlemesinde çevre bilincini de geliştirmeye yönelik eğitsel iletilere yer vermiştir. Bu eğitsel iletiler; doğayı sevmek ve değerini bilmek (12), canlılara değer vermek (1) ve hayvanları sevmek (1)’tir.

Tablo 4.7. Çevre Bilinci Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Eğitsel İleti	Görülme Sıklığı
1.Doğayı Sevmek ve Değerini Bilmek	12
2.Canlılara Değer Vermek	1
3.Hayvanları Sevmek	1
Toplam	14

Doğaya ve hayvanlara olan hassasiyeti yazarın eserlerinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Doğayı Sevmek ve Değerini Bilmek

Canlıların en geniş yaşam alanı olarak ifade edilen doğa insanoğlu için önemlidir. İçinde yaşadığımız doğayı sevmek, ona sahip çıkmak birey olarak topluma karşı sorumluluklarımızdandır. Gelecek nesillere daha temiz bir doğa bırakmak doğanın değerini bilmekten geçer. Mustafa Necati Sepetçioğlu eserlerinde doğa sevgisi karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

“...Yavaş, düşünmenin pamuk ipliklerine bağlandığını sanarak ip kopmasın korkusunda yürüyor, karıncayı incitmekten çekinen adımlarıyla hurmalığı geziyor...” (Hurmalığın Akdoğanı, s.12).

“...İnsan yalnızken zengin idi, bütün idi, öz idi; galiba tabiat da insani yalnızlığıyla istiyor, öyle seviyordu...” (Hurmalığın Akdoğanı, s.15).

"...Kuş oğlu uçarak, yavru geyik koşarak, insanoğlu bizim gibi yürüyerek yaratılış sırrından kaçtı, yollarını yitirdi. Görklü güzel gök Tengri esenlik verdi yine de, sağ salım bir araya gelebildiler, sevindiler sevinçlerini belli ettiler. Çünkü Tengri, demiş ki: Ben kırılanı birleştirir, yırtılanları bütünleştirir ülkeyi düzenlerim. Böyle demiş. Benim dedem ak samanlardan idi, en büyükleriydi, böyle söylerdi, ondan duydum..." (Hurmalığın Akdoğanı, s.27).

“...Hepimizin içinde canavarlar büyür hay Koca Balkan. Senin durmadan havlayan köpeğinin sebebini biliyorsun hiç değil ise. Sebebi bilinince illetin üstüne varmak kolaylaşır. Ya içindeki canavarlardan habersiz, lakin o canavara teslim olmuş olan kişiler neylesin? Hele birkaç gün kal bakalım bahçemizde; güllerimiz ile tanış, ağaçlarımız ile konuş, börtüyü böceği öğren. Bunların her biri insanın içindeki canavarları susturmaya birebir ilaçtır. Eğer sen istersen ilaçtır elbette...” (Hurmalığın Akdoğanı, s.59).

“...Çocuk, ak potuğun akıl almaz sevgisi ile Ahmed'e bağlılığı yüzünden fark edemiyordu açıkça ama insanın dışında bir canlının da duyguları olabileceğini sezinliyor, insandan gayrı canlıların da insan sevgisine eş sevgilerle insana yaklaşılabileceğini hissediyordu...” (Hurmalığın Akdoğanı, s.193).

“...Tabiat içindeki davranışlarını gözlüyordu durmadan...” (Hurmalığın Akdoğanı, s.193).

“...Arslan Baba'nın kitap dediği tabiatı dinliyor, görüyor, seçiyordu. "Acaba sevmek, görmek ve dinlemek ile mi başlıyor, seçmek ile mi tamamlanıyordu?..." (Aydınlığın Mühürü, s.9).

“...Bilesin ki, bilgi de buğdaydır. Uygun yere ekilir, uygun şekilde, yolunca yordamınca ekilir ise güzel göverir, bir buğday denesi başağında on olur, onbeş olur çoğalır; karın

dozurur, insanı mutlu eder, gönendirir.. Güvendirir de! Fakat kötü yere kötülük üzere ekilirse.. Yazık! Sen, insanımı mutlu etmek için varsın; gönendirmek için yaratıldın, güvendereceksin! "Ay oğul, bahar yelleri ile güz yelleri arasında bir fark yoktur. Ne var ki biri yeşile bakar eserken, öteki sarıya, altın kızarmasına bakar. Birinin ardından yaz geleceği için insana ısıtıcı gelir, öteki kışın geleceğini biliyordur ardısıra, üşütecektir. Hâlbuki yel aynı yel, esinti aynı esinti. Esintilerin vaktini iyi kolla, sıralanışı şaşırma..." (Aydınlığın Mühürü, s.133)

"...Seni besleyen bir toprak, emziren bir hava, doyuran bir su var. Biz gizli bir hazineydik, bilinmeyi sevdik diyen sözünü düşünürsen topraktaki, havadaki, sudaki sırrı ayırt edebilmekte zorlanmazsın..." (Aydınlığın Mühürü, s.210).

"...Şu çiçekler yavaş yavaş çağa, sonra badem olacaklar. Ağaç kendi dalında kendini yaşatacak; çünkü her badem, kendi haline bırakılırsa, geleceğin badem ağacıdır. Demek ki şu çiçekler açtığı ağacın resmidir aynı zamanda, birer badem ağacıdır. Çekirdek lâilâheillallah'tır badem çekirdeğinin toprağa düşmesi lâilâheillallah'ın gönülde yeşermesidir. Sağlam bilgi, doğru düşünce, temiz yürekli tapınma badem çekirdeğinin uygun topraklarda ağaçlanıp ürününü vermesi gibi kişiyi ve toplumu sıradanlıktan kurtarır, olağanüstülüğe götürür. Tohumu ekip büyütmeyle bilen kişi kutsal kişidir; çekirdeği seçen, geliştiren, yeşerten de!..." (Aydınlığın Mühürü, s.227).

"...Giderken yanınıza torbalar içinde tohumlar alın; sizin ile birlikte giden herkes, daha önce gidenlere uysun, alsınlar. Ceviz, badem, kiraz, hatta üzüm çubuğu.. Kabak çekirdeği, gül fidesi,. Burada gözünüzün alıştığı, gönlünüzün sevdiği ne var ise götürün, orada yetiştirin..." (Aydınlığın Mühürü, s.396).

"...Toprak nasıl besliyor, büyütüyor, olgunlaştırıyorsa; tekke de besliyor, büyütüyor, olgunlaştırıyor..." (Aydınlığın Mühürü, s.405).

Canlılara Değer Vermek

Yeryüzünde insandan başka yaratılmış milyonlarca canlı vardır. Dünya sadece insan için değil yaratılan tüm canlılar içindir.

"...Cana kıyana kim yüreğini açabilir ki?... (Hurmaliğin Akdoğanı, s.250).

Hayvanları Sevmek

Hayvan sevgisi tıpkı insan sevgisi, doğa sevgisi gibi önemli bir davranıştır. Hayvana merhamet etmeyen insana da merhamet etmez. İçinde sevgi olan her insan hayvanları da büyük bir sevgi ile kucaklamalıdır.

"...Çocuk, ak potuğun akıl almaz sevgisi ile Ahmed'e bağlılığı yüzünden farkedemiyordu açıkça ama insanın dışında bir canlının da duyguları olabileceğini sezinliyor, insandan gayrı canlıların da insan sevgisine eş sevgilerle insana yaklaşabileceğini hissediyordu..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.193).

Dinî Değerleri Destekleyen Eğitsel İletiler

Bireylerin toplumsal gelişiminin bir parçası da dinî değerleridir. Din gelişiminin temelini inanç oluşturmaktadır. Dinî değerleri destekleyen eğitsel ilelerin toplumda manevi anlamda huzur bulma, vicdani sorgulama yapma gibi nitelikler açısından önemli bir rolü vardır. İncelenen üçlemede yer alan dinî değerleri destekleyen eğitsel iletiler ve dağılımları Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Dinî Değerleri Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.

Eğitsel İleti	Görülme Sıklığı
1.İnanç Duygusuna Sahip Olmak	15
2.Kutsal/Dinî Değerler Saygılı Olmak	11
3.İman Etmek	10
4.Ahirete İnanmak	6
5.Dünya Hayatına Önem Vermemek	6
6.Allah’ı Sevmek	3
7.Dini Sevmek	2
8.Peygamberi Sevmek	1
9.Dua Etmek	1
Toplam	55

Yazarın incelenen eserlerinde dinî değerleri destekleyen eğitsel iletiler şöyle karşımıza çıkmaktadır:

Allah’ı Sevmek

Sepetçioğlu’nun aşk olarak tanımladığı Allah’ı sevmek iletisi, koşulsuz ve sorgusuz bir bağlılığın ifadesi olarak değerlendirilmelidir. Allah’ı sevmek O’na yönelmeyi, O’na sığınmayı ve aşkı içinde barındıran bir duygudur.

“...İnsan üstün yaratıldığını bilmenin sarhoşluğunu yaşar bazen. Bu, aşktır aslında; Tanrı, bir tükenmez aşktır!...” (Sesler ve Işıklar, s.260).

“... “Aşk” dedi usulca Ahmed sustu.”Ay oğul, evet, aşk!” dedi Arslan Baba da; "Ceylanda olan, fakat beğde bulunmayan Allah sevgisi; Yaratan ile yaratılan arasındaki tek bağ.. Allah!...” (Aydınlığın Mühürü, s.54).

“... Hamd alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Allah esirgeyendir, bağışlayandır. Din Gününün sahibidir. Tanrım, bir tek Sana kul oluruz, bir tek Senden yardım umarız. Sen bize doğru yolu göster. O yol kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduklarının yoludur; gazabına uğramış, yolundan şaşmış olanların yolu olmasın. Amin!...” (Aydınlığın Mühürü, s.68).

Dua Etmek

Dua inanan bir insanı içindeki ümidin henüz sönmediğinin ispatıdır. Dua etmek inanmanın bir belirtisi ve aynı zamanda ibadetidir.

“...Bakara Suresi'nin yüzyetmisyedinci ayeti okuyacağım" dedikten sonra başladı: "İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz değildir. Asıl iyilik o kimsenin yaptığıdır ki; Allah'a, Âhret Günü'ne, Meleklerle, Kitaplara, Peygamberlere inanır. Tanrı'nın rızasını gözeterek yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenkenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar. Namaz kılar, zekât verir; anlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar bu vasıfları taşıyanlardır. Uyanlar, inananlar, bağlananlar ancak onlardır...” (Aydınlığın Mühürü, s.76).

İnanç Duygusuna Sahip Olmak

İnsan varlığının yapısında, genlerinde bulunan en temel unsurlardan biri inanç duygusudur. İnanç duygusuna sahip bir insan kendi özünü anlar ve zorluklar karşısında daha güçlü hale gelir.

“...İnanmak insanın ayakta durmasını da sağlar kanturalıoğlu; bu da başarının ilk adımıdır. İnsan önce görklü güzel Gök Tengri'ye inanmalıdır, siz Müslümanlar Allah diyorsunuz. Görklü güzel gök Tengri'ye inanmayan özüne inanmıyordu; özüne inanmayan yola çıksa yarıda kalır, beceriksiz çünkü özüne inanmayan, milletin insanlarına da inanmıyordu. Milletin insanlarına inanmayan, öteki milletlerin insanlarına da inanmaz... İnsanlara inanmayan niye yaşar ki? Ne için? “İnsanı kurtarmak kağanım, bizim görevimiz, böyle öğretiler bize, insanı kurtarırsak insanımızı kurtarmış oluruz...” (Sesler ve Işıklar, s.129).

“...Söze uyduruk bile desen, inanış uyduruğu gerçekten sağlam yapacak güçte...” (Sesler ve Işıklar, s.287).

“...Şeyhsiz beğ nasıl ruhsuz bedene, ahireti yok edilmiş; dünya nasıl cehenneme dönerse, onun gibi iste...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.89).

“...Kuş oğlu uçarak, yavru geyik koşarak, insanoğlu bizim gibi yürüyerek yaratılış sırrından kaçtı, yollarını yitirdi. Görklü güzel gök Tengri esenlik verdi yine de, sağ salim bir araya gelebildiler, sevinçlerini belli ettiler. Çünkü Tengri, demiş ki: Ben kırılanı birleştirir, yırtılanları bütünleştirir ülkeyi düzenlerim. Böyle demiş. Benim dedem ak samanlardan idi, en büyükleriydi, böyle söylerdi, ondan duydum...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.27).

“...Bizim Satuk Buğra Han Müslüman olunca Oğuz arasında neden zorluk çekmedi sanırsın? Ona uyup boy boy, soy soy Müslümanlığı kabul eden Oğuzların bu

coşkusu nedendir? Düşününce senin şaman dedenden duyduğun ile benim tekrarladığım Kur'an buyruğunun..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.28).

"...Deme! Akıl var diye her soru için cevap aranmaz, yâni aklın veremeyeceği cevapları gönül verir demek istiyorum. Büyü artık, bence sen henüz çocuksun, ölüm büyümüş sayılır hay Hızır Bulak!..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.30-31).

"...Öyleyse inancı hem kalkanı olmalıydı, hem kılınıcı olmalıydı, hem de süngüsü!..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.90).

"...Her doğum Allah'tan kopan bir nurdur..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.147).

"...Âyet! değil ; âyet olsaydı Türkçe yazmazdın." "Âyet de olsa Türkçe yazardım Ayşem. Çünkü Tanrı'nın buyruğunu bilmeden okumanın kime ne yararı dokunabilir ki? Buyruk yerine getirilsin diyedir; anlamadığın dil ile sana buyursa biri, ne yaparsın? Bu söz peygamberimizindir, hadistir..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.150).

"...Halbuki insanın başı göğe doğrudur, yüceliklere yöneliktir. Başka canlılar, bitkiler ve hayvanlar işte bu dünya içindir, bu dünyanın malıdır. İnsan daha çok, dünya ile ilgili olmasına rağmen, yâni ruhlar alemine, manevi dünyalara bağlı yaşar... Bu yüzden akıllıdır, şuurludur. Sen Rabbulalemin olmak..? Ne demek bilir misin? Duydun mu?..." (Hurmaliğin Akdoğanı, s.256).

"...Abla, tabiatın içi sesler ile dolu, her ses kendini konuşuyor, özünü anlatıyor. Doğu ile Batı arasında, kuzey ile güney doğrultusunda. Yerden göğe ve gökten yere bir parmakçık yer yok ki boş olsun.. Dolu, dopdolu her yer; sınıksız dolu ve her yerde sesler ışıklara karışıyor, ışıklar sesleri hareketlendiriyor; her avuçluk yerde bin Allah çıkışı duyuyorum dinlediğimde..." (Aydınlığın Mühürü, s.60).

"...Kur'ân, esirgeyen bağışlayan Allah katından indirilmiştir, bilen bir kavim için, âyetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır..." (Aydınlığın Mühürü, s.71).

"...Bu kitap, müjdeleyici ve uyarıcıdır..." (Aydınlığın Mühürü, s.72).

"...Eğer Biz Onu, yabancı dilden bir Kur'an kılsaydık, diyeceklerdi ki: Ayetler enine boyuna açıklanmalı değil mi idi? Arab'a yabancı dilden kitap olur mu? De Ki. Kur'an, inananlar için doğru yolu gösteren kılavuzdur ve şifadır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'an onlara kapalıdır..." (Aydınlığın Mühürü, s.72).

"...Bakara sûresi'nin yüzyetmisyedinci âyeti okuyacağım" dedikten sonra başladı: "İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz degildir. Asıl iyilik o kimsenin yaptığıdır ki; Allah'a, Âhiret Günü'ne, Meleklerle, Kitaplara, Peygamberlere inanır. Tanrı'nın rızasını gözeterek yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenkenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar. Namaz kılar, zekât verir; anlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar bu vasıfları taşıyanlardır. Uyanlar, inananlar, bağlananlar ancak onlardır..." (Aydınlığın Mühürü, s.76).

Dini Sevmek

Dini sevmek, ona inanmayı ve savunmayı da gerektirir. Bu duyguya sahip bireyler inanç konusunda da aktif kişiliğe sahip olurlar. Sevmek birçok şey için yeterli olsa da dini sevmek fedakârlık ister.

“...İnkârcılar Kur’ân’ı isittikleri vakit neredeyse seni gözleriyle devirvereceklerdi; hâlâ dönmüş değillerdir. Hâlbuki Kur’ân âlemler için öğüttür!" dedi...” (Aydınlığın Mühürü, s.14-15).

“...Şu çiçekler yavaş yavaş çağa, sonra badem olacaklar. Ağaç kendi dalında kendini yaşatacak; çünkü her badem, kendi haline bırakılırsa, geleceğin badem ağacıdır. Demek ki şu çiçekler açtığı ağacın resmidir aynı zamanda, birer badem ağacıdır. Çekirdek lâilâheillallah’tır badem çekirdeğinin toprağa düşmesi lâilâheillallah’ın gönülde yeşermesidir. Sağlam bilgi, doğru düşünce, temiz yürekli tapınma badem çekirdeğinin uygun topraklarda ağaçlanıp ürününü vermesi gibi kişiyi ve toplumu sıradanlıktan kurtarır, olağanüstülüğe götürür. Tohumu ekip büyütmeyi bilen kişi kutsal kişidir; çekirdeği seçen, geliştiren, yeşerten de!...” (Aydınlığın Mühürü, s.227).

Ahirete İnanmak

İçinde yaşadığımız dünyanın gerçek olmadığı fikrini eserinde anlatan Sepetçioğlu ahirete inanmak duygusunun önemine vurgu yapmıştır. Gerçek dünyanın öldükten sonra yaşanacağını eserinde şu cümleler ile ifade etmiştir:

“...İnsan malı arttıkça canı zayıflasa, hırsı katılaşıyordu ne de olsa...” (Sesler ve Işıklar, s.192).

“...İnsanlar bu dünyada düşlü ya da düşsüz uykulardadır, öldüklerinde uyanırlar ve gerçeğe uyanışın ömrünü yaşarlar, anlamak budur, çünkü insanlar uyandığında anlarlar. “Uyanmayı âhirete bırakma!" diyor.”...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.87).

“...Hâlbuki insanların ruhlarının yaşadığı ve yaşayacağı dünya, bedenlerinin ve akıllarının yaşadığı dünyadan daha önemliydi. Bu dünyayı özüne zehir etmemeli yaşarken, fakat bu dünyanın da kölesi durumunda ömür tüketmemeliydi...” (Aydınlığın Mühürü, s.49).

“...Tahta kılıcın bir yüzünde “Ölmeden önce ölünüz.” hadisini kazıymıştı. Tahta kılıcın öteki yüzüne ise: “Yoklar doymadığında varlar ağlamıyor ise dünya tez yıkılır.” Yazmıştı...” (Aydınlığın Mühürü, s.273).

“...Kurtuluş, dünyayı bir başka dünya için unutmaktır ve herkesin bir başka dünyası vardır, muhakkak vardır. Bulamıyorsan bu dünyada sıkışıp kalırsın, kurursun!...” (Aydınlığın Mühürü, s.386).

“..Bu yüzden de ölümün sıkıntısı gidende değil, kalanda birikiyordu...” (Aydınlığın Mühürü, s.400).

Kutsal/Dinî Değerlere Saygılı Olmak

İnsanların inanıp kutsal kabul ettikleri değerlere saygılı olmak önemli bir insani davranış biçimidir. Kendi mensup olduğu dinin kutsallarına da saygı göstermeyi gerektiren bu duygu üçlemede sıkça tekrar edilmiştir.

“...Yüce bir Peygamber’in emanetini teslim edeceği sahibin kendi zamanına denek düşmesi, kutsallığı arta arta yüzyılları beklemiş bir hurma tanesini kendi eliyle onu bekleyen çocuğa teslim edişi; çocuğun bütün canlılığı ve gerçekliği ile, yüzyıllar önce tanımlandığı gibi gelişi, Allah’ın en seçkin kullarından birine nasip olabilirdi olsa olsa; o seçkin kişi de kanturalıoğullarının en seçkin Arslan Baba’sı olarak, öncekilerden de, sonrakilerden de ayrıcalıklı...” (Sesler ve Işıklar, s.151).

“...Çünkü doğduğunun ikinci saatinde anasına ancak onun duyabileceği bir seste müslüman olduğunu söylemiş, anne bana süt verirken besmele çekmelisin, demiş!...” (Sesler ve Işıklar, s.153).

“...Nasıl doğar doğmaz Müslüman olduğunu dillendirdiyse birkaç gün sonra: “benim için ad düşünmeyin, benim adım var!” demiş annesine...” (Sesler ve Işıklar, s.160).

“...Bilirsin belki, Türkler akdoğan kuşuna Oğuz Han’ın ruhudur der, kutsal bilir... İnananlar dokunmaz yumurtaya, lakin bilmeyen...” (Sesler ve Işıklar, s.257).

“...Apaçık bir tapınmaydı fakat sesler bir anlam kazanmıyor, “huuu”lar sır üstüne sır döküyordu: “Bürhetiye bürhetiye, kerir kerir, tetliye tetliye huuu; turan turan, mezul mezul, bezcel bezcel huuu; terkap terkap, beriş beriş, gılmış gılmış huuu; hırtır hırtır, burşan burşan, teheş teheş huuu... neheş neheş kehel kehel, mehel mehel huuu; mars mars, yarş yarş, seruş seruş huuu; huşuş mışmış, havaş navaş hehraş huuu.. tasum tusum, aysum maysum, alum malum...” (Sesler ve Işıklar, s.277).

“...Bu oyunun tadı kalmadı artık ey Tengri! Şamanların bile öldürülüyor bu günlerde... Yoksa, yeni bir gündönümü mü var aklında?” Kutsallığın öldürülmesi?...” (Sesler ve Işıklar, s.303-306).

“...Olur muuu? Ötüken Ormanı’ndan nasıl uzak olabilirim ki? Ötüken Ormanı bizim içimizdedir, gittiğimiz her yerdedir. Madem bu çocuk benim yüz karamdır... Çekeceğim! Çıkaramam. Yasa her yerde yasadır!...” (Sesler ve Işıklar, s.312).

“...Beğ kişi kutsuz olursa karabudun yere batmaz mı?...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.79).

“...Çünkü Muhammed'i en iyi anlatan Kur'an-ı Kerim'dir. Peygamber de Kur'an'ı en iyi anlatan insandır...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.153).

“...Zaman Ahmedleştı, Ahmed zamanın kanatlarında bir ak kuş, ak başlı, ak kuyruklu alaca kartal iken, yere kondu; boz tüylü, boz yeleli bir kurt çevikliğindeydi; boz tüylü, boz yeleli kurtlara karıştı...” (Aydınlığın Mühürü, s.14).

“...Yesili Hoca Ahmed'in bir küçücük kutu içinde pamuğa sarılı yanar ateşi söndürmeden, pamuğu da tutuşturmadan şehirden şehire göndertmesi gerçek olabilir mi?” diye sordu...” (Aydınlığın Mühürü, s.345).

İman Etmek

Allah'ın varlığına, birliğine ve indirdiği kitaba koşulsuz bağlılığa iman etmek inançlı bir bireyin en güçlü göstergesidir.

“...Tanrı yolculuğuna çıkan kişi yokluk durağına erişebilmeli ki tadını tadabile yolculuğun...” dedi keyiflendi...” (Sesler ve Işıklar, s.261).

“...Kul sözü beğе dua, kuzgun sözü Tanrı'ya yalvarıdır; üstte Tanrı ıştır hepsini de. Çok olan korkutur, derin olan öldürür. Kutsuz kuyuya girse kum yağar üstüne, velakin ağılda oğlak doğsa derede otu büyür. Tanrı akdoğan kuşları için tavşan yaratır... Bunları boşuna mı demişler? Demek ki bir beklenilen vardır...” (Sesler ve Işıklar, s.275).

“...Lakin sen Yaradan'ın özünden bir parçasın, O'sun! Şu ağaçlar gibi...” (Hurmaliğın Akdoğanı, s.201).

“...Ay oğul, Tanrı'dan uzaklaşmak yiğidi üşütür” dedi; "Tanrı'ya sığınan kişi ısınan kişidir. Üşüyen kişi üşütür, ısınmış kişi ısıtır...” (Aydınlığın Mühürü, s.51).

“...Abla, tabiatın içi sesler ile dolu, her ses kendini konuşuyor, özünü anlatıyor. Doğru ile Batı arasında, kuzey ile güney doğrultusunda. Yerden göğе ve gökten yere bir parmakçık yer yok ki boş olsun.. Dolu, dopdolu her yer; sımsıkı dolu ve her yerde sesler ışıklara karışıyor, ışıklar sesleri hareketlendiriyor; her avuçluk yerde bin Allah çığırtısı duyuyorum dinlediğimde...” (Aydınlığın Mühürü, s.60)

“...Yok olduğunu bile bile var olduğunu gösterme hevesi.. Bir tür kule olmak demek mi bu?...” (Aydınlığın Mühürü, s.62).

“...Hamd alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Allah esirgeyendir, bağışlayandır. Din Gününün sahibidir. Tanrı, bir tek Sana kul oluruz, bir tek Senden yardım umarız. Sen bize doğru yolu göster. O yol kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduklarının yoludur; gazabına uğramış, yolundan şaşmış olanların yolu olmasın. Amin!...” (Aydınlığın Mühürü, s.68).

“...Seni besleyen bir toprak, emziren bir hava, doyuran bir su var. Biz gizli bir hazineydik, bilinmeyi sevdik diyen sözünü düşünürsen topraktaki, havadaki, sudaki sırrı ayırt edebilmekte zorlanmazsın...” (Aydınlığın Mühürü, s.210).

“...İnsan ancak Tanrı’nın kölesi olur olacaksa, adamın adama köleliği olamaz.” Dedi...” (Aydınlığın Mühürü, s.287).

“...Peygamber’in oğlu ne oldu hiç düşündün mü haaaa!...” (Aydınlığın Mühürü, s.361).

Dünya Hayatına Önem Vermemek

Kutsal metinlerde de üzerinde sıkça durulan dünyanın geçiciliği konusu bu üçlemede de sık sık karşımıza çıkmaktadır.

“...Dünyaya gelmemiş olmak isterim; yapağı eğirir keçe giyerler; gözüme bet gelir gönlüme katı... Koyunun o kokmuş etini yerler; içemem bakırda sunulan sütü...” (Sesler ve Işıklar, s.244).

“...Bu konak yerine gelen gitti, durmadı kimse, örnek al, dünyaya fazla havetlenme...” (Sesler ve Işıklar, s.272).

“...Dünyayı önemseyenler nedense cömert olamıyor, bunu öğrendim...” (Aydınlığın Mühürü, s.176).

“...Para, sırtına binmesini becerebiliyorsan at yerine geçebiliyor, seni dilediğin yere kolayca ve hızlıca taşıyordu; lakin parayı sen sırtına bindirirsen atlıktan da çıkıyordun, katır oluyordun; paranın sürdüğü yere gidiyordun, Yazık!...” (Aydınlığın Mühürü, s.356).

“...Ölmeden önce ölmek!...” (Aydınlığın Mühürü, s.415).

“...Dervişin kefeni sarıdır...” (Aydınlığın Mühürü, s.419).

Peygamberi Sevmek

İnsanlığa Allah’ın mesajlarını ileten, cenneti ve cehennemi müjdeleyen, ilk öğretmen olan Peygamberimizi sevmek, Allah’ı ve Kur’an-ı Kerim’i sevmektir. “...Çünkü Muhammed’i en iyi anlatan Kur’an-ı Kerim’dir. Peygamber de Kur’an’ı en iyi anlatan insandır...” (Hurmaliğin Akdoğanı, s.153).

BÖLÜM V

SONUÇ

Çalışmada Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed üçlemesi eğitsel unsurlar açısından incelenmiş ve 7 ana başlıkta toplam 405 eğitsel unsur tespit edilmiştir. İncelenen üçlemede yazarın eserlerinde en sık rastlanan ilk üç eğitsel ileti sırası ile kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler (%45), ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletiler (%17) ve dinî değerleri destekleyen eğitsel iletilerdir(%14).

Ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletilerin en yoğun olduğu roman Aydınlığın Mühürü (39) iken en az olan Hurmalığın Akdoğanı (11) romanıdır. Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletilerin en yoğun olduğu roman Aydınlığın Mühürü (80) iken en az olan Sesler ve Işıklar(42) romanıdır. Dinî değerleri destekleyen eğitsel iletilerin en yoğun olduğu roman Aydınlığın Mühürü (27) iken en az olan Hurmalığın Akdoğanı (13) romanıdır.

Üçlemedeki romanlar arasında en çok ileti barındıran roman Aydınlığın Mühürü (192) iken en az ileti barındıran roman Sesler ve Işıklar (98).

İncelenen romanlar içerisinde ilettiği değer bakımından en az değinilen ileti kategorisi çevre bilincini destekleyen eğitsel değerlerdir (14). Bundan sonra en az değinilen diğer kategori ise toplumsal devamlılığı destekleyen eğitsel iletilerdir (25).

Romanların üçünde de toplumsal yaşamı destekleyen eğitsel iletiler içerisinde toplam 30 değere yer verilmiş ve en çok birlik-beraberliğe önem vermek ve düşünceli olmak değeri ön plana çıkarılmıştır. Romanlarda toplumun devamlılığını destekleyen toplam 25 değere yer verilmiş ve en çok adaletli olmak ve toplumsal sorumluluğun bilincinde olmak değerleri vurgulanmıştır. Kişisel gelişimi destekleyen iletiler çeşitlilik bakımından en zengin ileti kategorisi olmuştur (58 farklı değer). Toplam 185değer arasında en çok dengeli olmak, bilgiye önem vermek ve sorgulayıcı olmak iletileri ön plana çıkarılmıştır. Ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletiler içerisinde toplam 66 iletiye yer verilmiş ve en çok kültürel varlıklara önem vermek, tarihî yer ve değerlere önem vermek, Türkçeye önem vermek ve vatani sevmek iletileri çokça vurgulanmıştır. Evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler içerisinde toplam 30 iletiye yer verilmiş ve en çok kibirli olmamak, insan sevgisine sahip olmak iletileri ön plana çıkarılmıştır. Çevre bilincinin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler içerisinde toplam 14 ileti yer almış, sadece üç alt kategoride durum yansıtılmış ve doğayı sevmek ve değerini bilmek değeri

üzerinde durulmuştur. Dinî değerleri destekleyen eğitsel iletiler içerisinde toplam 55 değere yer verilmiş ve en çok inanç duygusuna sahip olmak, kutsal/dinî değerlere saygılı olmak ve iman etmek değerleri vurgulanmıştır.

Tüm bu sonuçlara göre, yazarın, üçlemenin ilk kitabı olan Sesler ve Işıklar'da daha çok millî eğitsel unsurlara Hurmalığın Akdoğanı'nda manevi eğitsel unsurlara Aydınlığın Mühürü'nde ise evrensel eğitsel unsurlara yer verdiği tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed adlı üçlemesinde ele alınan en temel değerlerin başında ise dine ve kültürüne sahip çıkan karakter ve kişilik özelliklerine sahip bireyler yetiştirme idealidir. Birey geçmişi ile geleceği arasında bir köprüdür ve var olan tarihini ve kültürel geçmişini geleceğe aktarabilmelidir. Sepetçioğlu, günümüz dünyasında geçmişine yabancılaşan bireyler yerine geçmişinin değerleriyle donatılan bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu açıdan eserde Hoca Ahmed Yesevi ele alınarak onun dünya görüşüne ve felsefesine yer verilmiştir.

Yesili Hoca Ahmed kitabındaki üç eser örneğinde ele alınan hikâyelerin hepsi olumlu ve erdemli insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle iletiler olumlu nitelik taşımaktadır. Irmak ve Kafalı (2022)'nin çalışmasına göre toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle ve yabancılarla olan ilişkilerini küçük yaşta edindikleri değerler etkilemektedir. Her toplumun kendine özgü, gelecek kuşaklara aktardığı değerler vardır.

Bu değerlerin başarılı bir şekilde aktarılmasının yolu ise nitelikli edebi metinlerden geçmektedir. İlkokuldan itibaren çocuklarla buluşturulan bu metinler toplumsal hafızanın taşınmasının da bir yoludur. Ahlaki değerlerin ve tarihî unsurların gözetilerek Türk kültürünün yansıtıldığı Yesili Hoca Ahmed kitabındaki hikâyeler bu açıdan önemlidir. Değerler eğitimi açısından zengin olan eser, okullarda kendine daha çok yer bulmalı ve çocuklarla buluşturulmalıdır.

Toplumsal yaşamı destekleyen eğitsel iletiler başlığına bakıldığında ise en çok bulgunun birlik ve beraberliğe önem verilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Türk toplumlarında bireyselliği ikinci planda tutan ve toplumun faydasını gözeterek hareket eden bireyler görülmektedir. Çalışmadaki bulgular Türk halkının bu yönünü desteklemektedir.

Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler başlığı altında ise en çok dengeli olmak, sorgulayıcı olmak ve bilgiye önem vermek başlıkları altında değer sıklığı bulunmuştur. Bunlar da yine daha önce var olmuş ve bu şekilde var olması istenilen ideal toplumun bireylerinde ait olması gereken özelliklerdir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun incelenen eserlerinde toplumun devamlılığını destekleyen eğitsel unsurlara bakıldığında ise adalet ve bireyler arasında eşitlik kavramı en çok bulunan değerler olmuşlardır. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında adalet kavramı az veya hiç yer almıyorken bu eserlerde en çok üzerinde

durulan kavramlar olması Türk kültürünün, yaşantısının, gelenek ve göreneklerinin, sosyal hayatının güzel bir örneği olarak eserde yer bulmaktadır.

Dinî değerleri destekleyen eğitsel unsurlar başlığı altında kutsal/dinî değerlere saygılı olmak, inanç duygusuna sahip olmak, iman etmek başlıkları en fazla vurgulanan değerler olmuştur. Sepetçioğlu'da eserlerinde imanlı, dinine sahip çıkan ve yaşatan bireyleri erdemli insan olarak görmektedir.

Ulusal bilinci destekleyen eğitsel iletiler başlığında yer alan kültürel varlıklara önem vermek, tarihî yer ve değerlere önem vermek ve Türkçeye önem vermek başlığı altındaki değerler en fazla bulunan eğitsel unsurlar olmuştur. Bu sonuç yazarın Türk büyüklerine, yurduna, kültürel varlıklara, kültürel varlıklara ve en önemlisi Türkçeye verdiği değeri ortaya koymaktadır. Eser sadece geçmişi değil gelecek nesilleri de bu değerler ile donatmayı amaçlamaktadır. Kendi kültürüne yabancılaşmayan değerlerini gelecek nesillere aktarmayı hedefleyen bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yesili Hoca Ahmed adlı üçlemesi içerdiği eğitsel unsurlar açısından edebiyatımız için önemlidir. Kendi kültürüne bağlı, kültürünü yaşayan ve yaşatan nesiller oluşturmak için değerler ve eğitsel unsurlar etrafında şekillenen kitap, usta bir edebiyat diliyle birleşerek okuyucuya sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Akçay, S.,& Bayram, B. A. Ş. (2015). Samet Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 77-90.
- Altınova, M. (2018) Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun "Kutsal Mahpus-Ebu Hanife" romanında halk biliminin izleri. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 117-129.
- Aydın İ. ve Yılmaz K. (2014). Eğitim yönetimi, denetimi ve politikası yazıları. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydoğdu, H.,& Alkan, E. (2020). Değerler eğitimi ve Behiç Ak'ın tavşan dişli bir gözlemcinin notları'nda sevgi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(226), 185-204.
- Babacan, M.,& Kaplan, K.(2018) An analysis of the educational perspective of Hidayet Karakuş in his works within the framework of child literature. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 2(1), 1-13.
- Baş, S. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun öykülerinde nesne-insan ilişkisi. *Erdem*, (49), 341-351.
- Bates, Daniel G. 2013. 21. Yüzyılda kültürel antropoloji. 2.bs. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniv yay. 52. 355. 439
- Bice, H. (2011). Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî ve hikmetleri, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Cesur, E. (2015). Mavisel Yeneri'in çocuklara yönelik öykülerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul).
- Çakır, Ö. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun hikâyeleri üzerine genel bir değerlendirme. *Erdem* , 17 (49), 353-380.
- Çetin, N. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu' nun tarihî romanlarının millî bilince katkısı. *Erdem*, 17(49), 7-18.
- Derman, S.,& Acele, M. (2019). İbrahim Örs' ün çocuklara yönelik eserlerinin eğitsel iletiler açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3551-3581.

- Durdu, S. (2019). Halit Ziya Uşaklıgil'in Kırk Yıl adlı eserinde eğitsel iletiler (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Eraslan, K. (1995) “Ahmed-i Yesevî”, Erdem [Hoca Ahmet Yesevi Özel Sayısı] (3),799.
- Eskimen, A. D. (2015). Gülten Dayıoğlu'nun Yada'nın gizil gücü adlı eserinde eğitsel, fantastik, estetik ve halk kültürüne ait unsurlar, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18 (34) , 63-77 . DOI: 10.31795/baunsobed.645362.
- Gündüz, Ö. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun “Büyülü Dünya'sından Büyük Türkiye Rüya'sına”. Erdem , 17 (49), 49-56.
- Gündüzöz, G. (2017). Anadolu derviş sofrasında Ahmed Yesevî'nin izleri: Derviş Lokmasının Menkıbevi Referansları. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 21(2), 1217-1247.
- Güngör, E. (2000). Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar ahlâk psikolojisi, ahlâkî değerler ve ahlâkî gelişme. İstanbul: Ötüken Yayınevi
- Güngör, E. (2010). değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar/ ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Irmak, E.ve Kafalı, Ş. (2022).Mustafa Uçurum'un eserlerinin kök değerler açısından değerlendirilmesi, Uluslararası Türkçe Öğretimi Araştırma Dergisi (UTÖAD), 81-96.
- Kaplan, K. (2013). Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kavak, S. ve Baş, B. (2018). Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 6(4), 1141-1159.
- Özdemir, E. (2007). Eleştirel okuma. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özköse, K. (2017). Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde dört kapı ve kırk makam anlayışı. AKADEMİAR (Akademik İslam Araştırmaları Dergisi), 2 (2), 99-133.
- Öztürk, E. (2021). Erol Büyükmeriç'in çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi (Doctoral dissertation).

- Sak, R. , Şahin Sak, İ. T. , Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi . Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi , 4 (1) , 227-256 . DOI: 10.33400/kuje.843306.
- Sepetçioğlu M N (2004a). Yesili Hoca Ahmed-1: Sesler ve Işıklar. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Sepetçioğlu, M.N (2004b). Yesili Hoca Ahmed-2: Hurmalığın Ak Doğanı. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Sepetçioğlu, M.N (2004c). Yesili Hoca Ahmed-3: Aydınlığın Mühürü. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Sever, S. (2013). Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü. İzmir: Tudem Yayınları.
- Soydaş, H.(2019) Yesili Hoca Ahmed roman üçlemesinde Kızılelma'dan İlâhi Kelimetullah'a. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (46), 95-109.
- Tekin, A.,& Büyükkız, K. K. (2019). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi. Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları, 7(2), 110-123.
- Uyanık, M. (2016). Yeni bir Türk İslam medeniyeti tasavvuru için Hoca Ahmed-i Yesevî ve yönteminin önemi. Diyanet İlmi Dergi, 52(4), 191-213.
- Ünal A. (2016). Mustafa Necati Sepetçioğlu ve Yesili Hoca Ahmed, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), 2458-9381.
- Yavuz, H. M. (1997). Masallar ve eğitimsel işlevleri, İstanbul: Cumhuriyet Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeybek, N.K (2015). Sonrası sonsuzluk. Anayurt. 24 Ocak. <http://www.anayurtgazetesi.com> (18.07.2022 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- <https://www.unesco.org.tr>(17.06.2022 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- <https://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi>(15.06.2022 tarihinde erişim sağlanmıştır)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat> (15.06.2022 tarihinde erişim sağlanmıştır)